

T.C.

ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

**YEREL YÖNETİMLERİN KADIN DIŞLANMASI İLE MÜCADELEDEKİ
ROLÜ : ANKARA İLİ ÖRNEĞİ**

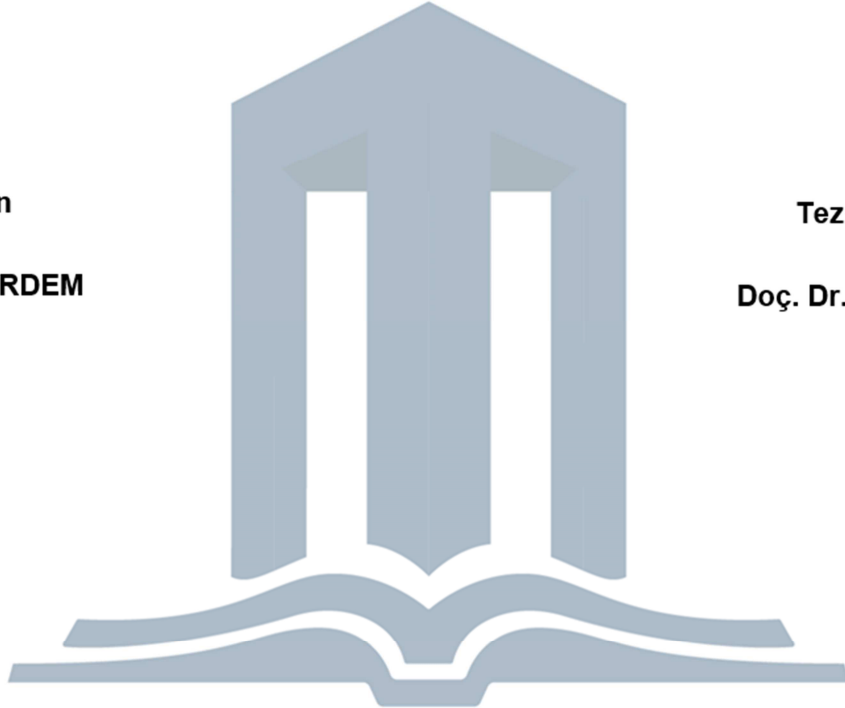
Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan

Asime Dilara ERDEM

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Mustafa KARA

Çanakkale- 2019

TAAHHÜTNAME

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Yerel Yönetimlerin Kadın Dışlanması ile Mücadele Politikaları: Ankara İli Örneği” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını, özgünlüğünü ve bir başka mecraya sunulmadığını, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu ve yararlandığım kaynak ve verilerde hiçbir bir çarpıtma yapmadığımı belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

11.10.2019

Asime Dilara ERDEM

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Asime Dilara ERDEM'e ait "Yerel Yönetimlerin Kadın Dışlanması ile Mücadeledeki Rolü: Ankara İli Örneği " adlı çalışma, jürimiz tarafından Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak oybirliği/oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

Üyeler	İmza
Doç.Dr. Mustafa KARA (Danışman)	
Doç.Dr. Hikmet YAVAŞ	
Doç. Dr. Celalettin YANIK	
Dr. Öğr. Üyesi Ersoy KUTLUK	
Dr. Öğr. Üyesi Şermin ATAK ÇOBANOĞLU	

Tez No : 10254206

Tez Savunma Tarihi : 12.06.2019

ONAY

Prof. Dr. Şerif KORKMAZ

Enstitü Müdürü

11.07.2019

ÖZET

YEREL YÖNETİMLERİN KADIN DIŞLANMASI İLE MÜCADELEDEKİ ROLÜ: ANKARA İLİ ÖRNEĞİ

Türkiye’de kadınların kamusal alana katılma mücadeleleri Osmanlı Devleti’nin son zamanlarında başlamış, Cumhuriyet döneminde ekonomik, sosyal ve siyasal hakların tanınmasıyla devam etmiştir. Devletler, kadınların kamusal alana çıkması için politikalar geliştirseler de kadınların kamusal alandaki varlığı istenen düzeye ulaşamamıştır.

Merkezi yönetimler, küreselleşmenin etkisiyle görev ve yetkilerinin bir kısmını yerel yönetimlere bırakmışlardır. Bundan dolayı belediyelerin görevlerinden birisi de sosyal politikaları üretmek ve uygulamak olmuştur. Belediyelerin, kadınların kamusal alana katılmasını sağlayan meslek edindirme kursları önemlidir. Bu kursların kadınların sosyal ve ekonomik hayatına nasıl etki ettiği, belediyelerin hangi düzenlemelerle kadınların kamusal alanda olmalarını sağlayabilecekleri çalışma kapsamında değerlendirilmiştir.

Bu bağlamda araştırmanın problemi, “Türkiye’de belediye meslek edindirme kurslarının kadınların ekonomik ve sosyal hayata katılmasındaki rolü nedir?” şeklinde ifade edilmiştir. Araştırma kapsamına Türkiye’deki belediye meslek edindirme kursları girmekle birlikte, ekonomik ve zaman kısıtları nedeniyle araştırma Ankara Büyükşehir Belediyesi Belediye Meslek Edindirme Kursları (BELMEK), Yenimahalle Belediyesi Meslek Edindirme ve Hobi Kursları (YENİMEK), Etimesgut Belediyesi Sürekli Eğitim ve Uygulama Merkezi Mesleki Gelişim ve Beceri Edindirme Kursları (ETİSEM) ve Keçiören Belediyesi Sanat ve Meslek Edindirme Kursları ile sınırlandırılmıştır. Araştırma nitel araştırma desenlerinden örnek olay araştırması şeklinde tasarlanmıştır. Araştırmacılar tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış sekiz sorudan oluşan görüşme formları kadın katılımcılara uygulanmıştır. Belirlenen sekiz tema ile toplanan veriler içerik analizine tabi tutularak anlamlı bilgiler haline getirilmiştir. Analizde MAXQDA Analytics Pro 18 programının tanıtım sürümü kullanılmıştır. Analizler sonucunda kurslara katılan kadınların iş kurma veya kredi çekme deneyimlerinin bulunmadığı saptanmıştır. Kadınların kurslara yoğun olarak katılması için belediyenin üzerine düşen görevler ve kadınların belediyelerinden beklentilerinin neler olduğu da belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kadın, Meslek, Sosyal politika, Yerel yönetim, Ankara

ABSTRACT

THE ROLE OF LOCAL GOVERNMENTS IN THE FIGHT AGAINST WOMEN EXCLUSION: THE CASE STUDY OF ANKARA

The fight against women's participation in the public space in Turkey has begun at the time of the Ottoman Empire, it has continued with the recognition of economic, social and political rights in the Republican period. Although the states have developed policies for women to go to the public space, the presence of women in the public space has not reached the desired level.

Due to the effect of globalization, the central governments gave some of their duties and powers to local governments. Therefore, one of the tasks of municipalities has been to produce and implement social policies. Vocational courses of Municipalities for the participation of women in the public space are important. How these courses affect women's social and economic life and in which context the municipalities can ensure that women are in the public space are considered within the scope of the study.

In this context, the problem of the study was expressed as "what is the role of vocational training courses of municipalities in the participation of women in economic and social life in Turkey?". Despite the scope of the research into municipal vocational courses in Turkey, due to economic and time constraints, the study was limited to Ankara Metropolitan Municipality Municipal Vocational Courses (BELMEK), Yenimahalle Municipality Vocational and Hobby Courses (YENİMEK), Etimesgut Municipality Continuing Education and Application Center Professional Development and Skills Courses (ETİSEM) and Keçiören Municipality Arts and Vocational Courses (KEÇMEK).

The research is designed as a case study from qualitative research designs. The interview forms, consisting of eight semi-structured questions prepared by the researches, were applied to female participants. The data collected with the eight themes determined were subject to content analysis and made meaningful information. In the analysis, the introduction version of the MAXQDA Analytics Pro 18 program was used. As a result of the analyzes, it was determined that women who participated in the courses did not have a bussines establishment or credit withdrawal experience. The duties of the municipality and experctations of the women from their municipalities were also determined in order for women to participate intensively in the courses.

Keywords: Women, Vocation, Social Policy, Local Governments, Ankara

ÖNSÖZ

Lisansımın üçüncü yılında yapmaya karar verdiğim yüksek lisansım için çok çaba sarf ettim. Ailemden uzakta bambaşka bir şehirde her şeye sıfırdan başlamak korkutucu olsa da hayallerim için bir kilometre taşı daha demektir. Yüksek lisans tezim boyunca oldukça sıkıntı çektim ama tamamladığımda şöyle bir baktım ve tüm yorgunluklarım, sıkıntılarım geçti. Bu tez konusunu seçerken özellikle kendi başlarına bir şeyler başarmaya çalışan ancak annelik ve ev hanımlığı rollerinden asla sıyrılamayan kadınların neler hissettiğini düşündüm. Belediyeler arasında yazı işlerini sürdürmek, görüşme izinlerini toparlamak, herkese tek tek derdimi anlatmak, kurslara gitmek, kadınlarla görüşmek inanılmaz yorucu ancak bir o kadar da keyifli bir süreçti. Ne zaman yorulsam kendime hep hayallerimi ve hedeflerimi hatırlatarak motive oldum. Bu süreçte de hiç yalnız kalmadım. Öncelikle canım ailem. Bu süreçte hem maddi hem manevi olarak hep yanımda oldular. Annem Sevda ERDEM'e, babam Erol ERDEM'e ve kız kardeşim Dilruba ERDEM'e tezimi yazmak için uykusuz kaldığım gecelerin sonunda ben uyurken evde çıt çıkartmadıkları ve tüm destekleri için teşekkür ederim. Sonrasında, ben Ankara'da, tez danışmanı hocam sevgili Doç. Dr. Mustafa KARA Çanakkale'de olduğu için çok zorlanacağımı düşündüm. Ancak hep yanımdaydı. Ne zaman arasam telefonu açtı, maillerime döndü. Üzerimdeki emeği ve gösterdiği özveri için kendisine ve eğitim hayatım boyunca bana iyi kötü bir şeyler katan tüm öğretmenlerime, üniversitedeki tüm hocalarıma çok teşekkür ediyorum. Son olarak da tezim her ne kadar kadının özel alanda kalmasını vurguluyor olsa da Türk kadınına her zaman değer verip, haklar vererek yurttaş yapan, bağımsız bir ülkede özgür olmamızı sağlayan başta ülkemizin kurucusu Gazi Mustafa Kemal ATATÜRK'e ,silah arkadaşlarına ve tüm şehitlerimize teşekkürü borç bilirim.

Çanakkale'de okumanın ruhuyla...

Asime Dilara ERDEM

Çanakkale, 2019

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
ÖNSÖZ.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
KISALTMALAR.....	vii
TABLolar.....	vii
ŞEKİLLER.....	xi
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

DÜNYADA KADIN DIŞLANMASI İLE MÜCADELEDE POLİTİKALARI VE YEREL YÖNETİMLERİN ROLÜ

1.1. Kavramlar	3
1.1.1. Toplumsal Cinsiyet Kavramı	3
1.1.2. Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	5
1.1.3. Ataerkillik (Patriarchy) Kavramı	7
1.1.4. Dışlanma / Görünmez Kılınma Kavramı	8
1.1.5. Sosyal Politika.....	12
1.1.6. Yerel Yönetimler ve Kadın	13
1.1.7. Yerel Yönetim Birimi Olarak Belediyelerin Kadınlara Yönelik Faaliyetlerinin Akademik Çalışmalar Bağlamında Değerlendirilmesi	16
1.1.8. Feminist Teoriler Bağlamında Kadın Dışlanması	23
1.1.9. İstatistiklerle Kadının Konumu	29

İKİNCİ BÖLÜM

TARİHSEL SÜREÇTE KADININ TOPLUMSAL HAYATTAKİ YERİ VE YEREL YÖNETİMLER

2.1. Kadının Toplumsal Hayattaki Yeri.....	31
--	----

2.1.1. Paleolitik Çağdan Sanayi Devrimine Kadar Kadının Konumuna Genel Bakış.....	31
2.2. Batı Toplumunda Kadının Konumu.....	33
2.3. Türk Toplumunda Kadının Konumu.....	37
2.3.1. İslamiyet'ten Önce Eski Türk Devletlerinde Kadın.....	37
2.3.2. İslamiyet'ten Sonra Türk Devletlerinde Kadının Konumu	38
2.3.2.1. <i>Tanzimat Döneminde Kadın</i>	39
2.3.2.2. <i>İkinci Meşrutiyet Döneminde Kadın</i>	41
2.3.2.3. <i>Cumhuriyet Döneminde Türk Kadının Konumu</i>	43
2.3.3. Yerel Yönetimler; Belediye Teşkilatları, Kanunları ve Politikaları.....	46
2.3.3.1. <i>Osmanlı Devletinde Tanzimat Sonrası Belediye Teşkilatı ve Kanunları</i> ...	46
2.3.3.2. <i>Cumhuriyetin Kuruluşundan Günümüze Belediye Teşkilatı ve Kanunları</i>	48
2.3.4. Yerel Yönetimler ve Sivil Toplum Kuruluşları	49
2.3.5. Yerel Yönetimlerin Kadınların Kamusal Alana Çıkması İçin Yapabileceği Özel Hizmetler ve Düzenlemeler.....	50

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Belediye Meslek Edindirme Kurslarının Kadınların Sosyal ve Ekonomik Hayatına Katkısı

3.1. Yöntem.....	53
3.2. Araştırmanın Problemi, Amacı ve Önemi	54
3.3. Araştırmanın Yöntemi	54
3.4. Araştırmanın Örneklemi.....	55
3.5. Araştırmanın Bulguları.....	56
3.5.1. Ankara Büyükşehir Belediyesi Meslek Edindirme Kursları (BELMEK).....	57
3.5.2. Yenimahalle Belediyesi Meslek Edindirme ve Hobi Kursları (YENİMEK) .	64
3.5.3. Etimesgut Belediyesi Sürekli Eğitim ve Uygulama Merkezi Mesleki Gelişim ve Beceri Edindirme Kursları (ETİSEM)	73
3.5.4. Keçiören Belediyesi Sanat ve Meslek Edindirme Kursları (KEÇMEK).....	81

3.5.5. YENİMEK, ETİSEM ve KEÇMEK'in Karşılaştırılması	91
SONUÇ	96
KAYNAKÇA	101
EKLER	111
EK 1. Görüşme Soruları.....	112
EK 2. Ankara Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Dairesi Başkanlığı Belediye Meslek Edindirme Şube Müdürlüğü'nün görüşmelerin yapılmasına izin verdiğine dair dilekçe cevabı.....	113
EK 3. Yenimahalle Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü'nün görüşmelerin yapılmasına izin verdiğine dair dilekçe cevabı.....	114
EK 4. Etimesgut Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü'nün görüşmelerin yapılmasına izin verdiğine dair dilekçe cevabı.....	115
EK 5. Keçiören Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü'nün görüşmelerin yapılmasına izin verdiğine dair dilekçe cevabı.	111
EK.6. Katılımcılarla Yapılan Görüşmeler Esnasında Çalışmaya Katkı Sağlayan Diyaloglar.....	117
EK.7. Görüşme İzinleri İçin İzlediğim Adımlar.....	119

KISALTMALAR

AKP	Adalet ve Kalkınma Partisi
BELMEK	Ankara Büyükşehir Belediyesi Meslek Edindirme Kursları
BELTEK	Ankara Büyükşehir Belediyesi Teknik Eğitim Kursu
BM	Birleşmiş Milletler
CEDAW	Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Yok Edilmesi Sözleşmesi
Çev.	Çeviren
ÇTTAD	Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi
CHP	Cumhuriyet Halk Partisi
Der.	Derleyen
DB	Dünya Bankası
Ed.	Editör
ETİSEM	Etimesgut Belediyesi Sürekli Eğitim ve Uygulama Merkezi
Haz.	Hazırlayan

JASS	The Journal Of Academic Social Science Studies
IMF	Uluslararası Para Fonu
İŞKUR	Türkiye İş Kurumu
İÜHFM	İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
KADER	Kadın Adayları Destekleme Derneği
KAYSEM	Uluslararası Kamu Yönetimi Sempozyumu
KEÇMEK	Keçiören Belediyesi Sanat ve Meslek Edindirme Kursları
KOSGEB	Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
MHP	Milliyetçi Hareket Partisi
OTAM	Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi
RG	Resmi Gazete
SBARD	Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi

STK	Sivil Toplum Kuruluşları
ŞAR	Ankara Büyükşehir Belediyesi Şehir Araştırmaları Merkezi
T.C	Türkiye Cumhuriyeti
TEPAV	Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
UNWOMEN	Birleşmiş Milletler Cinsiyet Eşitliği Varlığı ve Birleşmiş Milletler Kadınları
USAK	Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu
YENİMEK	Yenimahalle Belediyesi Meslek Edindirme ve Hobi Kursları
Yy	Yüzyıl
WHO	Dünya Sağlık Örgütü

TABLolar

Tablo 3.1. BELMEK Görüşmeleri Temaları ve Alt Kodları	59
Tablo 3.2. BELMEK Görüşmeleri Tek-Vaka Modeli.....	61
Tablo 3.3. BELMEK Görüşmeleri Kod Hiyerarşisi ile Tek Vaka Modeli	62
Tablo 3.4. YENİMEK Görüşmeleri Temaları ve Alt Kodları	68
Tablo 3.5. YENİMEK Görüşmeleri Tek-Vaka Modeli.....	70
Tablo 3.6. YENİMEK Görüşmeleri Kod Hiyerarşisi İle Tek-Vaka Modeli.....	71
Tablo 3.7. ETİSEM Görüşmeleri Temaları ve Alt Kodları	76
Tablo 3.8. ETİSEM Görüşmeleri Tek-Vaka Modeli.....	78
Tablo 3.9. ETİSEM Görüşmeleri Kod Hiyerarşisi ile Tek- Vaka Modeli.....	80
Tablo 3.10. KEÇMEK Görüşmeleri Temaları ve Alt Kodları.....	86
Tablo 3.11. KEÇMEK Görüşmeleri Tek Vaka Modeli.....	89
Tablo 3.12. KEÇMEK Görüşmeleri Kod Hiyerarşisi İle Tek Vaka Modeli.....	90
Tablo 3.13. KEÇMEK, YENİMEK ve ETİSEM'in Temalar ve Alt Kodlar Bakımından Karşılaştırılması	95

ŞEKİLLER

Şekil 3.1. BELMEK Görüşmeleri Kelime Bulutu.....	63
Şekil 3.2. YENİMEK Görüşmeleri Kelime Bulutu	72
Şekil 3.3. ETİSEM Görüşmeleri Kelime Bulutu	81
Şekil 3.4. KEÇMEK Görüşmeleri Kelime Bulutu	91

GİRİŞ

Toplumsal cinsiyet rolleri ataerkil toplum yapısında sert ve kapalı bir haldedir. Kadını hane içine itip orada sosyal yaşamını belirleyen roller, erkeği toplumsal düzen içinde konumlandırmıştır.

Her alanda olduğu gibi kent araştırmalarında da kadın göz ardı edilmiş, bütün olaylara, olgulara ve durumlara erkek egemenliği açısından bakılmış bunun sonucunda da kadının bilgisi de kendisi gibi dışarıda bırakılmış; erkeklerin bakış açıları evrenselleşmiş, erkek merkezli tek kutuplu politikalar meydana gelmiştir. Bu görülmez sayılmanın sonucunda da kadın sadece aile içinde varlığını bir derece hissettirebilse de kent hayatında, yerel, ulusal ve uluslararası yönetimlerde adeta erkek egemenliği altında yok olmuştur. Bu yok oluş kadının kente, siyasete, aileye, toplumsal yaşama ve hatta kendisine bakışını bile etkilemiş, var olabilmemesinin tek yolunun erkek egemenliği altında olacağını kabullendirmiştir. Bu, öğrenilmiş çaresizlik olarak ifade edilebilecek dışlanma durumu 1960'lı yılların sonunda ikinci dalga kadın hareketinin içinden çıkan feminist akademisyenlerce kırılmaya başlanmış daha sonrasında kadının toplumsal yaşamın her noktasında olması gerektiği inancı filizlenmiştir. 1970'li yılların sonlarından bu yana kadın çalışmaları kayda değer birikime ulaşmış, 1990'lı ve 2000'li yıllarda kadınların varoluş mücadelesiyle ilgili birtakım çalışmalar yapılmış ve Türkiye'de kadın hareketleri 2000'lerin sonlarında nihayet gündeme gelmiştir.

Kadın dışlanmasıyla mücadelede belediye meslek edindirme kurslarının rolü olup olmadığı araştırmanın problemini oluşturmaktadır. Belirlenen problem bağlamında araştırmanın birinci bölümünde kavramsal bir çerçeve çizilmeye literatür değerlendirmesi yapılmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda kadının ikinci plana itilmesini ifade eden toplumsal cinsiyet, toplumsal cinsiyet eşit(siz)liği, ataerkillik, kadın yoksullaşması, kadın dışlanması, kadınlara karşı pozitif ayrımcılık gibi kavramlar ele alınmış, 21.yüzyılda ülkelerin yönetimlerini ve toplumu dönüştüren küreselleşme ve sosyal politika gibi kavramlarla çalışmanın kavramsal temeli oluşturulmaya çalışılmış farklı modelleri incelenmiş, kentte kadının konumuna ve toplumsal cinsiyeti reddeden en net kavram olan feminizme değinilmiştir.

İkinci bölümde tarihsel süreç içinde kadının konumunun nasıl değiştiği anlatılmıştır. Batı'da kadının konumu incelendikten sonra Eski Türkler 'den günümüze kadının konumunun İslamiyet'in kabulü ile ne yöne evrildiği Osmanlı Devleti Döneminde ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti döneminde kadının konumunun nerelerde kırılmalar gösterdiği ifade edilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti Devleti döneminde tüm ulusları etkileyen küreselleşmenin sosyal politikaları uygulamayı merkezi yönetimlerden yerel yönetimlere bırakmasının ne gibi nedenleri ve sonuçları olduğuna bu sosyal politikaların hangilerinin kadınların toplumsal hayatına etki edebildiğine vurgu yapılmıştır. Ayrıca Osmanlı Devleti döneminden Türkiye Cumhuriyetine belediyelerin nasıl aktarıldığından, rollerinin nasıl değiştiğinden bahsedilmiş geçmişten günümüze belediye teşkilatlarının, kanunlarının ve politikalarının genel çerçevesi çizilmeye çalışılmıştır.

Üçüncü bölümde yerel yönetimlere bırakılan sosyal politikalardan kadınların sosyal dışlanmasını önleyici olup onları istihdama dahil edeceği düşünülen belediye meslek edindirme kursları incelenmiştir. Çalışma Ankara ilinde yürütülmüştür. Çalışma kapsamında 2018 yılı içerisinde CHP belediyesi olan Yenimahalle Belediyesi Meslek Edindirme ve Hobi Kursları (YENİMEK); MHP belediyesi olan Etimesgut Belediyesi Sürekli Eğitim ve Uygulama Merkezi Mesleki Gelişim ve Beceri Edindirme Kursları (ETİSEM), ve AKP belediyesi olan Keçiören Belediyesi Sanat ve Meslek Edindirme Kursları (KEÇMEK)'na katılan kursiyer kadınlarla görüşmeler yapılmıştır. Veriler içerik analizine tabi tutulmuş; katılım nedeni, ekonomik özgürlük, kursa katılmadan önce dışlanmışlık hissi, kursun katılımcılar üzerindeki etkisi, kurs ihtiyaçları için katılımcıların belediyeden beklentileri, kursun meslek edinmeye katkısı ve kurs sonrası çalışma hayatında belediyeden beklentiler olmak üzere sekiz ana tema altında toplanarak ve MAXQDA 18 Pro programının 15 günlük demo sürümü yardımıyla analiz edilmiştir. Çalışma sonucunda kursların kadınlar tarafından da meslek edindirme kurslarından çok hobi kursu olarak algılandığı, kadınların kamusal alanda yer alabilmeleri için teşviklerin yetersiz olduğu ve kadınların iş kurma ya da kredi çekme gibi deneyimlerinin bulunmadığı, bazı belediyelerin kurslarını meslek edindirme ve hobi kursu olarak ayırmasının daha doğru olacağı ve kurs bitiminde verilen belgelerin iş bulma konusunda büyük rol oynaması gerektiği görülmüştür.

BİRİNCİ BÖLÜM

DÜNYADA KADIN DIŞLANMASI İLE MÜCADELEDE POLİTİKALARI VE YEREL YÖNETİMLERİN ROLÜ

Bu bölümde ataerkil, toplumsal cinsiyet, toplumsal cinsiyet eşitsizliği, kadınlara karşı ayrımcılık, toplumsal cinsiyet eşitsizliği, dışlanma ve küreselleşme kavramları incelenmiştir. İkinci olarak toplumsal cinsiyet rolleri ve buna bağlı kuramsal çerçeve değerlendirilmiştir. Üçüncü olarak da dünya da kadın dışlanmasıyla ilgili mücadele politikaları ve feminist teoriler incelenmiştir.

1.1. Kavramlar

Kadının toplumsal yaşamda hane içine itilmesi olarak; toplumsal cinsiyet, dışlanma, sosyal dışlanma ve buna sebep olan başka etkenler açıklanmıştır. Sosyal dışlanmanın meydana getirdiği alt kavramlar olan yoksulluk ve kadın yoksulluğu kavramları ile konuyla ilgili olduğu düşünülen küreselleşme ve sosyal politika kavramı açıklanmıştır.

1.1.1. Toplumsal Cinsiyet Kavramı

Kadın ve erkek arasındaki farklılıkların biyolojik farklılıklardan ziyade sosyal süreçlerle bağlantılı belirtilmektedir. Araştırmalar biyolojik cinsiyetin her toplumda benzer şekilde görünmesine karşın; kadın ve erkeklerin toplumdan topluma farklı rollere bürünebildiklerini ortaya koymuş ve toplumsal cinsiyet geliştirilmiştir (Dökmen 2016: 18). Sosyal bilimlerde toplumsal cinsiyet kavramı, cinsler arasındaki toplumsal düzenlemeyi karşılayan bir kavram olarak kullanılmaktadır. Kavramın sadece “kadın” üzerinden işlenmesini eleştirenler cinsiyetlerin karşılıklı etkileşimini ifade edebilmek adına “gender”¹ terimini kullanmayı tercih etmektedirler (Şişman 2013: 48).

Beauvoir’ın 1950’li yıllara damgasını vuran “İkinci Cins: Kadın” adlı eseri; “kadın doğulmaz, olunur” mottosuyla kadınlık ve erkekliğin doğuştan gelmediğini, toplumsal yapı içerisinde sonradan inşa edildiğini, kültürel ve değişebilir olduğunu vurgulayarak, cinsiyet ve toplumsal cinsiyet ayrımına giden yolu açmıştır (Köse 2013: 41). Toplumsal cinsiyet kavramını ise ilk kez Amerikalı psikianalist Robert Stoller, 1963 yılında yazdığı “Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet” adlı kitabında kullanmıştır (Kılıçaslan; Işık 2016: 6)

¹ Türkçe’ de ırk, cins ve tür anlamlarına gelen gender kavramı çalışma boyunca cins üzerinden işlenecek ve toplumsal cinsiyet kavramına denk olarak kullanılacaktır.

1970'li yıllardan itibaren artan toplumsal cinsiyet çalışmalarında üç önemli aşama kaydedilmiştir. Birinci aşamada, cinsiyet farklılıklarına vurgu yapılmış, toplumsal cinsiyet ayrımının temelinde biyolojik farklılıkların yattığı ifade edilmiştir (Ecevit 2011: 4). Bu biyolojik farklılıklar kadın bedeni ile erkek bedeni arasında biyolojik olup, bariz görülen farklar olarak algılanmış ve toplumsal cinsiyet bu biyolojik farklılıklara yönelik yani şekil üzerinden işlemiştir. Shulamith Firestone 1970'de kaleme aldığı "Cinselliğin Diyalektiği" adlı eserinde kadını ikincil konuma atan durumun doğurganlık olduğunu savunmuş, böylece kadının ikincilleştirilmesini sadece biyolojik sebeplere bağlamıştır (Köse 2013: 41). İkinci aşamada toplumsal cinsiyet, öğrenilen cinsiyet rolleri ve toplumsallaşma temelinde ele alınmış; toplumsal cinsiyetin; kadını birey olarak görmeyen toplumsal düzenlemelerin sonucu ortaya çıktığı belirtilmiştir. Kadını bireye indirgemeyen toplumsal düzenlemeler ataerkilliğin toplumsal cinsiyet üzerinde şekillenmesinin üçüncü aşamasını oluşturmuş ve üçüncü aşamada toplumsal cinsiyetin, bütün sistemlerde sınıflı ve ataerkil düzlemde merkezde konumlandığını göstermiştir (Ecevit 2011: 4).

Toplumsal cinsiyet, eril ve dişi; erkek ve kadın olarak tanımlamaktır. Kadınların ve erkeklerin toplumsal rollerini belirler ve bu roller arasındaki farklılıkları açıklar. Cinsiyet ve toplumsal cinsiyet günlük hayatta aynı anlamda kullanılsa da aslında farklı kavramlardır. Cinsiyet, biyolojik olarak eril ve dişiden bahsederken, toplumsal cinsiyet, toplumsal rolleri üstlenen erkek ve kadından bahsetmektedir. Toplumsal cinsiyet sosyal bir inşadır ve 'kadınlık' ve 'erkeklik' üzerinden işlem görmektedir (Heywood 2012: 309). Başka bir deyişle toplumsal cinsiyet kadını ve erkeği toplumsal bir kadına ve erkeğe dönüştüren kategoridir (Saygılıgil 2016: 10). Butler'a atıfla (Şişman 2013: 49), biyolojik cinsiyetin içinde toplumsallık barındırdığını belirtmiştir. Dökmen (2016: 20)'e göre, toplumsal cinsiyet her ne kadar kadın ve erkek olmaya toplumun ve kültürün yüklediği anlamlar ve sorumluluklar olsa da içerisinde bireyin cinsiyetinin biyolojik yapısı ile ilgili psikolojik özellikleri de barındırmaktadır. Yani toplumsal cinsiyet aslında biyolojik cinsiyetten bağımsız değildir. Ecevit (2011: 4)'e göre de toplumsal cinsiyet, biyolojik cinsiyetten farklı olarak kadın ve erkeğin sosyal, kültürel ve siyasal açıdan tanımlanması ve toplumların erkek ve kadını birbirinden ayırt etme biçimidir. Toplumsal cinsiyeti ifade eden kadın ve erkek algılayışı doğuştan gelmeyip, siyasal kategoriler şeklinde ortaya çıkmıştır. Modernlikle birlikte, her şeyin toplumsallaştırılması anlayışıyla yaygınlaşmıştır (Şişman 2013: 50). Bu düşünceye göre toplumsal cinsiyet ve cinsiyet arasında modernitenin de belirlemiş olduğu bir ayrım vardır.

2012 Dünya Kalkınma Raporu'nda, toplumsal cinsiyetin kadın veya erkek olmakla ilişkilendirilen sosyal, davranışsal, kültürel özellikler, beklentiler ve normları ifade ettiği

belirtilmiştir. Toplumsal cinsiyet eşitliğinin, bu unsurların kadın ve erkeğin birbiriyle olan ilişkisini nasıl belirlediğini ve bunun sonucunda bu iki cinsiyet arasında doğan güç farklarını ortaya koyduğu anlaşılmaktadır (Dünya Kalkınma Raporu 2012: 4). Avrupa Konseyi'nin 2014 yılı Toplumsal Cinsiyet Konuşmaları Raporunda toplumsal cinsiyetin birey ve toplum üzerinde her yerde olduğu ve her yerde olduğu için de aslında içselleştirilme durumu ile hiçbir yerde yokmuş gibi görüldüğünden bahsedilmiştir. (Toplumsal Cinsiyet Konuşmaları 2014: 26)

Dünya Sağlık Örgütü (WHO); toplumsal cinsiyeti tanımlarken, önce cinsiyetin ne olduğundan yola çıkmıştır. Cinsiyeti kadın ve erkeği tanımlayan biyolojik ve fizyolojik özellikler olarak tanımlarken, toplumsal cinsiyeti, toplumun kadın ve erkek için uygun bulunduğu, toplumsal olarak inşa edilmiş roller, davranışlar, aktiviteler ve nitelikler şeklinde tanımlamıştır (www.who.int 2016).

Kılıçaslan ve Işık (2016: 4) toplumsal cinsiyet kavramının farklı toplumlarda ve kültürlerde farklı tanımlandığını söylerken, antropolojik açıdan da sanayi ve kırsal toplumlarda toplumsal cinsiyet rollerinin farklı tanımlanabileceğini belirtmişlerdir.

Sonuçta toplumsal cinsiyetin sanayi ya da kırsal toplumlarda da toplum bazında iki yönlü bir kısır döngü içerisinde olduğu söylenebilir. Toplumun, cinsiyetlere farklı roller biçmesi, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin temelini oluşturmaktadır.

1.1.2. Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği kadın ve erkek olmanın toplumsal hayatta eşitsizliklere neden olması olarak kısaca tanımlanabilir. Ancak toplumsal cinsiyet eşitsizliğinde zor olan kadın ile erkek arasındaki eşitliği ölçmektir (Kılıçaslan; Işık 2016: 12).

2012 Dünya Kalkınma Raporunda toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile ilgili üç görüşe yer verilmiştir. Raporda toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin, ırk veya etnisite gibi diğer özelliklerden kaynaklanan eşitsizliklerle hem benzer hem de farklı nitelikler taşıdığına ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin analiz edilmesinde önem taşıyan üç adet farkın olduğu belirtilmiştir (Dünya Kalkınma Raporu 2012: 5). Bu farklardan birincisi aynı hane içerisinde yaşayan erkek ve kadının refah seviyesinin ayrı ayrı ölçülmesinin zor olacağı; ikincisi kadın ve erkeğin ihtiyaçlarının, tercihlerinin ve kısıtlıklarının farklılık göstermesi, üçüncüsü de toplumsal cinsiyet gelir düzeylerinin sınıf ayrımıyla kesişmesidir (Dünya Kalkınma Raporu 2012: 5).

Toplumsal cinsiyet ayrımcılığına maruz kalan kadınlar; siyasal, sosyal, hukuksal ve ekonomik haklara sahip olmada ve bu hakları kullanmada, toprak ve sermaye gibi

kaynaklara sahip olmakta erkeklere göre geri planda kalmakta, daha çok kayıt dışı sektörlerde, kötü koşullarda ve düşük ücretle çalışmaktadırlar. Uluocak ve Aslan (2011: 31) toplumsal cinsiyet eşitsizliği kavramından yola çıkarak toplumsal cinsiyet eşitliğini de fırsatların kullanımında kadın ve erkeklerin eşit olması, hakkaniyetli davranılması olarak tanımlamışlardır. Toplumsal cinsiyete eşitsizliğinin önüne geçilip kadın ve erkeklerin eşit konuma gelebilmesi için kadınlara karşı bir takım ayrıcalıklar verilmesiyle toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yok edilmesi amaçlanmaktadır.

Kadınlara karşı ayrımcılık kavramı; Birleşmiş Milletlerin Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesinin (CEDAW) birinci maddesinde sözleşmenin amacı bakımından kadın- erkek eşitliğine dayanan insan hakları kapsamında medeni durumlarına bakılmaksızın; kadınların siyasal, sosyal, kültürel, ekonomik ve diğer tüm alanlardaki haklarını kısıtlayıcı ya da hükümsüz duruma düşüren cinsiyete dayalı herhangi bir ayırım ya da dışlanma şeklinde tanımlanmıştır (RG: 14.10.1985- 18898). Bu sözleşme bağlayıcı olması, güçlü ve kapsamlı içeriği ile Uluslararası Kadın Hakları Bildirgesi olarak da tanımlanmaktadır. CEDAW (2004: 5)'a göre kadınlar; erkeklerden kadın oldukları gerekçesi ile ayrı tutulamayacak, kadınlar herhangi bir özgürlükten, haktan, işten mahrum kalmayacaklardır

Sözleşmenin temel hedefi; toplumsal yaşamın her alanında kadın ve erkek eşitliğini sağlamak amacıyla, kalıplaşmış kadın/erkek rollerine dayalı önyargıları yıkmak, kadına karşı ayrımcılık içeren her türlü uygulamayı ortadan kaldırmaktır. Sözleşme kadınlara karşı ayrıma açık bir tanım getirmiştir ve taraf devletlere, kadınların uğradığı ayrımcılığın kaldırılmasına yönelik yasal düzenlemeler ve eşitliği sağlamak üzere geçici önlemler de dahil tüm önlemlerin alınması görevini vermiştir (USAK 2011: 27). Bu önlemlerden birisi de dezavantajlı gruplardan olan kadınlara karşı pozitif ayrımcılıktır.

Pozitif ayrımcılık yalnızca dezavantajlı gruplara verilen ekstra haklar şeklinde tanımlanabilir. Ancak kadın olmak dezavantajlı bir durum değildir. Kadınlara karşı pozitif ayrımcılık kadınların erkeklerle aynı fırsat eşitliğine sahip olmadığı noktasında feminist literatürde de aydınlanmacı liberal feminizm bünyesinde 'Black' hareketi ile ortaya çıkmıştır. Pozitif ayrımcılık kavramı CEDAW (2004: 5)'in birinci maddesindeki kadınların erkeklerden ayrı tutulamayacağı ilkesiyle çelişmektedir. Her alanda kadın için işlemesi gereken kavram pozitif ayrımcılık değil kadın erkek eşitliği olmalıdır.

Dinçkol (2005: 114) ,pozitif ayrımcılığı demokrasilerde kadının erkekle hukuken ve fiilen eşit sayılması şekilde tanımlamakta, feminizmin etkisiyle demokrasi anlayışı içinde toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin pozitif ayrımcılıkla ortadan kaldırılabileceğini ifade etmektedir. Güldü ve Kart (2009: 112) ise, erkek egemenliğinin kadınları siyaset alanından da dışladığını belirtmişlerdir. Bu durumun aşılmasında pozitif ayrımcılıktan yararlanılmasını savunmaktadırlar. Dolayısıyla kadınlara pozitif ayrımcılığın kadın erkek eşitliğini sağlayacağı ya da mevcut eşitsizlikleri minimuma indirebileceği söylenebilir. Özetle, pozitif ayrımcılık ilkesi bir yandan kadınları erkeklerle eşit kılma amacına hizmet ederken; diğer yandan, pozitif ayrımcılık kapsamına giren alanların sınırlarını çizen ve ataerkil yapıyı temsil eden bir iktidar olduğundan eşitsizlikleri arttırmaktadır.

1.1.3. Ataerkillik (Patriarchy) Kavramı

Ataerkil kavramı, Latince sözlük anlamında “pater” yani baba tarafından yönetim demektir. Hane içinde karı için koca dominantlığı, çocukları için de baba dominantlığına, aynı zamanda da kadın ve çocuklar için babaya bağlılık olarak tanımlanmaktadır (Heywood 2012: 217). Ataerkil² kavramı feminist literatürde erkek egemen toplumu anlatmaktadır. Kavram, kökeni kapitalizm öncesine dayanan, erkeklerin kadınların emekleri ve bedenleri üzerinde kurduğu himayeyi yani eşitsiz cinsiyet ilişkilerini anlatmaktadır (Öztürk 2012: 73). Ataerkil toplum içindeki eşitsizliklerle aynı anda kurumsallaştığı ve eşitsizlik ile ataerkil düzenin nedensellik ilişkisi olduğu söylenebilir. Toplum içinde değerler aktarılırken ortaya çıkan iktidar yapısı kadını ikinci plana itmektedir. Sonuçta, iktidar ataerkin desteğiyle kurumsallaştığından iktidarın başından beri ataerkil olduğu belirtilir (Özbudun 2007: 22).

Erkek egemenliğinin kökeninin ve nedeninin maddeci olduğu belirtilmiş ve iki varsayıma vurgu yapılmıştır. Birincisi, erkeklerin kadınlar üzerindeki tahakkümü evrensel olmayıp belirli ilişkiler ağının ortaya çıkmasıyla sistematikleşmiştir. İkincisi, ataerkilliği özel mülkiyet ve aile ile ilişkilendirmektedir. Buna göre, aile kavramı aslında erkeğe ve ataerkil yapıya hizmet etmektedir. Aile kadını hane içine hapsederek toplumu ve toplumsal cinsiyet rollerini aile bireyleri üzerinden kurgulamaktadır. Toplumun yapıtaşını ataerkil aile yapısı meydana getirdiğinden, ataerkil sistem düzenli bir şekilde işlemektedir (Öztürk 2010: 92). Klasik ataerkilliğin en açık örnekleri de Kandiyoti (2013: 131)'ye göre; Kuzey

² Ataerkillik kavramı daha öncesinde ünlü Yunan filozoflar tarafından eski aile biçimlerini ve eski üretim biçimlerini ifade etmek için kullanılmıştır. Daha sonrasında ünlü sosyolog Max Weber sosyolojik açıdan ailenin içindeki otoriteden yola çıkarak eski otorite biçimlerini tarif etmek için kullanmıştır. Weber'in bu aileden yola çıkarak kavramlaştırdığı ataerkil kavramı radikal feministlerin yol göstericisi olmuş onlar da sosyoloji ve siyasette ataerkil kavramını erkek egemenliği olarak evirip son şekline getirmişlerdir. Böylece ataerkil kavramı feministler için toplumsal cinsiyet eşitliğinin ne olduğunu açıklamalarındaki temel kavram olmuştur. (Öztürk 2012: 74)

Afrika'da, Müslüman Ortadoğu'da; Türkiye, Pakistan ve İran dahil olmak üzere bir de Güney ve Doğu Asya'da özellikle Hindistan ve Çin'dedir. Ayrıca klasik ataerkilliğin yeniden üretimi, tarım toplumundaki köylülüğün yeniden üretimi ile ilişkili olan atasoylu geniş hanenin işleyişinde yani artık değerın üretilmeye çalışıldığı yerleşik hayatta yatar (Kandiyoti 2013: 132).

1.1.4. Dışlanma / Görünmez Kılınma Kavramı

Dışlanma 1970'li yıllarda Fransa'da sosyal yardımlardan yararlanamayan kesimler için kullanılmaya başlanmıştır. 1980'lerde refah devletinin teknolojik gelişmeler ve küresel ekonominin yeniden düzenlenmesinde yetersiz kalmasıyla yoksulluk ve eşitsizlikle ilişkilendirilmiştir (Alacahan; Duman 2011: 2). "Dışlanma, sosyal ve sembolik bağın bozulması olarak da görülmektedir" (Şenkal 2011: 359)

Dışlanma, kadını toplum içerisinde görünmez kılmaktadır. Kadınlar erkeklerin belirlediği sınırlar dâhilinde yaşamakta, dış mekanlara ne zaman ve hangi kıyafetle gideceklerine ya da eşlik edilmeksizin dışarı çıkıp çıkamayacaklarına erkekler karar vermektedir. Erkekler tarafından belirlenen kurallar zinciri ve sınırlamalar kadınların toplumsal hayatına müdahale ederek onları hane içerisine hapsetmekte, toplumsal ve sosyal hayattan soyutlamaktadır (Alkan 2005: 25).

Dışlanma kavramı sosyal dışlanmayı da kapsamaktadır. Bireyin toplumsal yaşamdan uzaklaşmasına neden olacak derecede maddi ve manevi yoksunluk içerisinde bulunması, insanca yaşamını sürdürecekt, haklarını koruyacak kurumlardan ve sosyal destekten mahrum kalması şeklinde ifade edilen dinamik bir süreçtir sosyal (Çakır 2002: 84).

Sosyal dışlanmanın literatürde yer alması 1970'lere rastlamaktadır. 1980'li yıllardaki ekonomik sıkıntılar sosyal dışlanmanın etkisini ve boyutlarını artırmıştır (Biçerli 2016: 5). Sosyal dışlanmayı ilk kullanan Chriac Hükümeti (1995-2007) döneminde Sosyal İşlerden Sorumlu Devlet Bakanı Rene Lenoir'dir. Sosyal dışlanma kavramının ilk kez Fransa'da kullanılmasının nedeni de Hıristiyanlıkta yoksulluğun itibar görmemesi ve bireyseliğin reddedilmesiyle ilişkili olduğu belirtilmiştir; kavramın sadece ekonomik yoksullukla ilişkilendirilmesinin sığ kalacağı ifade edilmiştir (Şenkal 2011: 358)

Sosyal dışlanmanın yalnızca ekonomik yetersizliklerle açıklanamayacağından hareketle; sosyo-kültürel değerler, mekanlar, ırklar, etnik kimlikler, cinsiyet, engellilik durumları, meslek tercihleri, göç ve dini inançlar sosyal dışlanma kavramına dahil edilmiştir. Yanı sıra, sosyal dışlanma birey ile toplumun kaynaşmasını sağlayan

kurumların yetersizliğini, ötekileştirmeyi ve belirli bir süreci barındırmaktadır (Alacahan; Duman 2012: 2). Topluma uyum sağlayamayan “öteki” için bir alanda başlayan yoksunluk durumu domino etkisi göstererek hayatındaki diğer alanları da etkilemekte ve sosyal dışlanma süreci gerçekleşmektedir. Toplum tarafından dışlanan kişilerin yaşam şansları uzun vadede azalmaktadır (Şenkal 2011: 358).

Yoksulluk, işsizlik, sosyal koruma, eşitsizlik ayrımcılık gibi konuları kapsayan sosyal dışlanma sosyal politika ile ilgili olduğu için de ekonomik, sosyal, siyasal ve kamusal müdahalelerin en önemli kavramlarından birisi olmuştur. Bu nedenle toplumsal bütünleşmeyi ifade eden sosyal içerilme yani eşitsizliğin çözümlenip önlenmesi ve meydana gelen etkilerinin azaltılmasıyla açıklanmıştır (Sapancalı 2005: 52).

Sosyal dışlanmaya maruz kalan bireyler çöküntü alanlara³ itilmektedir (Şenkal 2011: 360). Bu anlamda çöküntü alanları sosyal dışlanmanın mekânsal bağlamıyla ilişkilidir. Irki nedenlerle dışlanmaya maruz kalanlar belirli bölgelerde yaşamaya zorlanmaktadır. Kürt, çingene ve zenci mahalleleri sosyal dışlanmanın mekânsal boyutuna örnek verilebilir (Adaman; Keyder 2006: 123).

Sosyal dışlanmanın cinsiyet ayağında kadınlar yer almaktadır. Kadınlar ataerkil düzende hane içerisine itildiklerinden, sosyal dışlanmaya erkeklerden daha fazla maruz kalmaktadırlar. Kadınların karşı karşıya kaldıkları sosyal dışlanma; yoksulluk, ırk ve meslekle ilişkilendirilmektedir. Buna göre, siyahi kadınlar hem erkekler hem de hemcinsleri beyaz kadınlar tarafından dışlanmaktadır (Donovan 2015: 56-58). Yine makine mühendisi, otobüs veya taksi şoförü, oto tamircisi kadınlar da toplumun mesleklerle ilgili kodlarına uygun düşmedikleri için dışlanmaktadır.

Sosyal dışlanmanın diğer bir boyutunu göç olgusu oluşturmaktadır. Aynı ülkede bir bölgeden başka bir bölgeye ya da kente göçen bireyler kente uyum sürecinde sosyal dışlanmaya maruz kalmaktadır. Ülkeler arası göç söz konusu olduğunda ırk, dil ve din gibi faktörlerin de etkisiyle sosyal dışlanma daha da ağır hissedilmektedir. Dış göçün sosyal dışlanmaya etkisi Suriye’den Türkiye’ye 2011’den buyana süren göçlerde görülmektedir. Çoğunluğu kadın ve çocuklardan oluşan göçmenler son derece olumsuz koşullarda sefalet içerisinde hayata tutunmaya çalışmaktadır (Deniz; Ekinci; Hülür 2016: 23-25).

Sosyal dışlanma, ülkelerin gelişmişlik düzeylerine göre de farklılık gösterebilmektedir. Gelir seviyesi yüksek Avrupa ülkelerinde bireyler maddi imkansızlıklar nedeniyle değil, irki ve etnik kimlikleri nedeniyle; gelişmemiş Afrika ülkelerinde ise yoksulluk nedeniyle sosyal dışlanmaya maruz kalabilmektedir. Gelişmişlik farkına göre

³ Çalışmada çöküntü alan, kent içerisinde yoksulluğun yoğun olduğu, kentin dışlanmış bölgeleri olarak kullanılmaktadır.

ihtiyaçlar da değişmektedir. Gelişmemiş ülkelerde temiz su ve beslenme en temel ihtiyaçken, gelişmiş ülkelerde Marslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi piramidinin en tepesinde yer alan "kendini gerçekleştirme" en temel ihtiyaç olabilmektedir. Buna göre, sosyal dışlanma çok boyutlu bir olgu olup yoksullukla da ilişkilendirilen bireyin içerisinde yaşadığı toplumun ve devletin gelişmişlik düzeyinden etkilenmektedir (Alacahan; Duman 2011: 2).

Kapitalizmin yarattığı toplumsal eşitsizlik makasının iki ucu arasındaki açının artması sonucu yoksulluk daha fazla hissedilmeye başlamıştır. Yoksulluk, kapitalizmin girdiği son büyük kriz sonrasında yani 20. yüzyılın son çeyreğinden itibaren çeşitlenmiş ve dünya coğrafyasının her noktasında hissedilecek şekilde yaygınlık kazanmıştır (Tümtaş; Ergün 2016: 71).

Yoksulluk görelî ve mutlak yoksulluk şeklinde tanımlanmaktadır. Mutlak yoksulluk; beslenme, barınma ve giyinme gibi temel fizyolojik ihtiyaçların karşılanamamasıdır. Mutlak yoksulluk evrensel olup, temel fizyolojik gereksinimlerini karşılayamayan bireyler dünyanın neresinde olursa olsun yoksul kabul edilmektedir. Ancak, yoksulluğun bir de görelî yanı vardır. Görelî yoksulluk sadece ekonomiyi değil, sosyal hayatı ve kültürü de içine almaktadır. Belirli bir standarda tabî tutulamadığından değişkendir. Hatta bir toplumda geçmiş dönemde yoksulluk kabul edilen bir durum bugün veya ileriki zamanda yoksulluk kabul edilmeyebilir. Dolayısıyla görelî yoksulluk; zamana, mekana ve topluma göre değişkenlik gösterebilir (Giddens 2012: 386).

Görelî özelliği nedeniyle yoksulluk araştırmalarında kavram bir yandan gelir ve tüketim algısı üzerinden diğer yandan da yaşam koşulları üzerinden tanımlanmaktadır (Gerşil 2015: 161). Buna göre yoksulluk gelir ve fiziki kaynakların yetersizliğinin yanı sıra bunların bireyler arasında eşit dağılmamasından kaynaklanan bir sorundur.

Bireyler arasında eşit dağılamayan kaynaklar cinsiyetler arasında da eşit dağılamamaktadır. Cinsiyetler arasındaki bu eşitsiz dağıtım sonucu yoksulluğun diğer bir türü olan kadın yoksulluğu kavramı ortaya çıkmıştır. İkinci Dünya Savaşı'nın getirdiği yıkım ve ardından 1970'lerin sonundaki Petrol Krizi ekonomik gelişmeyi olumsuz etkilemiş ve gelişmiş ülkelerle gelişmemiş ülkeler arasındaki uçurumu artırmıştır (Özbudun 2014: 273).

Küreselleşmeyle birlikte neoliberal politikalar yaygınlaşmış, gelişmekte olan ülkelerdeki gelir dağılımı da zenginler lehine bozulmuş, hane içerisinde itilen, düşük ücretle tekdüze ve hiyerarşinin en altında çalışmaya mecbur kalan kadınlar bu durumdan daha çok etkilenmiş, yoksullukları artmıştır (Özşahin; Uluer 2014: 265)

Pearce (1978: 28-32) 1978 yılında Amerika'da yaptığı *The Feminization of Poverty: Women, Work and Welfare* isimli ampirik çalışmasında toplumdaki yoksulların üçte ikisinin kadın olduğunu ve kadınların 1950-1970 yılları arasında ekonomik işgücüne katılımlarının artmasına rağmen daha da yoksullaştıklarını belirlemiş ve the feminization of poverty yani yoksulluğun kadınsılaşması kavramını ortaya koymuştur.

Yoksulluğun sosyal dışlanma ile bağlantısı kurulduğunda da kadınların yoksulluğun kadın boyutunu da yaşadıkları için bu durumdan daha fazla etkilenip sosyal dışlanmaya da daha fazla maruz kaldıkları belirtilmiştir (Fidan 2016: 22). Kadın yoksulluğunun kadının; işgücü piyasasındaki konumu ve eğitim düzeyine göre belirlenebileceği söylenmektedir (TEPAV 2009: 2). İşgücü piyasasında ataerkil toplumda kendisine alan açamayan kadın hane içinde konumlanmakta ve ömür boyu erkeğe bağlı kalmaktadır. İşgücü piyasasına tutunabilen kadın da toplumsal cinsiyet rollerinin belirlemiş olduğu noktalara kanalize olmaktadır. Eğitim olanaklarından yararlanamamak da yoksulluğu kalıcılaştırmaktadır. Kırsal alanlarda ya da ataerkil toplumların çoğunda kız çocuğu ileriye dönük bir yatırım olarak görülmediğinden eğitim olanaklarından mahrum bırakılmaktadır. Bu durum da zaten o eğitime muhtaç büyüyen kız çocuklarının ilerde yetişkin bir kadın olduklarında hane içinde konumlanmalarının ve eşlerine bağımlı yaşamalarının, bunlara bağlı olarak kendilerini gerçekleştirememelerinin, sosyal dışlanmaya ve kadın yoksulluğuna maruz kalmalarının sebebini oluşturmaktadır.

Eğitimsiz kadın, yönetim süreçlerine de katılamamaktadır. Küreselleşme ile birlikte yerelleşmeye gidilen günümüzde yöneten ile yönetilenin birlikte karar almasını hedefleyen yönetişimin, toplumdaki kadın ayağı aksamakta ve bunun sonucunda da kadının hem sorunları hem de kendisi görünmez olmaktadır.

Coğrafi mesafelerin önemini yitirip dünyanın kocaman bir köy olarak algılandığı, yerel ve ulusal olayların birbirini doğrudan ya da dolaylı olarak etkilerken evrensel bir hukuk ve kamuoyu oluşturan (Yayla 2011: 79), ulus devletin sonunun geldiğini ifade eden ve aslında merkezileşip büyürken, yerelleşerek küçülen dünya üzerinde diyalektik bir süreç sağlayan küreselleşme; teknolojinin, pazarın, turizmin ve iletişimin de dünya çapında olmasını ifade etmektedir (Yanık 2014: 16).

Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesini yaklaşık 200 ülkenin onaylaması 90'lı yıllardan sonra BM'nin toplumsal cinsiyet eşitliği kavramını Avrupa Birliği ile birlikte "anaakımlaştırdığını" (mainstreaming) ve bu kavramın meydana getirdiği toplumsal cinsiyet eşitliği politikalarını da küreselleştirdiği ifade edilmektedir (Koray 2011: 14).

Küreselleşmenin devletin sosyal politikaları ve faaliyetleri üzerinde yarattığı değişiklikler de önemlidir. Küreselleşme ile birlikte ortaya çıkan neoliberal politikalar, ulus devleti sosyoekonomik açıdan zayıflatmıştır (Şenkal 2011: 355). Ulus devletin sosyoekonomik açıdan zayıflaması devlet içerisindeki birçok alanda aksamalara neden olmaktadır. Bu aksamaların sonucunda da sosyal dışlanma ve yoksulluk ortaya çıkmaktadır (Şenkal 2011: 355).

Liberal anlayışta yoksulluk, güvenlik sorunu olarak algılanmakta ve yoksullar, çalışmayan, tembel ve devletin sırtında bir yük olarak düşünülmektedir. Sosyal devletçi anlayışta ise yoksulluk bir insani sorun olarak algılanıp çözümünün ekonomik zenginliğin eşit olarak paylaşılması olarak düşünülmekte ve yoksullara yönelik hizmetler de insan hakları ve vatandaşlık hakkı kapsamında değer görmektedir. Muhafazakarlık ise yoksulluğu daha mikro ölçekte değerlendirip geleneksel değerlere, hemşehriliğe ve aile ilişkilerine vurgu yapar. Ancak küreselleşme ile istihdamın esnekleşmesi, çalışma şartlarındaki değişim, ücretlerin düşmesi, devletlerin sosyal harcamalardan kaçınması yeni yoksulluk türleri ve yeni yoksullar ortaya çıkartmıştır (Kesgin 2012:4). Bu nokta liberaller, küreselleşmenin dinamik kurumlardan Dünya Bankası, Birleşmiş Milletler ve birçok sivil toplum kuruluşu kapitalist neo-liberal politikaların desteği ile yoksulluğu yenmek için toplumsal sermayeyi ve mikrokredileri geliştirmiştir. Ancak küreselleşme ile birlikte uygulamaya koyulan mikrokrediler ve toplumsal sermaye sosyal dışlanma ile birlikte yoksulluğu özellikle de kadın yoksulluğunu derinleştirmiştir (Özbudun 2007: 33).

1.1.5. Sosyal Politika

19.yy'ın ikinci yarısında sanayi devriminden sonra doğan sosyal politika kavramı yine aynı yüzyılda Bismarck yönetimindeki Almanya da uygulamaya konulmuştur (Aydın 2008: 23). Kıta Avrupası'nda "sosyal politika" olarak adlandırılan kavram dar anlamıyla çıkarları uyuşmayan sınıflar arasında sürekli artan çatışmaları önleyerek, toplumsal uyumu kontrol altına almak olarak tanımlanmıştır. Sosyal politika "Sosyal refah politikası" olarak adlandırılan Kuzey Amerika da ise geniş anlamıyla, toplumun bütün sınıf ve zümreleri arasındaki zıtlıkları ve mücadeleleri ortadan kaldırmaya çalışmak olarak tanımlanmaktadır (Şenkal 2011: 26- 27). Sosyal politika ilk önce burjuva sınıfı ile diğer sınıflar arasındaki sıkıntıları çözmek için ortaya çıkan bir kavram olsa da zamanla değişmiştir. Kentler de nüfus azken geleneksel yardımlarla varsıl kesimlerin yürüttükleri sosyal politikalar, kentler de nüfus artışı ivme kazanınca yetmemeye başlamıştır. Bu nedenle sosyal politikaları uygulamak önce merkezi yönetime kalmıştır. Merkezi yönetim ile sosyal politikaların uygulanması gereken mekânlar arasındaki uzaklık bölgenin

ihtiyaçlarına hızlı cevap vermeyi zorlaştırdığı için sosyal politikalar devletin yerel yönetimler birimlerine bırakılmıştır. Böylece sanayileşmenin hız kazandırdığı kentleşme; yerel yönetimleri sosyal politika alanında sürekli olarak işlevsel bir pozisyona taşımıştır (Pektaş 2010: 11). Küreselleşme ile birlikte değişen sosyal politikalar kamu yönetimini etkilediği kadar yerel yönetimleri de etkilemiştir (Memişoğlu; Eylemer; Akyol 2016: 1080).

1.1.6. Yerel Yönetimler ve Kadın

Küreselleşmeye bağlı yönetişim ile birlikte dünyanın küresel bir köye dönüştüğü fikri kadının kamusal ve siyasal alandan dışlanmaması yönünde umut vaat edici gözükse de aslında öyle olmadığı anlaşılmıştır. Devlet yönetimin en makro birimi sayılabilecek yerel yönetimlerde bile kadının temsili başarısız bulunurken yönetişim kavramının da ne derece işe yaradığı tartışmalı bir konu haline gelmiştir. Yerel yönetimler kadınların toplumsal cinsiyet eşitsizliği sorununu genelde sosyal politikalar bağlamında onlara verilen görevleri yerine getirerek çözmeye çalışma eğilimi göstermektedirler. Yapılan çalışmalara göre yerel yönetim birimi olan belediyelerin, kadın sorunlarının sosyal yardımlar ve sosyal politikalar bağlamında sosyal hizmetler vererek kalıcı olarak çözmesi pek de mümkün görünmemektedir.

Dünya da özellikle Yerel Gündem 21 ile birlikte Avrupa ülkelerinde yerel yönetimlerin merkezi yönetimlere göre daha fazla görev verilmiştir. Dünyanın küçük bir köy olduğu algısından yola çıkan küreselleşme ile birlikte meydana gelen Yerel Gündem 21 ve buna bağlı olarak gelişen yerelleşme, yönetişim gibi kavramlar yerel yönetimi birimlerinden biri olan belediyelere fazlaca görev vermekte bunların en önemlisi de sosyal politikalar bağlamında olmaktadır.

Sosyal politika açısından yerel yönetimlere görevler verilmesi yerel yönetim birimlerinin halka ulaşabilirliğinin merkezi yönetime göre çok daha kolay olmasından ileri gelmektedir. Yerel yönetim birimleri halkın sorunlarını yerinde gözlemleyebilir, tespit edebilir ve halk ile birlikte yönetme anlamını taşıyan yönetişim kavramının etkisiyle sorunları ortaklaşa çözebilir. Bu nedenle günümüzde dünya da ve Türkiye’de de yerel yönetimlere oldukça fazla sorumluluk düşmektedir.

Kadın dışlanmışlığı sorunu yerel yönetimlerin dünya genelinde çözmesi gereken sorunlardan birisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Kadınların sosyal içerilme ile özel alandan çıkartılıp kamusal alana dahil edilmesi ve toplumsal cinsiyet rollerinin üzerlerine yüklediği görevlerinin kaderleri olmadığının anlatılması ile ataerkil toplum zihniyetinin bu yönde değiştirilmesi yerel yönetimlerin yapması gereken zor ama imkansız olmayan görevlerinden birisidir.

Dünyada yerel yönetim birimleri de kadınları kamusal hayata dahil ederek kadın dışlanmasının önüne geçebileceklerini düşünerek sosyal politikalar üretmektedirler. Refah devleti anlayışının bir unsuru olan sosyal politikalar devletlerin uygulamaları açısından kurumsal ve yapısal farklılıklar göstermektedir. Farklılıklar gösterse de Avrupa ülkelerinin genel olarak uyguladıkları dört farklı refah devleti modeli vardır. Bu modellerden birincisi; ikincil ya da katılımlı refah devleti modeli olarak da algılanan sosyal sorunların ve sorumlulukların daha çok aile temelinde çözümlendiği ve Fransa'nın uyguladığı Güney Avrupa modelidir. İkincisi; Beveridge tarzı model olarak bilinen ve İngiltere'nin uyguladığı Anglo-Sakson modelde sosyal yardımlar ya da hizmetler sadece en çok ihtiyacı olan bireylere sunulmaktadır. Üçüncüsü; muhafazakar ya da başarı odaklı olarak alınan Almanya'nın uyguladığı Bismarck tarzı Merkezi Avrupa modelinde de yardımları ve faydaları sadece emek piyasasında bulunan veya bulunmaya devam eden kişilere sunan modeldir. Dördüncüsü ise Sosyal Demokrat model ya da kurumsal model olarak da ifade edilen İskandinav ülkelerinin uyguladığı modeldir. İskandinav refah modelinde hizmetlerin hepsinden herhangi bir şart aranmaksızın toplumdaki tüm bireyler faydalanmaktadır (Şataf; Mermer 2017: 16).

Ülkelerin yerel yönetim birimlerinin uyguladığı politikalar da refah devleti modellerinin uyguladığı politikalar ile bağdaşmaktadır. Özellikle 1930'lu yıllarda Batı Avrupa ve İskandinav ülkelerinde uygulanan belediyeçilik; sosyal yardım, kreşler, eğitim ve dezavantajlı grupları toplumsal hayata kazandırmaya yönelik hizmetleri kapsayan "refah devleti belediyeçiliği" olmuştur (Kesgin 2012: 65).

İskandinav ülkesi olan İsveç'te belediyenin merkezi rolü vardır. 1991 yılında hazırlanan yerel yönetimler yasasıyla İsveç'te merkezi yönetimin ve belediyelerin yetki ve sorumlulukları ayrılmış, sınırları netleştirilmiştir. Böylece yetkilerin çoğu merkezden yerele kaydırılmış ve yerel yönetimlerin görevlerini daha iyi yapabilmeleri için bütçeleri planlanmıştır. Buna göre yerel yönetimlerin vergi almasının, şirket kurmasının, ekonomik ve sosyal konularda iç ve dış politikalar üretmesinin ve kar amacı gütmeyen kuruluşlar kurabilmelerinin yolu açılmıştır. Ayrıca yerel yönetimlere sivil toplum kuruluşlarını canlandırma ve yerel yönetimler ile sivil toplum kuruluşları arasındaki bağı güçlendirme gibi görevler de verilmiştir (Akarçay 2015: 398-399)

Fransa'da ise belediye başkanları doğrudan halk tarafından değil halkın seçtiği belediye meclisi tarafından seçilir. Bu da ağır bir bürokrasinin göstergesidir. Bütçe denetimlerini merkezi yönetimin görevlendirdiği memurlar yapar. Ancak 6 Şubat 1992 tarihli bir yasa vatandaşlara geniş ölçüde yerel yönetimlerin karar alma süreçlerine katılma

hakkı vermiştir. Katılma danışma kurulları⁴ aracılığıyla gerçekleşmektedir. Ayrıca “halk oylaması” yoluyla da vatandaşlara yerel yönetimlerin etkinlikleriyle ilgili her kararda söz hakkı tanınmıştır (Akçakaya 2003: 172-173). Sivil toplum kuruluşları ise bürokrasiyi bir nebze olsun azaltabilmek için sosyal hizmetleri sağlamakta aktif görev alırlar (Kesgin 2012: 66).

Almanya’da liberalizmle birlikte yoğun bir adem-i merkeziyetçilik vardır. Yerel yönetimlerin, merkezi yönetimden ayrı kendi başlarına hareket ve karar serbestisine sahip hukuki varlık olarak özerk yapıya sahip oldukları görülür. Bu nedenle yerel yönetim birimleri merkezi yönetimin sıkı denetimi altında ezilmemekte ve vesayetçi uygulamalara maruz kalmamaktadır (Parlak 2014: 24). Yerel yönetimlerin yapacağı tüm faaliyetler ve hizmetler için fazlaca kaynak vardır. Sivil toplum kuruluşları ile hayır kurumları, dernek ve vakıflar aktif olarak faaliyet gösterirler (Kesgin 2012: 66). Yerel yönetimlerin özerk olması gelir bölüşümü konusunda sıkıntılar yaratmaktadır. Bu sıkıntılar özellikle yerel yönetimlerin kötü borç yönetimi ile mali kaynak açısından merkezi yönetime bağlı kalmak zorunda olması noktasında meydana gelmektedir (Parlak 2014: 28)

Anglo-Sakson geleneğinden gelen İngiltere’de ise üniter yapılı bir devlet olmasına rağmen yerel yönetim yapıları oldukça güçlüdür (İnaç; Ünal 2004: 125). Ülke içinde görevlerinin zengin olması ve çeşitlik göstermesi önemlidir (Parlak 2014: 14). Böylece sorunların bölge konjonktüründe ele alınmasının hizmetleri daha etkili kılabileceği düşünülebilir. İngiltere’de de yerel yönetimlerin yetkileri ve sorumluluk alanları çok geniştir. Yerel yönetimlerin her birisi kendi yetki alanları içine bölge konjonktürüne uygun çalıştıkları için mali hesapları da farklılık göstermekte ve denetlenebilecek ya da kayıt altına alınabilecek tek bir sisteme bağlı değildir. Ancak yine de mali hesaplar için merkezi yönetimin yerel yönetimlere verdiği bir takım talimatlar vardır. Bu talimatlar yerel yönetimlerin dengeli bir bütçe hazırlamasını ve bunu da yasal gereksinimlere uygun olan zeminine oturtmasını ister (Parlak 2014: 29). Mali açıdan yerel yönetimlere bazı vergileri toplama ve harcama yetkisi tanınmış olsa da genel amaçlı yardım için merkezi yönetimden yardım isteyebilirler. Merkezi yönetim, yerel yönetimleri adli açıdan denetleyebilir. Bu açıdan yerel yönetimlerin özerkliği sadece kendi alanları içinde kural koyma ve iş yapabilme ile sınırlı bir özerkliktir (İnaç; Ünal 2006: 130).

⁴ Danışma kurulları, gönüllü kuruluşların (STK) temsilcileri ile seçilen kişilerin bir araya geldiği bir platform (173).

1.1.7. Yerel Yönetim Birimi Olarak Belediyelerin Kadınlara Yönelik Faaliyetlerinin Akademik Çalışmalar Bağlamında Değerlendirilmesi

Yerel yönetimlerin kadın dışlanmasını önleme politikaları genellikle sosyal belediyecilik anlayışı çerçevesinde ve özellikle yönetim kavramı etrafında şekillenmiştir. Ünal ve Caner (2014: 38), yerel yönetimlerin sosyal politikalarını inceledikleri çalışmalarında sosyal belediyeciliğin işlevlerini; sosyalleştirme, harekete geçirip yönlendirme, yardım edip gözetme ve yatırım olarak sıralamışlardır. Çalışmaya göre sosyal belediyelerin işlevlerinden sosyalleştirme; toplumun dezavantajlı kesimlerini – kadınlar bu kesimde- 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 13/2 maddesiyle açıklanmaktadır. İlgili maddeye göre “Belediye, hemşehriler arasında sosyal ve kültürel ilişkilerin geliştirilmesi ve kültürel değerlerin korunması konusunda çalışmalar yapar“ denmektedir. Bu maddeye göre belediyeler kadın özelinde, kadınların toplum hayatına kazandırılması ya da sosyal içermenin sağlanabilmesi için kadınların sosyal ve kültürel işlere dahil edilmelerini sağlamalıdır. Çalışmaya göre sosyal politikaları uygulayan sosyal belediyecilik anlayışının ikinci maddesi olan harekete geçirmek ve yönlendirmek; toplumun dezavantajlı kesimlerine öncelik verilip onları toplumsal hayata kazandırmak için belediyeler üzerine düşen görevlerden bahsetmektedir. Belediyelerin yapmış olduğu etkinlikler, sosyal faaliyetlerin hepsi yönlendirme, harekete geçirme ve teşvik etme faaliyetleridir. Örneğin belediyelerin kadınlar için açtığı meslek edindirme kursları, kadınları yeni bir çok şey öğrenmeye teşvik ederken onları hem sosyalleştirmekte hem de ekonomik pazarın içine dahil etmek için de harekete geçirmektedir. Sosyal belediyeciliğin işlevlerinden üçüncüsü olan yardım etme ve gözetme temel ihtiyaçlarını karşılayamayacak kadar yoksul olan ailelerin tespit edilmesi ve belediye yardımlarından yararlanmalarını sağlamaktan bahsetmektedir. Bu noktada yoksulluğu erkeklere göre daha derin yaşayan kadınlar için oluşturulan kadın yoksulluğu kavramına atıf yapılabilir. Belediyeler yaptıkları ücretsiz yardımlarla kadın yoksulluğunu biraz da olsa hafifletebilmeyi hedef edinmişlerdir. Sosyal belediyecilik anlayışının son işlevi olan yatırım da yine halkın geçim problemlerini güçlü olarak çözebilecek düzeyde olmasalar da en azından asgari düzeyde çözmeye çalışmaktır. Çalışmaya göre aşevlerinin yapılması, ekmek fabrikaları, barınma hizmetleri, sığınma evleri, kreşler, bakım evleri, meslek edindirme kursu binaları gibi belediyelerin sağladığı hizmetler belirli yapılar da verildiği için yatırım işlevine girmektedir (Ünal; Caner 2014: 39-45). Belediyelerin sosyal belediyecilik anlayışı çerçevesinde yaptıkları uygulamaların olduğu çalışmaya göre de; sosyal belediyecilik anlayışı içinde belediyeler; eğitim, sağlık, iş edindirmeye yönelik meslek edindirme kursları, sosyal hizmet, sosyal koruma ve sosyal yardıma yönelik faaliyetlerde bulunmaktadırlar (Koray; Temiz 2014: 45).

İstanbul Büyükşehir Belediyesinin 2012 faaliyet raporunun incelendiği çalışmada en önemli hizmetlerinden birinin 100 milyon TL gibi bir bütçe ayrıldığı meslek edindirme kursları olduğu gözlemlenmiştir. Ancak kurslara katılan kursiyerlerin daha sonrasında işe girme oranları açısından bir bilgi bulunmadığından verilen kursların amaca ne kadar hizmet ettiğini söylemenin zorluğundan bahsedilmiştir. İzmir Büyükşehir Belediyesinin ise öne çıktığı bir alanın, toplumsal cinsiyet ve eşitlik hizmetleri olduğu belirtilen aynı çalışmada İstanbul Büyükşehir Belediyesi ve İzmir Büyükşehir Belediyesi kadın sorunları çerçevesinde karşılaştırılmışlardır. İzmir Büyükşehir Belediyesinin 2006 yılında “Kadın Dostu Kent Projesinin” ortağı olduğu, 2008 yılında projenin Yerel Eşitlik Eylem Planı olarak Belediye Meclisinde kabul edildiği belirtilmiştir. 2011 yılında da çalışmalarından dolayı Birleşmiş Milletler tarafından “ Kadın Dostu Kent” ilan edilen İzmir’de, Mayıs 2012’ de Kadın Çalışmaları Şube Müdürlüğü kurulması çalışmada kadınlar açısından önemli bir adım olarak görülmüştür. Aynı zamanda İzmir’de belediye iştiraki olan İzelman’a ait uygun bütçeli anaokulları da öncelikle belediye çalışanlarının çocukları için tahsis edilmiş olsa da kadınların çalışma yaşamına katılması açısından belediyenin sağlamış olduğu önemli bir sosyal hayata katılım adımı olarak görülmüştür. Aynı çalışmada İstanbul Büyükşehir Belediyesi ile İzmir Büyükşehir Belediyelerini kent konseyleri açısından da karşılaştırmış İzmir Kent Konseyinin kadın meclisince verilen eğitimlerin toplumsal hayatta kadını; İstanbul Büyükşehir Belediyesinin Kadın Koordinasyon Merkezinin verdiği eğitimlere göre daha yararlı olduğu belirtilmiştir (Koray; Temiz 2014: 46-51). Şanlıurfa büyükşehir belediyesi özelinde yapılan sosyal belediyecilik anlayışı çalışması belediyelerin toplumun dezavantajlı kesimlerine nasıl yardım ettiklerini göstermektedir. Çelik (2014: 6), belediyelerin kendi sınırları içerisinde yaşayan bireylerin birinci olarak yoksulluk, işsizlik, dilencilik gibi sistemin uygulanmasından ve yapısından kaynaklanan sorunlarla ilgilenmek zorunda olduğunu, ikinci olarak hizmet alanları içinde meydana gelen doğal afetlerden zarar gören birey ve ailelerin karşılaştıkları sorunları çözmeye çalışması gerektiği ve son olarak da insanın ve toplumsal düzenin yapısından gelip çevresel koşulların etkisiyle de kemikleşen dezavantajlı grupların durumlarını iyileştirmenin sosyal belediyecilik anlayışının temelleri olduğunu ifade etmektedir. Belediyelerin kısıtlı kaynaklara sahip olmasının uzun süreli makro politikaları belirlemede yetersiz olduğunu belirten Çelik (2014: 7); belediyelerin sosyal belediyecilik anlayışı çerçevesinde sorunlara genellikle kısa süreli ve dönemsel çözümlere yöneldiklerini bu nedenle de sosyal politikadan ziyade sosyal yardım etrafında şekillendiğini belirtmektedir. Şanlıurfa Büyük Şehir Belediyesi yönetimiyle yapılan yüz yüze görüşmeler sonucunda belediyenin kadınların dışlanmasını önleyici birçok mekanizma kurup faaliyet yürütüldüğü gözlenmiştir. Şanlıurfa Büyükşehir Belediye Başkanlığına bağlı Basın Yayın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü bünyesinde kurulan

Sosyal Araştırma Planlama ve Koordinasyon Biriminin sosyal hizmet faaliyetlerini yürüttüğü belirtilmiştir. Bu birimin yürüttüğü sosyal hizmet faaliyetlerinden kadınları sosyal hayata kazandırmak için Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesinin yapmış olduğu projeler ve hizmetler vardır. Çalışmaya göre bunlardan en önemlileri kent merkezinde kadınların yaşam koşullarını ve sosyal statüsünü iyileştirmek amacıyla 2005 yılında mikro kredi uygulamasına başlanmasıdır. Uygulama kapsamında belediye görevlileri tüm mahalleleri tarayarak evleri ziyaret etmiş bu saha çalışması sonrasında da iş kurma konusunda kararlı olan dar gelirlili 500 kadına anket uygulanmış ve 2013 yılsonu itibarıyla de her birine bin ₺ olmak üzere 1600 kadına kredi verilerek iş kurmaları sağlanmıştır. Balkız (2015: 535) kadınları güçlendirme vurgusunun yoğun olduğu mikro kredi programlarında toplumsal cinsiyetin eksik olduğundan bahsetmektedir. Balkız (2015: 537)'a göre mikro kredi programlarının hedef aldığı yoksul, geleneksel bölgelerde ataerkil bir kültür içinde sosyalleşmiş olan kadınlar toplumsal yaşamın her evresinde toplumsal cinsiyet ilişkilerinin belirlediği sınırların dışına çıkamayan kadınların mikro kredi kaynaklarına erişimleri de yine kadınları ikincil konumlarından kurtaramamaktadır. Aynı zamanda kadınların mikro krediler aldıklarında yaptıkları işler ev işlerinden farksızdır. Hemen hemen hepsi aynı tarzda işlere yöneldikleri için iş yelpazesi oldukça dar kalmaktadır. Buna göre çalışmaların bazıları mikro kredilerin kadın yoksulluğunu azaltmadığını hatta arttırdığını savunsa da Çelik (2014: 11-12) çalışmasında mikro kredi uygulamaları sonucunda kadınların yaşam koşullarında ve sosyal statülerinde önemli iyileşmelerin gözlemlendiği saptamıştır. Aynı şekilde Şanlıurfa belediyesi bünyesinde Yeşildirek El Sanatları Merkezi, Eyüp Kent El Sanatları Merkezi, Ferahkent El Sanatları Merkezinde yapılan faaliyetler üzerinde durulmuştur. Söz konusu merkezlerde takı tasarımı, dikiş ve mefruşat, ahşap boyama, anne eğitimi, kuaförlük, cilt bakımı gibi hizmetler kadınlara hem öğretilmiş hem de sunulmuştur. Bu merkezlerden toplamda 4700 kadının faydalandığı belirtilmiştir. Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesine bağlı birimlerin bir diğeri de Süleymaniye Meslek Edindirme Merkezi olarak çalışmada yer almıştır. 2009 yılında açılan bu merkezde kadınlara, çocuk bakıcılığı, bilgisayarlı muhasebe, büro yönetimi ve sekterlik gibi kadınları profesyonel olarak meslek hayatına kazandırabilecek birçok kurs verilmiştir bu kurslardan 4030 kadının yararlandığı belirtilmiştir. Şanlıurfa sınır ülkelerden fazlaca göç alan bir ilimiz olduğu için Hayati Harrani mahallesinde yaşamını sürdüren ve özellikle de göçten doğrudan ya da dolaylı olarak etkilenen yoksul kadınlara yönelik olarak bünyesinde Hayati Harrani Kadın Destek ve Eğitim Merkezi kurmuştur. Belediyenin yapmış olduğu saha çalışmaları sonucunda söz konusu mahallede ikamet eden kadınların neredeyse tamamının yoksul olduğu ortaya çıktığının belirtildiği çalışmada Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesinin sosyal hizmet kapsamında okuma yazma bilmeyen kadınlara temel eğitim,

mesleki eğitim verilerek bu kişileri sosyo-kültürel faaliyetlerle destekleyerek aile ve kent yaşamına katılımlarının sağlanmaya çalışıldığı ifade edilmiştir. Kadınların yönetime de katılmasını isteyen Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi Harran Üniversitesi ile birlikte ortak hazırladığı Mahalle Liderleri Projesiyle de kadın ve kız çocuklarının sorunlarını en aza indirmeyi amaçlamıştır. Çalışmanın yapıldığı tarihte devam eden projede eğitimleri bittikten sonra 68 mahallede temsilcisi kadın seçilecek ve seçilen kadınlar kadın destek merkezlerine, eşitlik birimlerine ve kadın meclisine doğal üye olacakları ifade edilmiştir. Çalışma da Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesinin sosyal belediyecilik kapsamında yaptığı uygulamalar üç grupta toplanmıştır. Bunlardan ilki kadınlara yönelik yapılan sosyal hizmet projeleri olarak belirlenmiştir ve projeler kapsamında kadınlara okuma-yazma, dikiş, nakış, geleneksel kıyafet tasarımı, çocuk bakıcılığı, cilt bakımı gibi el becerisine yönelik eğitimlerin dışında temel haklar eğitimi, sekreterlik ve büro yönetimi eğitimi gibi eğitimler de verilmiştir. Aynı zamanda kendi işini kurmak isteyen kadınlara da mikro kredi uygulamaları yapılmıştır. Mikro kredi uygulamalarıyla birlikte kadınların gelir getirici faaliyetlere katılınca yaşam koşullarında ve sosyal statülerinde iyileşmeler olduğu belirtilmiştir (Çelik 2014: 12- 17). Ezer' in (2017: 55) Ankara Pursaklar Belediyesi özelinde yaptığı "Refah Devleti Anlayışının Belediyelere Yansıması: Ankara Pursaklar Belediyesi Örneği" adlı çalışmasında Pursaklar ilçe sınırında yaşayan insanların belediyenin sunduğu faaliyetlerden öncelikle %77 oranında kapalı Pazar alanını bildiklerini ve sonrasında da %70.8 oranında Nezaket Hanım Evlerini bildikleri ve semt pazarlarını %66.7 ile birinci sırada kullanırken Nezaket Hanım Evlerinin %37.4 ile ikinci sırada en fazla istifade edilen hizmet olduğu saptanmıştır. Pursaklar Belediyesinin sosyal belediyecilik alanındaki hizmetleri %27.7 oranında başarılı bulunurken kadınlara yönelik hizmetleri %33 oranlarında başarılı bulunmuştur. Özellikle ev hanımlarının çocukları ile birlikte vakit geçirirken aynı zamanda eğitim aldığı ve sağlıklı yaşam için spor ve diyet hizmetlerinden yararlandığı uygulamalar hem yaygınlık hem de etkinlik olarak çalışmada öne çıkmıştır (Ezer 2017: 56- 65). Buna göre çalışmaya bakılarak Pursaklar Belediyesinin kadınlara yönelik hizmetlerinin kadınları sosyal hayatın içerisine dahil edip onlara toplumsal yaşamda yer açtığı ve en verimli hizmetlerin kadınlar ile çocuklara yönelik olduğu belirtilebilir. Zengin ve Öztaş'ın Üsküdar Belediyesini sosyal belediyecilik çerçevesinde inceledikleri çalışmalarında kadınları sosyal hayata kazandırmaya yönelik Üsküdar Belediyesi tarafından 2004 yılından beri süren Kadın El Ürünleri Pazar Yerleri Projesi önemlidir. Proje kapsamında kadınların el emeği ürünlerini belediyenin kendileri için ücretsiz olarak tahsis ettiği Pazar alanında sattıkları ve ev ekonomilerine de ülke ekonomilerine de katkıda buldukları ve bu durumun onları mutlu edip yeni arkadaşlar edinmelerini sağladığı için sosyal hayata kazandırdığı belirtilmiştir (Zengin; Öztaş 2009:

58- 59). Yücel (2016: 27)'in yaptığı Dirlik Temelli Toplumsal Cinsiyete Dayalı Bütçe Denetimi: Büyükşehir Belediyeleri Arasında Bir Karşılaştırma” adlı çalışma dirlik temelli toplumsal cinsiyete dayalı bütçe (DTCDB) yaklaşımın yerel yönetimlerin faaliyetlerinin söz konusu bölgede yaşayan kadınlar ve erkeklerin yapabilirliklerini ne derece etkilediğini araştırmıştır. Çalışmaya göre eğer yerel yönetimlerin faaliyetlerinde erkeklerin yapabildiği şeyler kadınlara göre daha fazlaysa kadınların bu faaliyetlere bağlı olarak sosyal dışlanmaya uğradığı sonucu ortaya çıkabilir. Çalışmaya göre yapabilirlikler kişinin eğitimi olması, sokağa istediği saatte çıkabilmesi, sinemaya gidebilmesi, sosyal ilişkiler içinde olma, sağlıklı olma insani durumları kişinin erişilebilirlik fırsatı olarak tanımlanmıştır. Kadın dışlanması çerçevesinden incelendiğinde çalışmada örnek gösterilen kadınların sokağa istediği saatte çıkabilmesi için sokakların güvenli olması, aydınlatmaların yeterli olması, ulaşım imkânlarının günün her saati ve uygun fiyatlı olması, otobüs duraklarının evlere yakın olması saldırgan veya aşısız sokak köpeklerinin olmaması gibi durumlar yerel yönetimlerin insanların yapabilirliklerini arttırmalarını sağlayıcı faaliyetleri kapsamına girmektedir (Yücel 2016: 28). Kadınların yapabilirliklerini belirlemede kıstas alınan dört büyükşehir belediyesi bütçesinde Kayseri Büyükşehir Belediyesinin toplam bütçesinin %67 'si kadınların yapabilirliklerini olumlu etkileyecek faaliyetlere ayrılmaktayken bu belediyeyi %53 ile İzmir, %37 ile Erzurum ve Diyarbakır izlemiştir (Yücel 2016: 31). Çalışmada saptanan bulgularla İzmir, Erzurum ve Kayseri büyükşehir belediyelerinde kadınların kent içindeki hareketliliklerini arttırıcı ulaşım ilgili çalışmalar öne çıkarken Kayseri Büyükşehir Belediyesinde bunlara ek olarak bütçesinin büyük bir kısmının kadınların ev dışında sosyalleşmelerini sağlayıcı park, bahçe ve yeşil alanların da bütçeden büyük pay aldığı gözlemlenmiştir. Ancak aynı zamanda kadınlar özelinde yapılan çalışmada belediyelerin hiç birisinin kadınların istihdama katılımlarının arttırılabilmesi için bütünlüklü çalışmalar yapmadığı saptanmıştır (Yücel 2016: 42-43). Yani belediyeler bütçelerinden ayırdıkları payları kadınların sosyal olarak topluma kazandırılması için kullanmış olsalar da ekonomik olarak topluma kazandırmak için kullandıkları yorumunu yapmak çalışmadaki verilere bakılarak pek doğru olmayacaktır. Belediyelerde Sosyal Politika Uygulamaları ve Pendik Belediyesi Örneği adlı çalışmada belediyelerin yardıma ihtiyacı olan kişilere genelde nakdi yardım yapıldığı üzerinde durulmuştur. Yardım isteyen kişilerin cinsiyetlerinin önemli olduğu çalışmada kadınların erkeklere göre belediyeden daha fazla yardım talep ettikleri belirlenirken çalışma bulgularına göre belediyenin %79 oranında kadınlara yardım ettiği gözlemlenmiştir. Aynı zamanda verilere bakıldığında eğitim seviyesi düştükçe yardım talebinde bulunma oranının arttığı yani yardım isteyen kadınların eğitimsiz oldukları belirtilmiştir (Koçak; Aslan; Eti 2017: 140). Eğitim ile

ekonomik olarak iyi durumda olmanın ilişkisi göz önünde bulundurulursa eğitim seviyesi düşük ya da hiç eğitimsiz kadınların belediyeden nakdi yardım istemesi olağan olacaktır.

Kadının siyasi temsil sorunları da literatürde kadının dışlanması bağlamında ele alınmıştır. Çelik (2013: 111), yüksek lisans tezinde seçtiği alan çalışmasında İzmir Büyükşehir Belediyesinin Kadın Dostu Kent seçilmesinden sonra 2008 yılının Nisan ayında İzmir Büyükşehir Belediyesi aldığı kararla, kadına yönelik çalışmalar yapmak için “Kadın-Erkek Eşitliği Komisyonu” kurmuştur ve çalışmada İzmir’in bu yönde örnek olduğu ve İzmir’den sonra Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde de kadın- erkek komisyonu kurulması kararı alındığını belirtmiştir. Kadınların siyasal alanda yokluk durumu kadının dışlanmasını arttırmaktadır. Kadın temsiline yoğun olmadığı belediyelerde kadınların sorunlarının tamamının çözülemeyeceği iddiasında bulunulabilir. Alkan (2006: 18-19), “Belediye Kadınlara da Hizmet Eder” adlı çalışmasında en genel olarak kadınların toplumsal yaşamın dışına neden itildiklerini ve belediyelerin kadınların toplumsal hayatın dışına itilmelerinin önüne nasıl geçebileceklerinin yol haritasını çizmiştir. 2005 yılında Yerel Yönetimler ve Cinsiyet: Kadınların Kentte Görünmez Varlığı adlı çalışmasında oluşturduğu çizelgelere göre; Ankara’dan seçtiği belediyelerin sınırları içinde yaşayan kadınlarla görüşerek bulunduğu verilere göre; Ankara’daki kadınların %9’u okur-yazar olmadığı, %100’e yaklaşan oranı ev temizliği, çocukların bakımı gibi ev içini ilgilendiren işlerden sorumlu olduğu ve tabii ki evin gündelik işini yapanların %70’ini oluşturduklarını belirtmektedir. Gelir getirici işi olan kadınların %14’ünün çalışma mekanının ev olduğu, gelir getirici bir işi olsun isteyen kadınların %26’sı çocuklarının bakımsız kalacağı endişesiyle; %30’u ailesindeki bir erkek izin vermediği için çalışmadığını; %42’si haftada bir ve daha az mahallesinden dışarı çıktığını, %34’ünün hava kararmadan eve dönmeye çalıştığını çünkü %41’inin toplu taşıma araçlarını kullanırken ya da yaya olarak yürürken sözlü ya da fiziksel tacize uğradığını ve %20’sinin de hane içinde kötü muameleyle karşılaştığını saptamıştır. Bu sorunların kadınların yerel düzeyde ciddi sorunlar, engeller ve güçlüklerle karşılaştıklarını göstermekle birlikte kadınların sosyal içermeye yönelik atacakları ilk adımların önüne oluşturulan barikatlar olarak görmektedir (Alkan 2005: 211-240).

Ülkelerin siyasal ideolojileri de kadınların toplumsal konumlarında belirleyici olmaktadır. Sosyal Demokrat ideolojiye sahip İskandinav Ülkelerinde kadınlara yönelik politikaları görmek ideolojik açıdan bakmak için önemlidir. Sosyal demokrat model evrensellik, sosyal dayanışma ve sınıflar arası eşitlik gibi ilkeler etrafında hareket etmektedir. Sosyal yardımlar da büyük ölçüde devlet tarafından sağlanır. Modelin güçlü olmasının en temel nedeni sistemin işçi sınıfı ile orta sınıf arasında bir eşitsizliğe yer vermeden herkes için yüksek standartlarda bir eşitliği öngörmesidir. Bu açıdan da liberal

rejimden ayrılır. Liberal rejim piyasayı desteklerken, sosyal demokrat devlet piyasayı desteklemek yerine ulusal dayanışmayı destekler. Bu nedenle de sosyal haklar ve yardımlar geniş tutulduğu gibi bu haklardan ve yardımlardan yararlanan kesimler de geniş tutulmaktadır. Devlet herkes için asgari düzeyde yaşam koşulları değil, yüksek standartlar hedefler. Sosyal Demokrat devlet, vatandaşların ödeme yapıp yapmadıklarına bakmaksızın devletin vermesi gereken sosyal yardımların hepsini en iyi şekilde vermeyi amaç edinmiştir. İskandinav ülkelerini diğer refah devletlerinden ayıran nokta da burasıdır. İskandinav Model Refah devletlerinde toplumsal cinsiyet eşitliği, toplumun tümüne istihdam, eşitlikçi ve fayda sağlayan gelir dağılımı geniş mali politika için serbest piyasa ekonomisi en üst düzeydedir (Tümerkan Albayrak; Birinci 2017: 71-72). Parlamenter, demokratik ve temsili esaslara dayalı anayasal monarşi ile yönetilen Norveç'te siyasi güç devlet, iller ve belediyeler arasında bölünmüştür. Norveç'te hayat standartları Avrupa Birliğinden daha yüksek olduğu için yapılan referandumda Norveç halkı Avrupa Birliğine'ne girmeyi reddetmiştir. Norveç'te kadın istihdamının yüksek olmasının nedenlerinden biri Norveç de hizmet veren yerel yönetimlerin kadınların sosyal hayata katılmasında büyük önemi olan çocuk kreşleri, sağlık ve sosyal hizmetler alanında yaptığı çalışmalardır. Norveç'te yarı zamanlı istihdam, ekonomisi için belirtilebilecek olumlu özelliklerden birisidir. Bunun nedeni genç nüfusun ve kadınların iş gücüne katılım oranının fazlalığıdır (Tümerkan Albayrak; Birinci 2017: 75). Böylelikle kadınlar hem aileleri için zaman ayırabilmekte hem de ekonomik olarak güçlü durmaktadırlar. Toplumun zihniyet yapısının cinsiyet eşitliği perspektifinde şekillenmiş olması toplumsal normları ve sistemi de olumlu yönde düzenlemektedir. Norveç'te Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Yasası ile bütün toplumsal alanlarda cinsiyet ayrımcılığı yasaklanmıştır. Yükseköğrenim görmüş vatandaşların %60'ı da kadındır ve kadınlar genelde kamu kurumlarında çalışırken erkekler özel sektörü tercih etmektedirler (Tümerkan Albayrak; Birinci 2017: 81). Bu nedenle de kamu kurumlarında kadın yönetici sayısı oldukça fazladır. Bu da kadınların toplumsal alanda gördükleri herhangi bir cinsiyet ayrımcılığına karşı karar merkezinde olduklarını göstermektedir. Norveç'te yapılan çalışmalar genellikle Yerel Eşitlik Komitelerinin iyi yönde marjinalleştiğini göstermiştir. Norveç'te cinsler arası eşitlik ile ilgili konular belediye meclislerinin ve karar alma forumlarının genel çerçevesiyle ve işleyişiyle bütünleştirme yönünde artan bir eğilime sahiptir (Alkan 2006: 68). Sosyal demokrat İskandinav ülkelerinden kendi adıyla anılan sistemi olan İsveç de meşruti monarşi ile yönetilmektedir. Monarşi ile birlikte demokratik sistemlerin sorunsuz işlemesi aslında zihniyet yapısının önemli olduğunu gözler önüne sermektedir. Avrupa Birliğine üye olan ülkede sosyal hizmet politikalarını hükümete bağlı olarak belirleyen, Sosyal Sistem adlı bir birim vardır. Bu birim, hükümete bağlı olsa da kendi içinde bağımsız hareket etmekte

sorunlara yönelik sosyal hizmetleri tahsis etmekte serbesttir. Bu durum da bürokrasiyi engellediği için sosyal hizmetlerin daha kolay faaliyete geçirilebilir olmasını sağlamaktadır. İsveç yasalarına göre, kadınların konumları diğer Avrupa Birliği üyesi ülkelere göre oldukça yüksektir. İsveç yasalarına göre, tüm belediyeler herhangi bir ücret veya sosyal güvence talep etmeksizin vatandaşlarına yardım etmek zorundadır. Yeni doğum yapan kadınlar için 1 yıllık ücretli izin verilmekteyken, eşlerine yardımcı olmaları için erkeklere de 4 ay ücretli izin verilmektedir. Ayrıca, devlet çocuklu ailelerin hepsine yardımda bulunmaktadır (Tümerkan Albayrak; Birinci 2017: 83). İsveç devlet yapısı kadınları sosyal dışlanmadan korumak için önemli faaliyetler yürütmektedir. Örneğin İsveç'te kadına şiddetin cezası sorgusuz sualsiz hapis cezası olarak kesinleşmiştir. Pişmanlık, özür dileme, iyi hal gibi durumlar davaları etkileyememektedir. Belediyeler bünyesinde olan kadın sığınma evlerine, kadınlarla ilgili her türlü yardımı yapan kuruluşlarına yardım ederken aynı zamanda kadına şiddet ve kadın dışlanması ile belediye haricinde ilgilenen kuruluşlara da maddi destek sağlamaktadır. Aynı zamanda sosyal demokrat refah devleti anlayışının gerektirdiği gibi mağdur olmuş veya yardıma muhtaç olan kadınlara belediyeler karşılıksız olarak ücret bağlamakta ve konut yardımı yapmaktadır. Kadın konuk evlerinde gönüllüler hiçbir ücret almaksızın çalışırken maddi olarak belediyeler konuk evlerini desteklemektedir. Bu evlerde gönüllüler çalıştığı için belediye bütçesinden personel için ayrıca ücret ayrılmamakta, belki de bu ücret başka bir faaliyet için kullanılmaktadır (Tümerkan Albayrak; Birinci 2017: 89-90). Bu çalışmaya göre İskandinav sosyal demokrat model toplumun dezavantajlı sayılabilecek kesimlerine karşı oldukça iyi bir devlet yönetimi gerçekleştirmekte, vatandaşlarını mağdur etmemekte ve de diğer ülkelere örnek olmaktadır.

1.1.8. Feminist Teoriler Bağlamında Kadın Dışlanması

Toplumsal cinsiyet rolleri ile ilgili sorunların saptanması, kadınların “öteki” olduklarının farkına varmaları ve bununla ilgili farkındalığın arttırılmasına yönelik geliştirilen tüm sosyal politikalar ve yasalar feminist hareket sayesinde olmuştur. Feminist kuramda kadınları tamamıyla ya da yeterince temsil eden bir dilin geliştirilmesi, kadın kamusal alanda görünürlüğünü teşvik etmek amacıyla gerekli görülmüştür (Butler 2016: 43). Ancak her ne kadar feminizm kadınları koruyan, erkeklere düşman bir hareket gibi algılansa da; esasında “Feminizm cinsiyetçiliği, cinsiyetçi sömürüyü ve baskıyı sona erdirmeye çalışan bir harekettir ve herkes içindir” (Hooks 2014: 9). Kadınların toplumsal hayattan dışlanmasını, mekânın yönetimini cinsiyet ilişkisi ile açıklayanlar feminist kuramcılardır. Son dönem feminist kuramcılar kadınların ikincil konumunu erkeklerle eşit iktisadi şartlara sahip olmamaları üzerinden açıklarken aynı zamanda çalışma

imkânlarının yetersizliğinden ve aile içindeki görünmez emeklerinin ücretsiz oluşundan kaynaklandığına değinmektedirler (Pelizzon 2009: 9).

Feminist hareketin öncülerinin düşünceleri, kadınlar ile erkekler arasındaki farklılıkları sorgulamış ve kadınların ikincil konumlarının sebeplerini açıklamaya çalışan kuramların gelişimine katkı sağlamıştır (Ecevit 2011: 11). Kadınların var olma savaşı olan feminist mücadele literatürde üç dalga şeklinde kategorileştirilerek anlatılmaktadır. Birinci dalga feminizm; oy kullanma, eğitim ve mülkiyet hakkı üzerinde odaklanmıştır (Osmanağaoğlu 2015: 27). İkinci dalga feminizm; kadının maruz kaldığı eşitsizliklerin sebebini kapitalizme ve ataerkil yapıya dayandırmaktadır. Üçüncü dalga feminizm ise farklılıkları ele alan, heterojen feminizm⁵ algısına dayanmaktadır.

Feminist teoriler, temel aldıkları feminizm türü içinde kümelenmişlerdir. Aydınlanma Çağı'nın her şeyin akılla algılanabileceği, insanların hükümetlerin müdahale edemeyeceği yaratılışlarından gelen doğal haklara sahip olduğu görüşü Aydınlanma Çağı'nın temel noktasıdır. Bu görüş Amerikan Bağımsızlık Bildirisinin (1776) de Fransa'nın İnsan Hakları Bildirisi'nin (1789) de temelidir (Donovan 2015: 22). Aydınlanmanın sözleşmecî düşünürlerinden Hobbes mutlak monarşiyi savunmuş, ancak kadınların siyasi haklarından bahsetmemiştir. Ünlü eseri Leviathan da insanı bencil, saldırgan, egoist ve diğer insanlara düşman –“insan insanın kurdudur”- olarak tanımlamış ve bu özelliklerin ancak mutlak monarşi ile düzelebileceğini savunmuştur. Bu mutlak otoriteyi aileye de uyarlayan Hobbes'a göre erkekler toplumu ve toplumu düzenleyen kanunları oluşturur, kadınlarsa sadece itaat eder, çünkü kadınlar güçlü olan erkeğin korumasına muhtaçtırlar (Hobbes 2007: 146).

Liberal feminizm tarihsel olarak diğer feminist yaklaşımlardan önce gelmektedir ve akli nitelenmektedir bu nedenle de diğer tüm feminist kuramlar liberal feminist kuramı sorgulayarak ilerlemişlerdir (Dikici 2016: 524). Liberal feminizm, liberal siyasal düşünce ile erkeklerin ve kadınların aynı olduğu görüşünde birleşmektedir (Ecevit 2011: 12). Akılla yani aydınlanma çağı ve felsefi temelde bireycilik ilkesi (Dikici 2016: 525) ile birleştirilen liberal feminizm, aydınlanmacı liberal feminist kuram olarak literatüre geçmiştir. Aydınlanmacı Liberal Feminizmin öncülerinden Mary Wollstonecraft “Kadın Haklarının Gerekçelenirilmesi” (1792) adlı eserinde kadınların akla yönelmeleri gerektiğini, ancak akla yöneldiklerinde erdemli olabileceklerini, erkeklerin ve kadınların doğuştan gelen eşit haklara sahip olduklarını ve kadınların ancak eğitim yoluyla kendilerini var edebileceklerini söylemekte, kadının kurtuluşunu eğitiminde görmektedir (2007: 17-18). Ayrıca

⁵ Heterojen feminizm kadınların ırk, sınıf, cinsiyet, cinsel tercihleri gibi farklılıklarından ötürü farklı yollarla marjinalleştiklerine ve bu nedenle farklı biçimlerde dışlandıklarına yönelik post-modern ve çok kültürlü yaklaşımı ifade etmektedir.

Wollstonecraft için akıl ve tanrı neredeyse eş anlamlıdır. Çünkü tanrı akıl sayesinde erdemli olabilmeyi de vermiştir ve bu nedenle düşünmek, insanı tanrıya ve onun adaletine yani doğal haklara götürecektir. Blackstone'nun "İngiltere Kanunları Üzerine Yorumlar" adlı eserinde kadınların kamusal alanda varoluşunun bulunmadığı ve buna bağlı olarak da hiçbir yasal hakları olmadığını iddia etmesi liberal feminizmin önemli çıkış noktalarından birisidir (Donovan 2015: 25). Liberallere göre, kadının bu ikincil konumdan kurtarılmasının yolu kadınların bireysel durumunun ücretli istihdam yoluyla iyileştirilmesinden geçmektedir (Pelizzon 2009: 10). Liberal feminizmin anahtar kelimeleri eşitlik, özgürlük ve adalettir. Liberal feminizm, erkeklerle kadınların savaştan ya da toplumda kökten değişimler olmadan – reformlarla, eşit olabileceklerini, eşit olunamayan noktalarda yasalarla liberal siyasetin eşitliği sağlayıcı politikaları kullanacağını ifade eder. Dezavantajlı gruplar içinde yer alan kadının statü bakımından erkekle eşit düzeye getirilmesi için kullanılan "pozitif ayrımcılık" kavramı bu noktada önem kazanmaktadır.

Radikal feminist kuram ise, kadın ve erkeğin doğuştan farklı olduğunu ve erkek egemenliğinin sebebinin kapitalizm olmadığını, erkeğin doğuştan itibaren kadını kendisine hizmetçi olarak görmesi sonucu ortaya çıktığını savunur (Özsöz 2008: 52). Radikal feministler, erkek egemenliğinin ve kadınlara hükmetmenin toplumdaki baskının kökü olduğuna ve bu baskının ancak kadınların güçlerini birleştirerek yapacakları devrim ile kırılacağını ifade ederler (Donovan 2015: 266). Radikal feministler kadınların ezildiği geleneksel varsayımını sorgulamakta, en özel insan ilişkilerini bile politik olarak değerlendirmişlerdir (Ramazanoğlu 1998: 32). Buna bağlı olarak "kişisel olan politiktir" sloganıyla özel alanda ve cinsiyete dayalı iş bölümünde köklü değişim ve dönüşümleri talep etmişlerdir (Atan 2015: 3).

Marksist / Sosyalist feminist kuram, kadınların ezilmesinin sebebinin üretim ilişkileri ile açıklanmaya çalışılmaktadır. Kadın sorunlarının kaynağı sınıfsal baskıda görülür ve yönetici sınıfın ideolojisinin bu baskının sebeplerinden biri olduğu belirtilir (Özsöz 2008: 52). İşçi sınıfı üzerinden şekillenen Marksist Feminist Kuramda; kapitalist sömürünün kadını nasıl yok sayıldığının yanı sıra, kadınların kamusal üretim ilişkilerinden dışlanmalarına evde görünmeyen emeklerine ve ücretsiz üretime verdikleri katkıya değinilmektedir (Vogel 2003: 33). Kadın dışlanması ve ötekileştirilmesi, kapitalizmde işçi sınıfının varlığının aileye dayanması ile açıklanmaktadır. Aile içinde kadın; kapitalist sistemin ücretli kölesi olan işçi erkeğin, ücretsiz kölesi durumundadır (Vogel 2003: 33). Engels *Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni* adlı eserinde de kadının dışlanmasını, erkeğin kamusal alanda yaratabildiği artı değere ve bu değerle birlikte gelen zenginleşmesine bağlamıştır (Engels 1990: 61). Kapitalizmin ekonomik gücü elinde

bulunduran her şeyi yönetir savına paralel olarak aile içinde ekonomik gücü elinde bulunduran erkek de zenginliğini arttırdıkça konumunu güçlendirmiş, kadın ikincil konuma itilmiştir (Engels 1990: 61). Beauvoir (1993: 76)'a göre anaerkillikten ataerkilliğe geçiş her ne kadar efsane olsa da; Engels (1990: 59-61), servetin önem kazanması sonucu analık hukukunun yıkılışını kadınların tarihteki en büyük yenilgisi olarak görmüş ve onun yerine serveti erkek çocuğuna devredebilmek için “modern karı-koca ailesi” ile ataerkilliğe geçiş sürecine de değinmiştir. Modern karı- koca ailesi olarak tasvir ettiği çekirdek ailenin de kadının evsel köleliği üzerine kurulduğundan bahseden Engels “aile içinde erkek burjuvadır; kadın proletarya rolünü oynar” diyerek kadının aile içindeki hane içine itilmiş konumundan bahsetmiştir (Engels 1990: 79). Engels (1990:78) artık değeri üreten erkek toplumu değiştirmek için üretirken, kadın kullanım için üretmektedir. Ayrıca Proleter kadına toplumsal üretim yolunu açanın günümüzün büyük sanayisi olduğunu da belirtip, kadın bu yolu kullanırsa ailenin özel hizmetiyle ilgili işleri yürütemeyeceğini, kullanmazsa da toplumsal üretimin dışında kalıp bir şey kazanamayacak olmasının çelişkisinden bahsetmiştir.

Beauvoir' (1993: 31), kadın sorununu varoluşçuluk üzerinden temellendirerek “İkinci Cins” adlı eserinde ele almıştır. Tarihi olarak kadın sorununu inceleyen Beauvoir'in tezleri kadın dışlanmasını açıklamada kullanılmaktadır. Öncelikle, ilkel çağlarda erkeklerin yırtıcı hayvanlarla kavgaya tutuşması ya da kavminin veya boyunun onurunu arttırmak için canını tehlikeye atması insanoğlu için canın en değerli şey olmadığını göstermiştir (Beauvoir 1993: 70). Kadının en büyük talihsizliğinin bu tehlikeli işlerden uzak kalması olduğunu belirten Beauvoir (1993: 70); erkeğin başka bir varlığa can vermesinden ziyade kendi canını hiçe saymasının onu hayvanlıktan kurtardığını ve bu nedenle de insan topluluklarında; doğuran cinse değil savaşılan cinse üstünlük tanındığını belirtmiştir. Yerleşik hayata geçtikten sonra yırtıcı hayvanlarla göçebe hayattaki kadar uğraşmak zorunda kalmayan erkek bu sefer de yayılmak ve egemenlik alanını genişletmek istemiş, ancak bunları yaparken kendi çalışma ve düşünme biçimine katılmadığı için kadını ezmiş ve yayılmasını sürdürüp egemenliğini geliştirirken kadının yetersizliğini kara talih haline getirmiştir (Beauvoir 1993: 84). Beauvoir (1993: 117-122), ilkel çağlarda kadını eve hapsedip toplumsal hayatın kurgulanışına katılmasını engelleyen şeyin çocuk doğurma işi olduğunu öne sürmüştür. Daha sonra kadının karşısında sorun olarak çıkan şeyin ise doğurganlık görevi ile üreticiliğini birlikte nasıl yürüteceği olduğunu ancak kadın bunu yapmak zorunda kaldığını; çünkü insani saygınlığını elde etmesinin tek yolunun çalışması olacağını belirtmiştir.

Kadının çalışarak toplumsal yaşama katılmasıyla birlikte dışlanma problemi ortadan kalkacak derken, başka dışlanma sorunları ortaya çıkmıştır. Hane içine itilmekten kurtulamayan kadın kadar, çalıştığı yerde dışlanan ya da toplumun genelinde görünmez kılınan kadın sayısı her geçen gün artmaktadır. Bunun nedenini ataerkil toplumun zihniyet yapısına bağlamak yanlış olmayacaktır. Bu zihniyet yapısından kurtulmak, kadına verilen zararı gözler önüne sermek ve kadın dışlanması ile mücadele etmek için yerel, ulusal ve uluslararası birçok çalışma yapılmıştır. Uluslararası kurumların çalışmalarından başlayarak genelden özele doğru çalışmaları feminist kuramlara dayandırarak incelemek yararlı olacaktır. 1970'lerden başlayarak artan kadın hareketleri ile kadın sorununun ve feminist kavramların globalleşmesinde etkili olan Birleşmiş Milletler Kadın Konferansları paralellik göstermektedir (Şişman 2013: 97). Şişman'a göre (2013: 98-99) Birleşmiş Milletler Kadın Konferanslarında 'bilinç yükseltme' ve 'politika eğitimi' kavramları siyasetin bir yansımasıdır ve bu konferanslar sonrası hazırlanan global raporlar Batılı bir bilgi kaynağı oluşturup oryantalist söylemde hakim olan Batılı özneyi merkez olarak gösterme yani aydınlanma çağının mantığını sürdürmektedir. Birçok problemleri küresel konuyu Birleşmiş Milletler gündeme getirdiği için problemler de Batılı yöntemlerle çözülmektedir. Bu durum da evrensel problemlerin Batı'nın tartıştığı problemler olarak algılanmasına neden olmakta ve Birleşmiş Milletler de bu algıyı yaptırım gücü olarak kullanmaktadır. Birçok ulus devletin üye olduğu Birleşmiş Milletler 'in dünyayı dönüştürecek on yedi adet sürdürülebilir kalkınma hedefi arasında kadınları doğrudan etkileyen dört hedef vardır. Bunlar; yoksulluğa son verme hedefi, toplumsal cinsiyet eşitliği hedefi, eşitsizliklerin azaltılması hedefi ve sürdürülebilir şehir ve yaşam alanları hedefidir (www.un.org.tr 2017). Sürdürülebilir şehir ve yaşam alanları hedefi yerel yönetimleri de kapsamaktadır. Bu hedef kapsamında 2030 yılına kadar özellikle kadınların, yaşlıların, çocukların ve engellilerin ihtiyaçlarına özel önem gösterilerek şehri bu gruplara yönelik düzenlemek ve yol ve özellikle toplu taşıma sisteminin geliştirilmesi ile toplu taşımaya kolay erişim sağlamak ve sokak aydınlatmalarını arttırmak yerel yönetimlerin üzerine düşen görevler olarak belirlenmiştir (www.kureselhedefler.org 2017). Birleşmiş Milletler' in küresel çapta toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak için çalışan kadın birimi UNWOMEN; insanları toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda bilgilendirmeyi amaçlamakta, bu amacına yönelik araştırmalar yapmakta, konferanslar düzenlemekte, kampanyalar başlatmakta, kadınlara destek olmakta ve kadınlar için çalışan diğer kuruluşlarla organize çalışmaktadır. Örneğin UNWOMEN de yer alan 30 Mayıs 2017 tarihli habere göre Kırgızistan'da köylerdeki kadınlar; liderlik, beceri ve eğitim programlarını tamamladıktan sonra küçük ölçekli işletmeler çalıştırmaya başlamışlar, yerel konseylere de yasalar ve politikalar oluşturmak için katılmışlar yani yerel düzeyde de olsa görünür kılınmaya başlamışlardır

(www.unwomen.org 2017). Liberal feminizmin öncülerinden Mary Wollstonecraft, kadınların ancak eğitim aldıklarında kendilerini görünür kılacaklarına yönelik görüşleri önem kazanmıştır. Eğitimli kadınlar ataerkilliğin çok daha yoğun olduğu küçük yerleşim birimlerinde ataerkil zihniyet yapısını kırıp iş hayatında ve yönetimde yer almaya başlamışlardır. Toplumsal cinsiyet eşitliğinin kazanılmasının yolunun kadınları eğitmekten geçtiği kadar erkekleri eğitmekten de geçtiğinin farkında olan Birleşmiş Milletler Kadın Birimi HeForShe adlı kuruluşla da organize hareket etmektedir. HeForShe toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamaya yönelik etki taahhütleri belirleyen bir yapıdır ve bu açıdan birçok devlet başkanı ve başbakan toplumsal cinsiyet eşitliğine katkıda bulunacaklarına dair ülkelerindeki sorunların çeşitliliğine göre taahhütler vermişlerdir (www.heforshe.org 2017). Mesela, Filipinler Devlet Başkanı Aquino, kadına yönelik şiddetin sonlandırılması için devlet desteğinin güçlendirilmesi taahhüdünde bulunmuştur. Bu taahhüt kapsamında Filipinlerdeki köylerin %80'inde 2014 yılı itibariyle "kadına karşı şiddet masaları" kurulmuştur. Ayrıca Aquino, KOBİ'lerin desteklenmesi yoluyla kadınların ekonomik olarak güçlenmesinin desteklenmesi ve toplumsal cinsiyet eşitliği alanında erkeklerin katılımının teşvik edilmesi konusunda Sosyal Yardımlar ve Kalkınma Bakanlığının hazırlayıp yerel yönetimler tarafından uygulanan "Güçlenme ve Ebeveynlik Becerilerinin Yeniden Teyidi" adlı programı taahhütleri gerçekleştirmek için kullanmıştır. İzlanda Başbakanı Benediktsson ise 2022 yılına kadar İzlanda'da toplumsal cinsiyete dayalı ücret farkının ortadan kaldırılması ve medyada toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması ile İzlanda çapında erkeklerin toplumsal cinsiyet eşitliği için seferber edilmesi taahhütlerinde bulunmuştur. Ayrıca erkeklerin toplumsal cinsiyet tartışmalarına katılmaları için "Berber Dükkanı Konferansı" adlı bir mekan yaratılmıştır. Bu konferansın başarısından yola çıkılarak UNWOMEN ile birlikte Berber Dükkanı El Kitabı hazırlanacaktır. Romanya Cumhurbaşkanı Lohonnis ise "her türlü şiddetin izlenmesi, bildirilmesi ve önlenmesi için 2020 yılına kadar mağdurların en az %50'sini kayıt altına almayı hedefleyen ve istatistikler ile yerel profiller çıkartacak yeni ve entegre bir sistemin oluşturulması" ile "Romanya genelinde 'toplumsal cinsiyet eşitliği uzmanı' adıyla yeni bir meslek oluşturulması" hedefinin taahhüdünde bulunmuştur. Bu hedefe göre 2020 yılına kadar toplumsal cinsiyet eşitliği uzmanları ulusal ve yerel kamu kurumlarının %70'inde göreve başlamış olacaklardır. Ayrıca Romanya'da yeni nesil liderlerin toplumsal cinsiyet eşitliği bilincinde yetişmesi için de 2019 yılına kadar en az 100.000 kız ve erkek öğrenci "Açık Kapı Günü" adlı program çerçevesinde devletin üst düzey ulusal ve yerel kurumlarını ziyaret etmeye ve anlamaya davet edileceklerdir. Katılımcılar da toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda ulusal çapta düzenlenecek bir kompozisyon yarışması ile seçileceklerdir. Ayrıca seçilen kız ve erkek çocuklar farklı sektörlerde kadın rol modelleriyle tanıştırlacak ve böylelikle

kamuoyu önünde de toplumsal cinsiyet eşitliğine değinilecektir. Böylece program hedefine ulaştığında Romanya'da kadınların dışlanması ile ilgili olarak olumlu yönde zihniyet değişiminin ilk tohumları ekilmiş, toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda duyarlı yeni bir nesil yetiştirilmiş olunacaktır. Demokrasileri son derece gelişmiş olan kuzey ülkelerinden İsveç Başbakanı Löfven de İsveç'te kadınlar ve erkekler arasındaki istihdam ve ücret farkının ortadan kaldırılması, İsveç'teki tüm sektörlerde kadın yöneticilerin yükselmesi ve sağlık alanında toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin giderilmesi taahhütlerinde bulunmuştur. Politikalar genel olarak liberal feminist teorinin çerçevesi kapsamındadır. Erkek egemenliğinde kadınların kendilerine yer açma çabası olarak görülmektedir. Ancak kadınların kamusal alanda yer alması genel olarak pozitif ayrımcılık değil toplumsal cinsiyet eşitliği etrafında şekillenmektedir.

Demokrasi ile feminizm arasındaki ilişki demokrasi ile yönetilen ülkelerin kadına bakış açılarını anlamak için önemlidir. Feminizm ile demokrasinin ortak noktası keyfi yönetime karşı çıkmaktır. Demokrasiler kralların keyfi yönetimine karşı çıkarken feminizm de erkeğin keyfi yönetimine karşı çıkmaktadır. Demokrasinin ögesi sayılabilecek eşitlik kavramı da demokrasi ile feminizmi birleştiren başka bir ortak noktadır (Phillips 2015: 13). 19.yy'dan itibaren feminizmin demokrasi ile bağlantısı daha da güçlendi ve demokrasinin en radikal idealleri için kendisini bir sınaama zeminine dönüştürdü. Ancak politik düşünürlerin –bu düşünürler tabii ki erkekler- de anlaştıkları tek nokta toplumsal cinsiyeti görmezden gelmekti. Erkekler kendilerini odak noktası yapıp demokrasiyi de kullanarak politikayı kendilerine göre biçimlendirince demokrasinin politik kuramı ile pratiğinin ne derece bozulduğunu araştırmak da feministlere kalmıştır. Çünkü eril zihniyetin deformasyonuna uğrayan demokratik kuram niteliksel olduğu kadar nicelikseldir ve en çok kadınlara zarar vermektedir (Phillips 2015: 14). Bu noktada aslında kadının konumunun ne olduğu ya da zamanla nasıl değiştiği önemlidir.

1.1.9. İstatistiklerle Kadının Konumu

Kadının kamusal alandaki konumunu inceleyen TÜİK verileri önemlidir. 6 Mart 2019 'da yayımlanan veriler Türkiye nüfusunun %49,8'ini kadınların oluşturduğunu beyan etmektedir. Verilere göre toplumun %50,2'sini oluşturan erkekler 65 yaş üstü olduklarında oranları düşmektedir. Erkeklerdeki erken ölüm oranı 65 yaş üzeri kadın nüfusu arttırmakta olduğu için çok yakın zamanda Türkiye nüfusunda kadınların erkeklerden daha fazla orana sahip olacağı öngörülmektedir (<http://tuik.gov.tr> 2018).

Kadınların eğitim seviyesi ile istihdama katılma oranları arasında doğru bir orantı olduğu görülmüştür. Buna göre kadınların eğitim seviyesi arttıkça istihdam edilme oranları

da artış göstermiştir. Eğitim durumuna göre okuryazar olmayan kadınların işgücüne katılım oranları %15,9; lise altı eğitilmiş kadınların işgücüne katılım oranı %27,7, lise mezunu kadınların işgücüne katılım oranı %34,3, mesleki veya teknik lise mezunu kadınların işgücüne katılım oranı %42,6 iken yükseköğretim mezunu kadınların işgücüne katılım oranı %72,7 olarak görülmüştür. Buna rağmen kadınların istihdam edilme oranları erkeklerin istihdam edilme oranlarına göre oldukça düşüktür. Hanehalkı işgücü araştırması sonuçlarına göre; 2017 yılında Türkiye’de 15 yaş ve üzeri istihdam edilenlerin oranı %47,1 olurken bu oran erkeklerde %65,6 kadınlarda ise %28,9 olarak erkeklerin istihdam edilme oranlarının yarısının da altında kalmıştır (<http://tuik.gov.tr> 2018).

Hanehalkı işgücü araştırması sonuçlarına göre 2017 yılında kadınlar en fazla hizmet sektöründe istihdam edilmişlerdir. Buna göre hizmet sektöründe toplam istihdam oranı %54,1 iken bu oran erkeklerde %53,2 kadınlarda ise %56,1 oranında olmuştur. Kadın istihdamı hizmet sektöründen sonra en fazla tarım sektöründe olmuştur. Tarım sektöründe toplam istihdam oranı %19,4 olup bu oran erkeklerde %15,4; kadınlarda ise %28,3’tür. Kadınların en az istihdam edildiği sektör ise sanayidir. Sanayi sektöründe toplam istihdam oranı %26,5 iken bu oran erkeklerde %31,4; kadınlarda ise %15,6 ‘da kalmıştır (<http://tuik.gov.tr> 2018).

Kadınların çalışma saatlerinde izin almaları da erkeklere göre daha zor olmuştur. Evin ve çocukların yükü genellikle kadınların omzundayken çalışma saatlerinde kadınların izin talep etmesi normal görülmektedir. Ancak yaşam memnuniyeti araştırma sonuçlarına göre;2018 yılında maaşlı, ücretli ya da yevmiyeli çalışanların işten geçerli mazeretlerle izin almakta sorun yaşayanların oranı %9,2 iken bu oran erkeklerde %8,8 kadınlarda ise %10,3 olmuştur (<http://tuik.gov.tr> 2018). Kadınların neden daha çok izin almaya ihtiyaçları olduğu ya da genellikle ne için izin almak istedikleri de araştırılmalıdır.

Diğer verilere göre; yükseköğretimde kadın profesör sayısı artmış, kamuda ya da özel sektörde kadın yönetici oranında artış olmuştur. Ancak bu artışlar toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlayabilecek düzeyde değildir (<http://tuik.gov.tr> 2018). Kadınların birçoğu özel alanda kalmıştır. Sosyal politikalar ile kadınlara ulaşmakta ilk el olan belediyelere kadınları özel alandan kamusal alana çekmek için birçok görev düşmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

TARİHSEL SÜREÇTE KADININ TOPLUMSAL HAYATTAKİ YERİ VE YEREL YÖNETİMLER

Zaman ilerledikçe insanların dinleri, dilleri, alfabeleri, inandıkları değerler, gelenekleri, görenekleri, örf ve adetleri, aletleri, araç gereçleri, teknolojileri gelişmiş ve güncellenmiştir. Ancak insanlık tarihinin tümüne bakıldığında tüm toplumlarda aynı ve sabit olan tek bir şey görülmektedir. O da kadının her zaman ötekileştirilmesi. Kadın tarihin her döneminde (istisnaları olmak şartıyla) erkek egemenliği altında ezilmiştir. Her dönemde ve toplumda özel alan içinde konumlandırılmış ve ataerkilliğin kendisine attığı cinsiyet rollerinin sorumluluğundan sıyrılamamıştır.

2.1. Kadının Toplumsal Hayattaki Yeri

İlk çağlarda toplumsal kurallar henüz yerleşmediği ve insanlar yerleşik hayatta yaşamadıkları için toplumsal cinsiyet kavramı da toplumsal cinsiyet eşitsizliği kavramları da yoktu. İnsan grupları, tarımı keşfedip yerleşik hayata geçince topluluklardan toplumlar ve toplumlardan da devletler kurmaya başladı. Böylece kadın ve erkeğin de toplumsal alanda rolleri belirlenmiş oldu.

2.1.1. Paleolitik Çağdan Sanayi Devrimine Kadar Kadının Konumuna Genel Bakış

İnsanlık tarihinin bilinen en eski çağı olan Paleolitik çağda; mağara resimleri, ev ve mezarlardan çıkan taş ve heykelcikler o dönemde kadınların konumu hakkında bilgi vermektedir. Sağlık koşullarının kötü olmasından dolayı anne ve bebek ölümlerinin fazlalığı kadınlara, erkeklere göre daha fazla önem verilmesinin sebeplerinden olabileceği düşünülmektedir. Çağın göçebe topluluklarında cinsler arasındaki iş bölümü, iş birliğine dayanmaktadır. Özel mülkiyet ve birikim olmadan bir cinsin diğer cins üzerinde hâkimiyet kurması ya da diğer cinsi sömürmesinin bir temeli olamazdı. Paleolitik çağda soyun kadın üzerinden devam ettiği bilinmektedir. Bu nedenle de antropologlar kadının erkekten üstün ya da hiç değilse iki cinsin eşit statüde olduğunu kabul etmektedirler. Bu çağda çadır ve müstemilatın mülkiyeti tümüyle kadınlarda olduğu için bir anlaşmazlık halinde kadınlar, kocalarını haneden uzaklaştırabiliyorlardı. Kısacası şu an ki ataerki toplumda kadının konumu ile o zaman ki ana soylu toplumda erkeğin konumu aynıdır (Michel 1993: 11-15). Gross'a (2006: 78-80) göre ise ataerki yüksek nüfus yoğunluğu ve kentleşme ile

gelişebilen bir sosyal ve toplumsal tabakalaşmayı gerektirdiği için Paleolitik çağda ataerkilliğin görülmesi zordur. Ancak Paleolitik çağda ataerkilliğin pek muhtemel olmaması, dişil egemenliğinin ya da erk ve dişinin eşitliğini göstermemektedir. Sadece kadınlar ve erkeklerin birbirlerine bağımlı ve birbirlerini tamamlayıcı oldukları belirtilebilir. İnsanlık tarihinde, besin üretimi yanında ilk yerleşik toplumların kurulması ile başlayan dönem Neolitik çağ olarak bilinmektedir (www.anadolumedeniyetlerimuzesi.gov.tr 2017). İklim şartlarının değişmesiyle birlikte; erkeklerin avcılığının yanı sıra, toplayıcılık ve çapa ile yapılan tarımın devreye girdiği ve ilk yerleşik yaşama geçilmeye başlandığı Birinci Neolitik Çağ'da kadınlar tohumu ve tahılların yeniden yetiştirme süresini keşfetmişlerdir. Ayrıca bu tahılları öğütmek için taş değirmenleri ve muhafaza etmek için de saklama yöntemleri geliştirmişler. Bu keşiflerin ardından yeni icatlarda kadınların ağırlıklı paylarının bulunması sosyal durumlarının da düzelmesine yol açmıştır. Yine kadınlar yeni nesillere de bu yöntemleri öğreten kişiler oldukları için ve akrabalık bağı da hala kadın soyundan devam ettiği için önemliydiler (Michel 1993: 15). Artan nüfusa bağlı olarak doğa ne zaman tek başına insanlara yetmemeye başladıysa o zaman ataerkillik de filizlenmeye başlamıştır. Tarım ile yerleşik hayata geçen insanlar artık değer üretmeye başlamış. Bu artı değeri de ticarete dönüştüren egemen bir sınıf ortaya çıktı ve buna bağlı olarak özel mülkiyet belirmeye başladı. Özel mülkiyete geçişle ana soylu aile yapısından özel mülkiyetin güvenliğini erkek sağladığı için ataerkil aile yaşamına da ilk adım atılmış oldu. Erkeğe tüm yetkiler ataerkil aile tarafından özel mülkiyeti koruması amacıyla verilmiştir (Kızılkaya 2005: 12-15). İkinci Neolitik Çağ'da yeni enerji kaynaklarının bulunmasıyla birlikte –öküzün saban sürmesi gibi- ikinci bir devrim gerçekleşmiş ve bu devrim kadınları statü açısından geriletmiştir. Bu dönemde, ufak bahçelerden büyük tarlalara ve çapasıyla bahçede tarım yapan kadından; sabanıyla tarlayı sürerek iş gören erkeklerin önemli olduğu döneme geçilmiştir. Yeni üretim tarzı fazlaca yiyecek bıraktığı için ikinci neolitik çağın nüfusunda bir patlama oldu böylece hem kadının konumu gerilemeye başladı hem de birinci neolitik çağdaki kasabalar da kentleşmeye başladı (Sevim 2005: 10). Kent, tarımsal artık, değerlerin üretimi, özel mülkiyetin gelişmesi ve birikim yapılması dolayısıyla bir sınıfın başka bir sınıfa kendini besletmesi demektir bu nedenle de kent ile ilk sınıf çatışmaları meydana geldi (Michel 1993: 17). Yerleşik hayatın ortaya çıkarttığı kentleşme doğal olarak toplumsallaşmayı meydana getirmiş ve toplumsallaşmanın dayattığı farklılıklar toplumsal sınıfların oluşmasını sağlamıştır. Toplumsallaşmanın akabinde yaşanan kurumsallaşma ve çeşitlenme zaman içinde meslekleri ortaya çıkartmış ve böylece toplumsal yapılar oluşmuştur. Meslekleşme ile birlikte ortaya çıkan iş ayrımları kadınları iş bölümü çerçevesinde ev içinde konumlandırmıştır (Afşar; Öğrekçi 2015: 70).

Kadın, tarihsel süreç içerisinde Sanayi Devrimi ile birlikte kapitalist sistemde iş gücünü ücret karşılığında satmaya başlamıştır (Bozkaya 2013: 72). Bu nedenle, kadının toplumsal konumu için Sanayi Devrimi'nin bir dönüm noktası olduğu düşünülmüştür. Ancak kadının konumunun aslında Sanayi Devrimi ile iyileşmeyeceği hatta daha kötüleşip artık tamamen netleşeceği görülmüştür. Çünkü Sanayi Devrimi ile birlikte kadına ucuz ve yedek iş gücü ordusu olarak bakılmıştır. Marx'ın kavramı olan ve çoğunlukla kadınlardan oluşan yedek iş gücü ordusu ile amaçlanan kapitalizmin emek gücünü baskı altında tutabilmek ve aynı zamanda ücret maliyetini düşürerek artı değeri arttırmaktadır (Omay 2011: 141). Bu da kadınların düşük ücretle, uzun süreler boyunca kötü şartlar altında sadece artık değeri arttırıp arttırmadıklarına bakılarak çalıştırılmaları anlamına gelmektedir. Ayrıca kadının evdeki konumunda ve görevlerinde bir değişiklik olmadığı için kadın; ev işlerini görüp evde ücretsiz emek harcayan, fabrikaya gittiğinde de düşük ücretle çalışan adeta bir köle konumuna gelmiş, iş yükü de iki katına çıkmıştır. Sanayi Devrimi sonrası kadının ikincil iş gücünü oluşturduğunu belirten Özer ve Biçerli (2003: 57) bu ikincilliği kadınların geleneksel rollerine dayandırmaktadırlar. Sanayi Devrimi ile birlikte tarımsal araçların üretilmesi tarımsal üretimde çalışan kadınların boşa çıkmasına neden olmuş bundan dolayı da kadınlar kente göç ederek birçok iş alanında çalışmaya başlamışlardır. Ancak kadınların işgücüne yoğun olarak katılmalarını etkileyen en önemli faktör İkinci Dünya Savaşı olmuştur. İkinci Dünya Savaşının patlak vermesiyle birlikte erkekler savaşa gittiği için fabrikalarda çalışanlar kadınlar olmuştur. Bu dönemde işçi sıkıntısı çekildiği için kadınların ücretleri konusunda bir iyileşme gözlenmiştir. Ayrıca savaştan dolayı erkeklerin olmaması aile reisinin kadın olmasını gerektirmiştir. Kadınlar hem çocuklarına bakabilmek hem ülkelerindeki sanayinin devam etmesi için hem de işverenlerin başka seçenekleri olmadığından ücretlerini yükselttikleri için savaş esnasında emek piyasasına yoğun biçimde katılmışlar, kentsel ve kamusal alanda görünür olmuşlardır (Özer; Biçerli 2003: 58). Ancak, savaşın bitmesi ile birlikte erkekler işlerine dönünce kadınların bir kısmı evlerine dönerken, büyük bir kısmı da çalışmaya devam etmiştir.

2.2. Batı Toplumunda Kadının Konumu

Ataerkinin tarihsel gelişimine Batı toplumları açısından bakarken bugünkü Batı toplumlarının demokrasinin ve uygarlığın beşiği olarak gördükleri ve kendi kökenlerini dayandırdıkları Eski Yunan referans alınmaktadır. Eski çağın en liberal ve demokratik toplumu olarak görülen Atina kent devletinde bile kadının konumu evin içinde sınırlı kalmaktaydı. Erkekler agora ve jimnasyum gibi kamusal alanlarda siyaset ve spordan bahsederlerken kadınlar ev içinde çocuk bakımı, ev işleri gibi ücretsiz emek olarak

nitelendirilen işlerle meşguldüler. Hatta kadınlar kamusal alandan o kadar tecrit edilmişlerdir ki evlerin mimarisinde bile kadınların odasının evin sokaktan en uzak olan odası olduğu gözlemlenmiştir. Eski Yunan'ın en ünlü düşünürlerinden Aristoteles'in de kadınlarda erdemli bulunduğu özellikler yumuşak başlılık ve sessizliktir. Aristoteles'in erkekler kadınlara göre daha güçlü ve akılcı olması kadınların erkeklere boyun eğmesini gerekli kıldığı düşüncesi hakimdir. Akılcı ve güçlü olan doğal otorite olduğu için kadınların bütün hakları da güçlü ve akılcı sistem "ataerkil sistem" içinde şekillenmiştir. Bu ataerkil sisteme göre de Batı'nın izinden gittiği Eski Yunan'da kadınların siyasi hakları olmadığı gibi medeni haklarının da oldukça sınırlı olduğu ifade edilmektedir (Şenel 2012: 250-251). Eski Yunandaki kadın imgesi oldukça muhafazakardır ve bu nedenle kadınlar kamusal alanda fazla gözükmemelidir. Ayrıca kadınların kamusal alanda gözükmeyişleri ile erdemli olmaları arasında doğru orantı kurulmuştur (Kia 2015:8). Demokrasinin kökeni olarak kabul edilen Eski Yunan'da yurttaş kadınlar yoktu, sadece yurttaşların (erkekler) annesi, karısı ve kızı olan kadınlar vardı. Bu nedenle, bir kadının statüsü her zaman kocasının ya da babasının statüsüne bağlıydı. Kadınlar, erkekler gibi okuma yazma öğrenebildiği eğitim kurumlarına da gidemiyorlardı. Bu nedenle sosyal hayata katılma fırsatları da ancak büyük dinsel ayinlerin olduğu zamanlardı (Zaidman 2005: 341- 342). Kısacası, Eski Yunan da kadın, sadece evlilik ve doğum yoluyla sitenin nüfusunu besleyen bir araçtır ve bu özellikleri dışında kadına herhangi bir değer verilmemiştir (Kia 2015: 8).

Eski Yunan'dan sonra Batı toplumlarına üretim yönteminin değişmesi ile yön veren Ortaçağ'da; Batı Avrupa'ya, kilise ile birlikte toprak mülkiyetine ve tarımsal üretime dayanan özel ve yeni bir üretim tarzı olan feodalizmin damga vurduğu görülmektedir. Kadınların toplumsal konumu Eski Yunan ile kıyaslandığında Ortaçağın Feodal sisteminde belirgin bir değişikliğe uğramamıştır. Zaten Aristoteles'in erkeğin mutlak otoritesinin meşru olduğu ve bu meşruluğu da insanlar arası eşitsizliklerden aldığı düşüncesi Ortaçağ boyunca da Batı'nın kadın-erkek ilişkilerini şekillendirmiştir (Çeler 2013: 168). Feodalizmin ortaya çıkışıyla birlikte cinsiyete dayalı eşitsizlikçi ataerkil iş bölümü varlığını sürdürmeye devam ederken, yeni sistemin gereklerine göre revize olmuştur. Feodal sistem toprak mülkiyetine dayandığı için kadınlar ekonomik alandan dışlanmamışlar onun yerine ucuz işgücü olarak tarlalarda çalıştırılmışlardır (L'Hermite-Leclercq 2005: 201). Çünkü feodalizmle birlikte artık toprak üzerinde denetim kuran feodal bey ile o toprak üzerinde çalışıp üretim yapan serfler arası ilişkilerle yöneten- yönetilen, sömüren- sömürülen kavramları vücut bulmuştur. Bu kavramlar kadınının yok sayılmasını iki kat derinleştirmiştir. Birinci katta kendi eşi ya da aile reisi varken bir de serf olan aile reisinin üstündeki feodal beyin baskısı da kadınların omuzlarına eklenmiştir (Şenel 2012: 253). Hristiyan teolojik felsefesi kadını şeytanın aracı, günahın sembolü, cadı ve büyücülük

olarak nitelendirdiğinden kilise de otoritesini korumak ve itaat oluşturmak için bu nitelermeleri kullanmıştır (Kaymaz 2010: 335). Kilisenin de fazlaca söz sahibi olduğu Ortaçağ'ın skolastik düşüncesi içinde dinsel metinler de namuslu ve erdemli kadının kocasına, çocukların da babaya bağıllığını sık sık vurgulayarak ataerkilliği pekiştirmiştir. Çünkü baba otoritesi hiyerarşik bir toplumun devamlılığı için önemlidir. Bu nedenle de çoban ve sürü motifi Ortaçağ boyunca önem taşımıştır. Bu motifte baba çoban, çocuklar sürü anne ise çoban köpeği olarak işlenmiştir. Bu durumda yönetim ancak çoban köpeğinin varlığı ile mümkün olabilir. Çoban köpeği sürüyü toparlayıp yönetirken çoban da köpeğini yönetir. Bu durumda çobana çok daha az iş düşer (Çeler 2012/13: 169). Kısaca Batı Avrupa Ortaçağ'da da kadınların erkeklerden aşağı konumda olduğuna dair önyargılarından kurtulamamıştır (L 'Hermite-Leclercq 2005: 201).

15.yydan itibaren Batı, tarım ekonomisinden, önce ticaret sonra sanayi ekonomisine doğru bir evrim geçirmiştir. Buna bağılı olarak ta Ortaçağ'ın baskın dinsel ideolojisinin ve skolastik düşüncenin dar kalıpları aşılımaya çalışılmış; aklın ve bilimin yolunda gelişen yeni bakış açıları bireylere ve topluma hakim olmaya başlamıştır. Rönesans ve Aydınlanma olarak adlandırılan bu süreç her ne kadar insanların düşünceleri için özgürleştirici akımları getirse de kadının ikincil konumuna dair egemen görüşü yıkmayı başaramamıştır (Berkday 1996: 140).

17. Yüzyıl ile birlikte kadına ait en önemli özellikmiş gibi içselleştirilen annelik içgüdüğü denen duygunun kurgusal olduğunun gözlemlenebileceği olaylar olmuştur. Çocuk, ev dışında çalışmak zorunda olan kadınlar için büyük bir yüküdür ve bu yükten kurtulmak gerekir. Bu nedenle anneler çocuklarını 17. ve 18. Yüzyıllarda sütanneye göndermişlerdir. Bu durum annelik sevgisinin ve annelik içgüdüğünün tarihin her döneminde ve her toplumunda evrensel olduğu görüşüyle zıttır. Hatta bu çocuklar sütannelere o kadar kötü şartlarda gönderilmişlerdir ki çoğu yollarda telef olmuştur. Ancak, bu durum anneleri asla etkilememekte çünkü zaten çocuklarıyla bir bağ kurmamaktadırlar. Çocuklar süttten kesildikleri yaşa geldiklerinde de çoğu aile çocuğunu sütanneden almamıştır (Çeler 2012/13: 172).

18.yy da Sanayi Devriminin de yavaş yavaş temellerinin atıldığı dönemde aile yapısıyla ilgili de adeta düşünsel bir devrim olmuştur. Ülkeler arasındaki rekabetin gittikçe önem kazandığı bu dönemde savaşlar toprak üzerindeki savaşlardan ekonomik çıkar savaşlarına dönüşmüştür. Ekonomik çıkarlar aynı ulusta yaşayan insanları etkilediği için yani ulus kavramının ilk filizleriyle birlikte, ulusu oluşturan bireylerin sayısı, nitelik ve nicelikleri o ulusun en önemli ekonomik kaynağı olarak görülmüştür. Ekonomik zenginliğin ise en temel nesnesinin insan gücü yani insan olduğu görülmüştür. Bu nedenle kadınların

rolleri yeniden değişmiştir. Artık kadınlar bir ulusun ekonomik zenginliğini sağlayacak olan nüfusun üreticisi olarak konumlandırılmaya başlanmıştır. Bu yüzyılın Batı Avrupa'daki temel düşüncesi insan en büyük zenginliktir. Çünkü insan gerek tarımda olsun gerek sanayi de gerekse askeri alanda olsun diğer bütün maddeleri meydana getirecek birinci maddeydi. Fakat 17.yüzyılda bebeklerini sütanneye vererek annelik görevlerini bırakan ve bunun da rahatına alışan kadınları yeniden anne olmaya nüfusu arttırmaya ikna etmek zor olacaktı. Bu nedenle yeni bir söylem geliştirildi. "Annelik içgüdü" adı verilen bu söylemle kadınlar yeniden toplumsal cinsiyet rollerinin onlara verdiği esas göreve yani anneliğe dönmeye başlamışlardır. Anne olarak nüfus üretimi sağlayan kadın insan üretme görevi kapsamında yeniden hane içinde kalmıştır. Anneliğin ne kadar yüce ve kutsal bir duygu olduğunun empoze edildiği 18.yy da kadın, istekleri yuvasıyla sınırlı, alçak gönüllü, sevecen, kendisini ailesine adayan fedakarlık timsaline büründürülmüştür. Annelik de artık kadına zorla dayatılan bir şey değildir. Kadının umduğu, istediği, hatta kışkırttığı en değerli faaliyettir (Çeler 2012/13: 173-175). 18.yy da ataerkil sistem anneliği kullanarak kadınları yeniden hane içine kapatmıştır.

Aydınlanma çağı olarak adlandırılan 18.yy da bilgi kadının dışlanmasında önemli yer tutar. Bilginin üretimi ve dolaşımı iktidarla yani ataerkillikle yakından ilgilidir. Tarih bilgisi, geçmiş üzerinde bir iktidar oluşturur ve iktidar da bu bilgilerin üretiminde etkilidir. Bu nedenle tarih, yıllar boyunca hep eril iktidarın bilgisini üretmiştir. Ulus devlet ve ulus devletin tarihçileri, ulus devlet olma sürecinde - kendi milletlerini ve yurttaşlarını yaratma sürecinde- belirli dinsel, etnik ve ırksal grupları kamusal alandan ve yurttaşlık tanımından nasıl dışladılarsa kadınları da aynı şekilde dışlamışlardır. Bu nedenle de 18.yy Aydınlanma Çağı, toplumsal sözleşme kuramcılarının ana nesnesi olan insan ile oluşturulan liberal yurttaşlık, erkekleri kapsamaktadır. Aslına bakılırsa toplumsal düzeni sağlayacak olan sözleşme, erkeğin kadın üzerindeki tahakkümünün kolaylaştırıldığı, kadını özel alana hapsederken erkeğe kamusal alanın kapılarını sonuna kadar açan, kadınları sivil toplumun dışında bırakan, eşitler arası, cinsel bir sözleşmedir (Tuğ 2016: 33- 34).

18.yy'ın sonu ile 19.yy'ın başından itibaren filizlenmeye başlayan feminizmin birinci dalgası ile kadınlar asırlar boyu süren ötekileştirilmişliklerine, eve hapsedilmişliklerine karşı çıkmaya başlamışlardır. 19.yy da Sanayi Devrimi ile birlikte dünya çapında ekonomik, sosyal ve kültürel açıdan çok büyük değişiklikler yaşanmıştır. Elle üretimden seri üretime geçilmesi, buharlı makinelerin kullanılması üretim alanındaki dönüşüm diğer tüm alanlardaki dönüşümü de tetiklemiştir. Sanayi Devrimi ile birlikte kamusal alan ile özel alandaki esas kopuş meydana gelmiştir. Malların üretimi haneden çıkıp fabrikalara

kaymıştır böylece üretim alanı ile ev alanı birbirinden ayrılmıştır. Modern anlamda özel alanın oluşmasında üretim alanı ile ev alanının ayrılması neden olmuştur. Bu durum da piyasa ile hanenin birbirinden farklı cinsiyet düzenleri oluşturmuştur (Ersöz 2015: 87). Sanayi Devrimi ile birlikte kadınlar düşük ücretle, uzun mesai saatleri ile genelde yoğun kimyasal içeren ve tehlikeli olan tekstil atölyelerinde çalışmaya başlamışlardır. Ayrıca özel alan ile iş yerinin ayrılması sonucu iki kat iş yükü altında kalmışlardır. Gün içinde hem fabrikada işçi olarak çalışmış hem de gündelik ev işlerini yapmaya başlamışlardır. Bu da kadın sorunlarını artık dışlanmanın yanında başka bir noktaya çekmiştir. Kadınlar artık kent içinde sadece iş gücü olarak herhangi bir makine gibi görülmeye başlanmıştır.

2.3. Türk Toplumunda Kadının Konumu

Türk toplumunda, kadınların konumu İslamiyet öncesi ve sonrası olarak karşılaştırılmaktadır. İslamiyet'ten önce Türk geleneklerine göre toplum içinde ailesi ve devleti için önemli bir insan olarak konumlandırılan Türk kadını, İslamiyet'in kabulünden sonra baskın ataerkil toplumda ikincilleşmeye başlamıştır.

2.3.1. İslamiyet'ten Önce Eski Türk Devletlerinde Kadın

İslamiyet'ten önce Eski Türk Devletlerinde kadınlar oldukça önemliydi bu nedenle bu devletler demokratik oldukları kadar feministtiler. Feminist olmalarında Şamanizmin kadınlardaki kuvveti kutsal görmesinin de oldukça etkisi vardı (Gökalp 2014: 180). Eski Türk devletlerinde devlet yönetimi ile ilgili kararlar alınacağı zaman hakan ile hatunun bu kararı birlikte onaylaması ve duyurması gerekiyordu. Bir emirname yazıldığı zaman "hakan buyuruyor ki" şeklinde başlarsa bu emirname kabul görmüyordu. Bir emirnamenin kabul görmesi için "hakan ve hatun buyuruyor" şeklinde başlaması gerekiyordu. Hakan tek başına makamına elçi çağırılmazdı mutlaka hatunun da yanında olması ve görüş bildirmesi gerekiyordu (Konan 2011: 161). Bu da kadının devletin karar alma mekanizmasındaki önemini ve ağırlığını gösteriyordu. Kadınlar tesettüre girmiyorlardı ve erkekler de ancak bir tane kadınla evlenebiliyorlardı. Hakanların sadece asil eşlerinden olan çocukları han olabiliyorlardı. Eski Türklerde Amazon kadınlar da vardı. Amazon kadınlarda ata binme, silah tutma, savaşa katılma, hükümdar, kale muhafızı, veli ve sefir olmak erkeklerde olduğu kadar yaygındı. Kadın, aile içinde erkekle aynı statüde ve eşit haklara sahipti (Konan 2011:161). Aile de ortak mülkiyet vardı. Ev müşterekti ve çocuklar üzerinde baba ne kadar otoriteye sahipse anne de o kadar otoriteye sahipti. Soy da anneden ve babadan ortak gelmekteydi (Gökalp 2014: 182). Cinsiyete dayalı iş bölümü Eski Türk Devletlerinde de vardı ancak kadın sadece ev işleriyle uğraşmamaktaydı.

Ekonomik hayatta kadınlar hem üretici hem de ürettiklerini sattıkları için esnaf konumundaydılar. Ekonomik özgürlüklerinin olması, kadınları erkeklere bağımlı olmaktan kurtardığı için her alanda kararlara etkin biçimde katılım sağlamaktaydılar. Bunlara ek olarak kadınlar, oğullarının ya da kocalarının yokluğunda devleti idare edebilirlerdi. Devleti idare görevini Türkan ya da Bilge Hatun sıfatlarıyla yaparlardı (Kırkpınar 1999: 51). Ayrıca kadınların mal mülk sahibi olmaları da toplumdaki statülerini artırıcı bir rol oynamaktaydı (Çimen 2008: 196-199).

2.3.2. İslamiyet'ten Sonra Türk Devletlerinde Kadının Konumu

İslamiyet'in kabulüyle birlikte Türk kadınının konumu değişmeye ve ikincilleşmeye başlamıştır. Kadının konumunun ikincilleşmesinde İslam dininin emirlerinden ziyade Arap toplumunun kültürünün İslamiyet'in buyruklarımış gibi algılanıp yaşatılmaya çalışılması Türklerin toplumsal hayatlarında bu konudaki ve birçok konudaki sorunu meydana getirmiştir. Türklerde kadını ikincilleştirip erkek egemenliğinin ve yönetiminin benimsenip uygulamaya konulması Selçukluların ünlü veziri Nizam-ül Mülk'ün ünlü eseri "Siyasetname" ile başlar. Siyasetnameye göre, kadınlar akıl olarak gelişmemiş erkek akıyla hareket etmesi gereken sadece neslin devamı için gerekli olan varlıklardır. Bu nedenle devlet yönetiminde yer alamazlar. Kadınların devlet yönetiminde yer almaları söz konusu olduğu takdirde de devletin yıkımı hazırlanır (Ediz 1995: 40-41). Nizam-ül Mülk, kendi çağına kadar (1063-1092) Türk töresinde özgürce yaşayan kadınlar ile ilgili düşünceleri, fikirleri ve telkinleri ile etkilemiştir (Gültepe 2013:210). Selçuklulardan Osmanlıya kalan kültür mirası da Nizam-ül Mülk'ün öğretilerinden etkilendiğinden Osmanlı İmparatorluğunda da kadının durumu toplum içerisinde gerilemiş ve kadınlar sosyal hayattan dışlanmışlardır. Müslüman toplumlarda kadın meselesi hala İslam dininin temel ilkeleri ve bunların kadınlar üzerindeki etkilerine ilişkin tarih dışı olup dogmatik kaynaklıdır (Kandiyoti 2013: 119).

2.3.2.1. Osmanlı Devletinde Kadının Konumu

Osmanlı toplum yapısı, toplumsal cinsiyet rollerinde en önemli örneklerden birisidir ve temelini İslamiyet'ten alır (Yılmaz 2010: 193). Ediz (1995: 43)'e göre Osmanlı toplumunda yaşayan kadınlar 19.yy'ın sonlarına kadar tüm toplumsal etkinliklerin dışında bırakılmışlardır. Ortaylı (2018:98)'ya göre ise Osmanlı'da kadın geleneksel ailenin içindeki en önemli üyedir. Fakat kadının toplumdaki statüsü ve aile içindeki yeri üretimi ile orantılı değildir. Kadın çok şey üretir ancak statü olarak çok geridedir kadının aile içindeki statüsü çocuk sayısına ve yaşına göre artar.

Osmanlı toplumunda kadının konumu zamana olduğu kadar bulunduğu mekâna göre de değişmektedir. Kır ve kent yaşamında kadının toplumsal konumu arasında oldukça büyük farklar vardır. Kırsal kesimde yaşayan kadınlar ev işlerini yapıp çocuklarına bakmanın yanı sıra tarımla uğraştıkları için sosyal hayata dahil olup ekonomik olarak aile yaşantısına ve devlet bütçesine yarar sağladıklarından aile içindeki konumları da daha güçlüdür ve toplumsal hayatta da aktiflerdir. Ancak İstanbul'da yaşayan kadınlar merkezi yönetime daha yakın oldukları için Arap kültürünün yansımalarının olduğu padişah emirlerinden daha fazla etkilenmişlerdir. Esir ticareti yapmaları engellenmiş, çamaşırıcı dükkanı işletmeleri, erkeklerle aynı sandala binmeleri, açık renk ve ince kumaştan ferace giyinmeleri engellenmiş padişah fermanıyla da bu engellemeler pekiştirilmiştir. Ancak bu yasaklamalar kırsal kesimde anlam taşımamış bu nedenle de İstanbul ile sınırlı kalmıştır (Kılıçarslan; Işık 2016: 150-151).

Osmanlı Devleti'nde toplumsal açıdan köklü değişikliklerin yapılmaya çalışılması Tanzimat ve Meşrutiyet dönemlerine denk gelir. Kadının toplumsal konumu da özellikle Tanzimat ve II.Meşrutiyet Döneminde ile bir nebze de olsa iyileşme göstermiştir.

2.3.2.1. Tanzimat Döneminde Kadın

Osmanlı Devleti'nin özellikle 17.yydan itibaren Avrupalı devletler karşısında toprak kaybederek gerilemeye başlaması yenileşmenin zaruri olduğunu göstermiştir. Bu nedenle de öncelikle toprak kaybetmemek adına askeri alanda başlayan Batı tarzı yenileşme hareketinin de yeterli olmadığı görülünce zamanla siyasi ve sosyal hayatta da yenileşme hareketlerine gerek duyulduğu görülmüştür. Yenileşme hareketlerinin somut göstergeleri 3 Kasım 1839'da Tanzimat Hatt-ı Hümayunu'nun ilanından sonra oldukça belirginleşmiştir (Kurnaz 1991: 4). Tanzimat Fermanı Batı tarzı ıslahatlar yapmayı taahhüt ediyordu ve Osmanlı'nın devlet ve toplum yapısında hızlı bir değişimi de beraberinde getirdi (Kırkpınar 1999: 85). Tanzimat dönemindeki bütün gelişmeler, yüzyıllar boyu dört duvar arasına kapatılarak vesayet altında yaşatılmış hizmet etmeye alıştırılmış, yüz güzelliğine ve gençliğine bakılarak değerlendirilmiş, eğitimsiz bırakılarak, toplumdan dışlanarak boş inanç ve hurafelerle dolu karanlık bir yaşama itilmiş Osmanlı kadınına yeni bir çehre kazandırmıştır. Tanzimat döneminde yapılan küçük yenilikler Türk kadının yaşamını değiştirecek büyük adımların başlangıcı, günümüz modern Türk kadının imajının çizilmesinin de dönüm noktası olmuştur (Aydıngör 2006: 123). Tanzimat döneminde kadın konusu bir sorun olarak ele alınmaya başlanmış ve gündeme getirilmiştir. Bunun akabinde kadınların artık sokağa çıkıp, özgürce dolaşabilmeleri hoşgörülle karşılanır olmuştur. Tanzimat döneminin Türk kadını için en önemli özelliği, şeriat hükümlerine göre

biçimlendirilen kadının artık Batı'dan esinlenerek oluşturulan hukuk çerçevesinde tanınmaya başlaması olmuştur (Yılmaz 2010: 196).

Tanzimat döneminde Osmanlı toplumu üzerinde Fransa'daki yasaların ve düzenlemelerin etkisi oldukça yoğundur. Fransız İhtilalinden etkilenilerek Tanzimat Fermanı'nda kanun önünde tüm insanlara eşit haklar verilmiştir. Tanzimat Döneminin kadınlara kazandırdığı en büyük yenilik kanun önünde erkeklerle eşit olmaları durumuydu. Daha sonrasında Türk aydınının Batı'daki düşünce ve hayat tarzı ile karşı karşıya gelmesi Batı'yı kendi toplumuna yansıtmasına vesile olmuştur. Bu doğrultuda Türk toplumunda kadının yeri ve önemi hakkında yazılan romanlar, köşe yazıları, tiyatro eserleri sayesinde belirgin kıpırdanışlar olmaya başlamıştır (Kurnaz 1991: 4-5).

Tanzimat Dönemiyle birlikte Osmanlı Devletinin idari ve siyasi yapısı Batı'ya döndüğü gibi fikri ve sosyal yapısı da Batı tarzı düşüncelere dönmüştür. Osmanlı Devletinde Tanzimat Döneminde de aydınları en çok düşündüren soru ülkenin nasıl kurtulacağıydı. Bu kurtuluşun yolu da eğitimden geçiyordu. Bu nedenle devletin kurtuluşu için değerlendirilen önerilerden bir tanesi de nüfusun yarısını oluşturan ve toplumun gelecek kuşaklarını eğiten kadınların eğitimlerine önem verilmesiydi (Kırkpınar 1999: 88). Bu öneri ile birlikte hayata geçirilen kızların Sıbyan Mekteplerine karma eğitim görebilmeleri, ilk defa ortaöğrenim ve lise eğitimi hakkı kazanmaları sonucu kız idadileri, kız rüştiyeleri, ebe mektepleri, kız sanayi mektepleri, kız öğretmen okulu gibi eğitim kurumları aktif olarak işlev görmeye başlamışlardı (Kurnaz 1991: 9-17-18). Bu açıdan bakıldığında Tanzimat dönemi özellikle kadınlara sağlanan eğitim olanakları nedeniyle reformist olarak kabul edilebilir. Darülmuallimat'dan mezun olan kadınlar öğretmen olurken ebelik okulundan mezun olanlar da ebelik görevlerini özgür çalışma ortamlarında yerine getirmeye başlamışlar ve toplumda yerlerini almışlardır. Bu gelişmeler sonucunda Türkiye'de kadınlar sanayiden önce eğitim alanında çalışma yaşamına girmişlerdir. Sınıf farklılıkları elbette eğitimin şeklini etkilemiştir. Bürokrat olarak adlandırılacak orta tabaka ailelerin kızları Avrupalı hayat standartlarını yakalamaları adına konak eğitimine, halk tabanında alt sınıftaki ailelerin kızları ise meslek eğitimine yönlendirilmişlerdir (Aydınör 2006: 124). Tanzimat Döneminde kadının eğitimi, amacı bakımından tartışmalara neden olmuştur. Tanzimat dönemindeki genel eleştiri kadınların okur-yazar olmaları, eve kapatılmamaları, tek eşli evliliğin olması gibi konuların nüfusun yarısının bireysel hakkı olarak görülmemesiydi. Eğitimsizlik; cahil anneler, düşüncesiz eşler, sorunlu evlilikler ve üretim yapmayan sürekli tüketen bireyler oluşturduğu için devlete zarar veriyordu ve kadının hakkı olduğu için değil Osmanlı toplumundaki yozlaşmayı ve geri kalmışlığı çözmek için eğitilmesi eleştiriliyordu (Avcı 2007: 12).

Tanzimat döneminde kadının ticareti barındıran iş hayatı ile ilgili olumlu örnekleri görmek son dönemlere kadar mümkün olmamıştır. Geleneksel tüm tarım toplumlarında olduğu gibi kırsal hayattaki kadın tarlasını sürer ekinini biçerken aslında iş yaşamının içinde var olsa da kentteki kadın Tanzimat Döneminin getirmiş olduğu o eski dönemlere göre görece daha rahat olan ortamda şeriat hükümlerini ve İslami toplum yapısını kırıp ticarete birincil kişi olamamıştır (Kırkpınar 1999: 91).

Tanzimat döneminde hemen hemen her konuda karşılaşılan sorunlarla kadın konusunda da karşılaşılmıştır. Kadının modernleşmesi, eğitim görmesi, toplumsal hayata katılması Tanzimat dönemini destekleyenler tarafından olumlu bulunurken; ulema sınıfı erkek egemen yapıyı da korumak adına Tanzimat'ın dolayısıyla kadının modernleşmesini İslam dininin yapısına ve Osmanlı Devletinin de siyasetini belirleyen unsurlara aykırı olduğu gerekçesiyle eleştirmişlerdir (Aydıngör 2006: 127).

Kısacası Tanzimat dönemi reformları “otoriter modernleşme” olarak yukarıdan aşağıya doğru bir yöntemle başlatılan modernleşme süreci olarak tanımlanabilecek olsa da (Avcı 2007: 3) Osmanlı Devleti'nin Batıya açılan penceresi ile birlikte modernleşmenin modeli olarak kullandığı kadının varlığını topluma hatırlatmış ve kadını kamusal hayata dahil ederek dışlanmasının önüne geçmeye çalışmıştır (Aydıngör 2006: 129). Bu nedenle Tanzimat dönemi, liberal haklar ile despotik aydınlanmayı bir araya getiren bir reform programı olarak Türk modernleşme tarihinin de köşe taşlarından biri olmuştur (Durakbaşa 2014: 96).

2.3.2.2. İkinci Meşrutiyet Döneminde Kadın

Geleneksel temeller üzerine kurulu Osmanlı devletinin modernleşmesine öncülük eden yapısal değişimler İkinci Meşrutiyet Dönemi ile birlikte oldukça ön plana çıkmıştır. İkinci Meşrutiyet ile birlikte Osmanlı siyasal yapısı değişmeye başladığı gibi merkezileşme, laikleşme, farklılaşma, modernleşme ve özgürleşme sürecine de girilmiştir. Modernleşme ya da Batılılaşma sadece Osmanlı'nın siyasi yapısını değil toplumsal yapısını da oldukça etkilemiştir. Eğitim, ekonomi, hukuk, aile vb. toplumsal hayat topyekûn değişmeye başlamıştır. Osmanlı kadınının konumu da modernleşmeye bağlı olarak İkinci Meşrutiyet yıllarında eski yıllara bakarak oldukça farklı ve modern bir çizgiye taşınmaya çalışılacaktır (Çakır 2013: 59). II. Meşrutiyet döneminde oluşan fikir özgürlüğü ortamı kadın konusunun da tartışılmasını mümkün kılmıştır (Demir 1999: 109).

İkinci Meşrutiyet'in yaratıcısı olan Jön Türkler, istibdat döneminin koşulları altında radikal, pozitivist ve daha mücadeleci bir fikri altyapı ile tarihe adım atmışlardır (Akagündüz 2015: 54). 1908 yılında kabul edilen İkinci Meşrutiyet ile birlikte 1878 yılına

kadar süresiz olarak yürürlükten kaldırılan parlamenter rejime geri dönmüş ve İkinci Meşrutiyet'in ilanı özellikle kadınlar tarafından her alanda özgürlüğün ilanı olarak algılanmıştır.

İkinci Meşrutiyet döneminin hükümeti olan İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin parti ve hükümet programları kadınların toplumsal hayata katılmaları açısından oldukça önemlidir. İttihat ve Terakki yönetimi kadınların toplumsal hayata dâhil edilmesi konusunda önemli girişimlerde bulunmuştur. Cemiyet, savaş döneminde artan Türk Milliyetçiliğini ideolojileri olarak benimsemiş ve kadının konumunu hayatın her alanında bu ideolojinin içerisinde yeniden tanımlamıştır. İkinci Meşrutiyet dönemi ile devam eden modernleşme çabalarıyla birlikte Cemiyet, kadını temel politikalarından olan Milli Aile Politikasında ve nüfus politikalarıyla devletin topluma nüfuz etme ve toplumu şekillendirme aracı olarak kullanmıştır. Çünkü İttihatçılar için devrimin başarılı olması için yeni bir aile politikasına ve sosyal politikalara ihtiyaç vardır. Buna bağlı olarak İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin yapmış olduğu aileye ve kadına yönelik politikalar İkinci Meşrutiyet döneminde kadın hareketlerinin temelini oluşturmuştur (Özkerem; Arslanel 2011: 3).

Kadınlarla ilgili politikaların en önemlileri eğitim ve medeni haklar alanında gerçekleşmiştir. Bu dönemde kadınlara önceki dönemlere nazaran çok daha geniş eğitim hakkı tanınmıştır. 1913 yılında ilk kız lisesi olan İstanbul İnas Sultanisi'nin açılmasının devamında hala eğitim alanında faaliyet gösteren Erenköy, Çamlıca ve Kandilli Kız Liseleri açılmıştır (Özkerem; Arslanel 2011: 3). Darülmuallimat'ta görev yapan kadın öğretmen sayısı arttırılmıştır. Kadınlara yükseköğrenim hakkı verilmiş ve 1918'de ise İnas Darülfünununda karma eğitime geçilmiştir (Akagündüz 2015: 196). İkinci Meşrutiyet'in kadınlara sağladığı eğitim olanakları onların yıllarca kapalı kaldığı özel alandan çıkıp kamusal alana girebilmelerinin yolunu açmıştır.

İkinci Meşrutiyet Döneminde kadın dergileri ve dernekleri de oldukça önemlidir. Eğitimli olan kadınlar; haklarını talep etmek, isteklerini duyurmak, diğer kadınları eğitmek ve onları toplumsal hayata dahil etmek, kadın dışlanmasını engellemek ve en çok da Türk Modernleşmesini gerçekleştirmek adına bir çok gazete ve dergi çıkartmışlar, dernekler kurmuşlardır. Kadınlar ilk kez kendilerini basın yayın yoluyla ifade etmişlerdir (Çakır 2013: 59).

Kadın dernekleri ise İkinci Meşrutiyet yıllarında kadınların örgütlenmesi ve kamusal hayata aktif olarak katılmalarının en önemli aracıydı. Sivil toplumun da oluşmaya başladığı İkinci Meşrutiyet Döneminde kurulan kadın derneklerinin kuruluş amaçlarına göre sınıflandırıldığında dört tipten oluştuğu görülmektedir. Birincisi, amaçları kadın haklarını savunmak ve talep edilen hakları elde etmek için uğraşan Müdafa-i Hukuk-i Nisvan

Cemiyet'i gibi hukuksal alanda haklar talep ederek kadınların sesini duyuran derneklerdir. İkincisi; toplumsal yardımı amaç edinen sosyal politika bağlamında çalışan Asker Ailelerine Yardımcı Hanımlar Cemiyeti gibi derneklerdir. Üçüncüsü; amaçları kadının toplumsal hayatta gerek eğitim alarak gerek ticaret yaparak yer edinmesini sağlamayı amaç edinen Osmanlı Hilal-i Ahmer Heyeti gibi derneklerdir. Dördüncüsü ise çeşitli amaçları gerçekleştirebilmek adına siyasi kuruluşlara yönelik kurulmuş cemiyetlere üye olmak yoluyla cemiyet hayatına dahil olmaya çalışan Türk Ocakları gibi derneklerdir (Aydın 2015: 89). Kuruluş amaçları ve amaçlarına ulaşmaya yönelik yöntemleri farklı olsa da kadın derneklerinin hepsinin temel amacı kadın dışlanmasını önleyerek kadınları toplumsal hayata dahil etmek, eğitim almalarını sağlamak, ticarete aktif faaliyet göstermek için destekleyici bir güç olmak kısacası kadının var olmasını sağlamaktır.

İkinci Meşrutiyet yıllarında Birinci Dünya ve Balkan Savaşı'nın kadının toplumsal hayata katılması noktasındaki etkileri göz ardı edilemez. Toplumsal hayatın devamı için savaşa giden erkek nüfusun yerine yedek iş gücü olan ve toplumun diğer yarısını oluşturan kadının geçmesi oldukça olası bir durumdur. Savaş sebebiyle boşalan tüm kadrolarda devletin; siyasi, bürokratik, sosyal, ekonomik ve toplumsal çarkının dönebilmesi için kadınlar yedek iş gücü ordusu olarak kullanılmışlardır. Savaş, tüm toplumları derinden yaralasa da kadınların çalışma hayatında da başarılı olabileceklerini göstermeleri için bir fırsat yaratmıştır. Ancak bu çalışma hayatına katılma şehirde yaşayan eğitilmiş kadınları kapsamaktaydı. Yoksa Anadolu'daki Türk kadını tarımla uğraştığı için zaten çalışma hayatındaydı (Demir 1999: 111).

İkinci Meşrutiyet döneminde İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin siyasi ve sosyal hayata dair yapmış olduğu her şey Osmanlı Devletinin toplumsal ve kurumsal açıdan devamı olan Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin de zeminini oluşturmuştur.

2.3.2.3. Cumhuriyet Döneminde Türk Kadının Konumu

Osmanlı Devletinin yıkılması ile birlikte 1923 yılında yerine yeni milli sınırlarla çizilen yüzünü Batı'ya dönmüş demokratik ve laik Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurulması her alanda yeni ve köklü bir dönüşümün başlangıcı olmuştur. Cumhuriyet dönemini Tanzimat ve Meşrutiyet dönemlerinden ayıran en önemli unsur geleneksel İslam-Osmanlı anlayışı yerine ulus egemenliğinin ve bağımsızlık ilkesinin ön plana çıkartılmasıdır (Özer 2012: 126). Bu nedenle Osmanlı Devleti'nden devralınan toplum ve kamu kurumları revize edilmiş, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin İttihat ve Terakki Cemiyeti'nden bir kısım subayın oluşturduğu kurucu meclisinin idealist standartlarına yükseltilmeye çalışılmıştır. Bu doğrultuda devrimler yapılmış, enstitüler ve fabrikalar

kurulmuş Türk toplumu Birinci Dünya Savaşı, Balkan Savaşı ve Kurtuluş Savaşı'ndan sonra adeta küllerinden doğmuştur. Yeni kurulan laik ve demokratik Türkiye Cumhuriyeti Devleti ile Türk Halkı için ilk önemli değişiklik tebaa olmaktan vatandaş olmaya geçiş olmuştur.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu ve ulu önderi Mustafa Kemal Atatürk, özellikle Ulusal Kurtuluş Mücadele'sinde cephe gerisinde etkin bir rol oynayan Türk kadınının geri kalmışlığını, köşeye itilmişliğini kabul etmemiştir. Yeni kurulan devlette kadınların da erkekler kadar emeği olduğunun bilincinde olarak kadınların ve erkeklerin yaşamın her alanında eşit olması için gerekli tüm tedbirleri almış ve Türk Kadın'ının yerini de "yüksek bir mevki" olarak tanımlamıştır (Yılmaz 2010: 201). Uluslaşma süreci de kendine özgü "kadınlık" ve "erkeklik" kavramları tanımlar. Milletleri; biyolojik, sembolik ve sosyo-kültürel olarak üreten ve dönüştüren kadındır. Şeriatla yönetilen devletler için kadın hakları, din hegemonyasını kırmaktadır. Bu nedenle Türk modernleşme projesinin önemli hedeflerinden biri olan kadının statüsünü arttırmak ayrıca şeriatla yönetilen Osmanlı Devleti'nin topluma yansıttığı din hegemonyasını kırmanın ve Osmanlı toplum yapısından sıyrılmanın bir aracı olarak görülmüştür. Dini otoritelerin toplumsal yaşamda en baskın olduğu kesim kadınlar olduğu için kadınlar, din otoritesinden kurtarıldıklarında Hilafetin ve şeriatın ideolojik ve politik gücünün sarsılacak olması laik bir devletin temellerinin atılmasında oldukça önemliydi (Kırkpınar 1999: 138). Kısacası kadının kamusal alana çekilmesi laik bir devletin özelliklerinden birisi olarak görülebilir (Bakacak 2009: 631-633).

İkinci meşrutiyet yıllarında ivme kazanan ve sonrasında Cumhuriyet döneminde oldukça artmış olan kadına ilişkin politikalar da radikal bir boyut kazanmıştır. Çünkü kadın muasır medeniyetlerin seviyesine çıkılabilmek için oldukça iyi bir anahtardı. Modayı kadın üzerinden şekillendirilebilir, eğitim ve eğitim kalitesi kadın sayesinde arttırılabildi aynı zaman da kadın beşeri bir sermaye olarak kalkınmaya katkı sağlayabilirdi. Kadın konusundaki reformlar uluslaşma sürecindeki tüm devletlerde kadınlara yönelik belirlenen bu çerçeve etrafında şekillenmektedir. Çünkü kadın konusundaki tutumlar ve reformlar uluslaşma sürecine giren yeni toplumlar için eski düzenle bağların kopartılmasının araçlarından biridir (Çaha 2010: 133-135). Bu doğrultuda toplum, Türk tarihinin hiçbir döneminde görülmeyen hızla, önemli değişimler ve kırılmalar yaşamış tüm dünya Türkiye Cumhuriyeti'nin büyük atılımlarına tanık olmuş ve yeni devletle birlikte eskisiyle hiç alakası olmayan yeni bir toplum inşa edilmiştir (Kırkpınar 1999: 116).

Cumhuriyetle birlikte artık kadınların her alanda söz sahibi olmalarının ve bunu gerçekleştirmek için de erkeklerle eşit düzeyde öğrenim görerek her mesleği icra edebilecek düzeye gelmelerinin şart olduğu iyice anlaşılmış ve bu doğrultuda yeni adımlar

atılmış hamleler yapılmıştır. Kadınların sosyal ve siyasal hakları elde etmeleri aşamalı bir şekilde gerçekleşmiştir (İçli 2003: 585). 3 Mart 1924 yılında Tevhid-i Tedrisat Kanunu (Öğrenim Birliği Yasası) kabul edilmiş ve ülkedeki tüm eğitim kurumları Maarif Vekâlet'ine (Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı) bağlanmıştır yani ülke düzeyinde ki tüm eğitim kurumlarına standart bir mevzuat getirilmiş ve eğitim denetlenmeye başlanmıştır. 1925 yılında da Tekke ve Zaviyeler kapatılmıştır (Bakacak 2009: 633). Dönemin ortaokul düzeyinde tarih derslerinde okutulan "Tarih IV" adlı kitapta, cumhuriyet ideolojisinin kadına bakış açısı cumhuriyet çocuklarının belleğinde şekillendirilmiş ve aynı kitapta kadın konusuna yaklaşılırken Osmanlı dönemindeki kadını kısıtlayıcı ve ötekileştirici uygulamalar eleştirilmiştir (Kırkpınar 1999: 139). Yani cumhuriyet döneminde eğitim zihniyet dönüşümü için birincil araç olarak kullanılmıştır. Okuma- yazma kampanyaları düzenlenmiş, kız ve erkek çocuklar için ilkökul eğitimi zorunlu hale getirilmiş ve ücretsiz olmuş, köy öğretmenleri yetiştirmek ve Anadolu'nun ücra köylerinde kalan tüm vatandaşların eğitim görebilmesi için Köy Enstitüleri kurulmuştur (Durakbaşa 2014: 125). Yine cumhuriyet döneminde meslek okullarında ve üniversitelerde kız öğrencilerin erkek öğrencilerle birlikte öğrenim görmelerine izin verilmiş, meslek okullarından ve üniversitelerden mezun olan kadınlar için istihdam yaratılmaya çalışılmış, sosyal hayatta mesleklerini icra etmeye başladıkları zaman da kadının statüsü bambaşka bir boyut kazanmıştır (Bakacak 2009: 631).

Atatürk'ün kadın konusundaki uygulamalarının en önemlilerinden biri İsviçre Medeni Kanunu'ndan alınarak Türk toplum yapısına göre revize edilen 4 Nisan 1926 yılında kabul edilen Türk Medeni Kanunu'dur. Kanun ile çok eşliliğe son verilmiş, kadın ve erkeğe eşit boşanma hakkı ve kadına çocuklarının velayetini alabilmesi için haklar tanınmıştır (Bakacak 2009: 633). Atatürk'ün medeni kanunla yaptığı değişiklikler O'nun ailenin sosyal yapıdaki önemini bilerek Türk ailesini sağlam temellere oturtmak ve aile içinde kadının statüsünü iyileştirmeyi amaçlamaktır (İçli 2003:585).

Cumhuriyet döneminde kadınların kazanımları sadece eğitim ve hukuk alanında olmamış aynı zamanda toplumun yarısını meydana getiren kadınlara seçme ve seçilme hakkı da tanınmıştır. Kadınlar da siyasi haklarını elde etmek için 16 Haziran 1923'de Kadınlar Halk Fırkasını kurmuştu (Konan 2011: 165). Kadınlara 1930 yılında belediye seçimlerinde, 5 Aralık 1934 tarihinde ise genel seçimlerde seçme ve seçilme hakkı verilmiş akabinde 1935 yılında yapılan genel seçimlerde 18 kadın milletvekili Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde sandalye sahibi olmuştur (Kırkpınar 1999: 178-179). Çaha (2010: 146-147)'ya göre Cumhuriyet'in kurucularının kadınlara vermiş olduğu haklar cumhuriyet rejiminin diktatör bir rejim olmadığını göstermek için verilmiştir ve İkinci Meşrutiyet'ten

sonra Cumhuriyet kurulmamış olup mutlak monarşi devam etmiş olsaydı da kadınlar bu hakları Osmanlı modernleşmesinin doğal bir sonucu olarak muhtemelen aynı tarihlerde hatta daha bile önce alacaklarıdır. Kısacası, Osmanlı Devleti savaşlarda üst üste aldığı mağlubiyetler akabinde yüzünü Batı'ya döndükten sonra askeri alanda da toplumsal yaşamda da hukukta da çok geç kaldığını fark etmiş ve hızlı reformlarla kendisini toparlamaya çalışmıştır. Ancak genel zihniyet değişikliği olmadığı ve eğitim belirli bir kesimle sınırlı kaldığı için yapılan reformların sonuç vermesi zor olacaktı. Toplumun kurtuluşu için reformlara değil Arap zihniyetinin din gibi gösterilmesi durumundan yani toplumu din adı altında yöneten Arap zihniyetinden kurtulmak gerekiyordu. Bu da ancak Türkiye Cumhuriyeti'nin devrimleri ile olabilmıştır.

21. yy ile birlikte etkisini tüm devletler üzerinde oldukça hissettirmeye başlayan küreselleşme, 20.yy da yeni kurulan devletlerin merkezi yönetimlerinin yaptığı birçok işi vatandaşlara daha hızlı ulaşıp, sorunları ilk aşamada halletmek adına yerel yönetimlere ve sivil toplum kuruluşlarına bırakmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nde de kadınların dışlanmasını engellemek için yapılan birçok faaliyet anayasanın ve merkezi yönetimin verdiği kanunlar çerçevesinde yerel yönetim birimleri tarafından uygulamaya geçirilmektedir. Böylece 21.yy'ın küreselleşme ile birlikte getirdiği yönetim anlayışı kullanılmakla birlikte yerel yönetimler aracılığı ile kadınların kamusal alana dahil olmaları için çeşitli sosyal politikalar oluşturulmakta ve uygulanmaktadır.

2.3.3. Yerel Yönetimler; Belediye Teşkilatları, Kanunları ve Politikaları

. Kent bazında faaliyet gösteren yerel yönetim birimleri Osmanlı Devleti'nden günümüze, kentin ekonomik, siyasi, yapısal ve sosyo-kültürel sorunları ile ilgilenmektedirler. Küreselleşme ile birlikte varlığı önem kazanan yerel yönetim birimleri, merkezi yönetime göre vatandaşa daha hızlı ve kolay ulaşıp mevcut sorunları yerinde saptayıp sorunlara çözüm bulma ve bulunan çözümü uygulama konusunda yetki sahibi oldukları için önemlidirler.

2.3.3.1. Osmanlı Devletinde Tanzimat Sonrası Belediye Teşkilatı ve Kanunları

Klasik Osmanlı kentlerinde kent hizmetleri vakıflar, avarız sandıkları ve devlet görevlileri tarafından yerine getiriliyordu. Kentin hizmeti ile ilgili bu çok parçalı yapı modernleşme döneminde kentin düzenini sağlamak açısından sorun yarattığı için belediye idareleri ile tek elde toplanmıştır (Ortaylı 2005: 14). Osmanlı modernleşmesinin başladığı Tanzimat Döneminde yerel yönetim birimi olarak ortaya çıkan belediye idarelerinin

kurulmasını reform hareketlerinin genel niteliği içinde değerlendirmek gerekir (Ortaylı 2005: 80). Osmanlı Devletinde yerel yönetimlerin gündeme gelmesi, kent hizmetlerinin ve sorunlarının yoğunlaşması karşısında sorunların bütüncül bir yaklaşım ile çözülmeye çalışılması ihtiyacından meydana gelmiştir (Ökmen; Yılmaz 2009: 103).

Türk siyasi tarihinde 19.yy Osmanlı Devleti'nin devamı için idari, mali, askeri ve sosyal dönüşümlerin yaşandığı bir dönemdi. Osmanlı devletinin çöküşündeki en önemli nedenlerden biri mali sistemdeki bozuluktu. Vergilerin tespiti, toplanması ve vergilerle elde edilen gelirin yönetilmesinde ciddi sıkıntılar yaşanıyordu bu sıkıntıları gidermek için memleketin durumuna göre vergileri belirleyip, tahsil edip harcamaları ayarlayıp hazineye göndermek için Muhassıllık Meclisleri kuruldu ve bu meclisler sınırlı bir anlamda Osmanlı Devletinde yerel yönetimlerinin temelini oluşturdu (Ünal 2011: 243).

Tanzimat Dönemini izleyen yıllarda kurulan yerel yönetim birimlerinin görevleri günümüz modern belediyciliği ile oldukça benzerdir. Osmanlı Devletinde de yerel yönetimler; şehrin önemli ihtiyaç maddelerinin sağlanmasına dikkat etmek, yol ve kaldırım yapmak gerekirse bunların tadilat ve tamiratlarını yapmak, şehrin temizliğini ve aydınlatılmasını sağlamak, kanalizasyon gibi temel altyapı ihtiyaçlarını gidermek, esnafı kontrol etmek ile Osmanlı tebaası olan halkın gayr-i müslim kesiminin müslüman kesimi gibi şehir yönetime dahil edilme taleplerini karşılamak gibi amaçlarla kurulmuşlardır (Ökmen; Yılmaz 2009: 103).

Tanzimat ve Meşrutiyet dönemlerinde idarede merkezîyetçi bir yapı oluşturulduğu için ortaya çıkan yerel yönetim birimleri de merkezî yönetim kadrolarının merkezîyetçi politikalarını ve uygulamalarını taşımışlardır (Ökmen; Yılmaz 2009: 104). 13 Haziran 1854'te Kırım Savaşının İstanbul'da yarattığı karmaşayı düzene sokmak için İstanbul Şehremaneti kuruldu ve Meclis-i Vala tarafından bununla ilgili bir nizamname hazırlandı (Ortaylı 2005: 83). İstanbul'da ilk kez belediye kuruluşu denemesine şehremaneti ile gidilmiştir. Şehremanetin başına merkezî hükümetçe tayin edilen şehremini (belediye başkanı) atanmış; Şehremini'ye yardımcı olması için Bab-ı Ali'nin seçimi ve padişahın atamasıyla görevlendirilen esnaf temsilcileri ve ileri gelen bazı memur üyelerden oluşan "Şehremaneti Meclisi" vardır (Ortaylı 2005: 83). Ancak şehremaneti merkezîyetçi konuma sahip olduğu için mali ve idari özerkliği bulunmadığı için en önemlisi de halk tarafından seçilmediği için bugünkü anlamda başarılı bir yerel yönetim birimi olamamıştır (Ünal 2011: 243).

Türk yerel yönetimlerinin kurumlaşmasında merkezîyetçilik bağlamında Fransız sisteminin etkisi de yok sayılamaz. Gerek fermanların getirdiği yenilikler gerekse İstanbul'daki başarısızlıkla sonuçlanan belediycilik deneyimleri, Kanun-i Esasi (1876)'nin

112. Maddesiyle belediye kuruluşunun bir yönetim kuruluşu olarak güvence altına alınmasını gerekli kılmış ve ardından 1877 yılında da Dersaadet ve Vilayet Belediye Kanunu çıkartılmış, bunların ardından modern belediyecilik anlayışına daha yakın belediye örgütleri kurulmaya başlanmıştır. Dersaadet ve Vilayet Belediye Kanunu'na göre her kent ve kasabada bir belediye meclisi kurulacaktır. Aynı kanuna göre, meclis tüzel kişilik sahibi olup, kentin imar, su, itfaiye gibi önemli işleri belediyeye bırakılmıştır. Bu kanun ilk defa tek dereceli seçimi getirmesi açısından da önemlidir. 1877 Vilayet Belediye Kanunu bazı istisnalar dışında, Cumhuriyet kurulduktan sonra 3 Nisan 1930 tarihinde 1580 sayılı Belediye Kanunu yayınlanıncaya kadar yürürlükte kalmıştır (Ökmen; Yılmaz 2009: 104).

2.3.3.2. Cumhuriyetin Kuruluşundan Günümüze Belediye Teşkilatı ve Kanunları

Cumhuriyet dönemi, siyasal rejim ve ideoloji olarak Osmanlı döneminden oldukça farklı olsa da Osmanlı'nın idari yapısı Türkiye Cumhuriyeti devletine intikal ettiği için benzer özellikler göstermektedir. Osmanlı'dan Cumhuriyet'e intikal eden kurumlardan birisi de yerel yönetim birimleri olmuştur. Bundan dolayı Cumhuriyet döneminin yerel yönetimler idaresi ve anlayışı, Osmanlı döneminin yerel yönetimler idaresinin ve anlayışının devamı niteliğindedir (Dursun 2005: 98). Osmanlı'dan günümüze kadar uzanan belediyelerin yönetim sistemini düzenleyen hükümler 1930 yılında 1580 sayılı Belediye Kanunu ve 1984 yılında çıkartılan 3030 sayılı ve 2005 yılında yayımlanan 5393 sayılı kanunlarla belirlenmiştir (Al 2005: 127).

1930'lu yıllar, Türkiye'de siyasi sistemin şekillendiği ve tek parti yönetiminin sistemi kurduğu ve kendi istekleri doğrultusunda ülkeyi yönettiği bir dönemdir. Bu dönemde ülkenin yönetimindeki otoriter tutum yerel yönetim birimlerine de yansımıştır. 1930'lu yıllarda çıkartılan belediye kanunları Cumhuriyet döneminin belediyecilik anlayışının temeli olarak kabul edildiğinden tek parti döneminin kuralları ve yönetim şekli çerçevesinde şekillenmiştir (Dursun 2005: 101). Her ne kadar daha sağlam bir adem-i merkezîyetçilik için yerel yönetimler anlayışının güncellenmesi gerektirdiği belirtilse de Osmanlı'dan Cumhuriyet'e intikal eden temel anlayış değişmediği için yerel yönetim birimleri; mali özerklik, idari özerklik ve hukuki kişilik kazanmış olsalar da günümüzde dahi merkezi yönetimin hükümetinin anlayışından kopamamışlardır. Avrupa Birliği'ne tam üye olabilme şartlarından toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlama görevi de Avrupa Birliğine uyum süreci de yerel yönetimleri yürütmekte oldukları politikalar açısından şekillendirmektedir.

Günümüzde yerel yönetim birimlerini şekillendiren önemli kavramlardan birisi de küreselleşmedir. Dünyanın kocaman bir köy olarak algılandığı küreselleşme anlayışında yerel yönetimlere oldukça fazla görevler ve sorumluluklar yüklenmektedir. Bu anlayış çerçevesinde yerel yönetim birimlerinin halka daha yakın oldukları ve sorunlarına daha hızlı temas edebildikleri gerekçesi ile sosyal politikalar başta olmak üzere birçok politika uygulama alanı yaratmak açısından yerel yönetim birimlerine bırakılmaktadır. Ülkemizde yerel yönetim birimleri küreselleşmenin etkisi ve merkezi yönetimin sosyal politikaları ve Avrupa Birliği uyum süreci politikaları çerçevesinde faaliyetler yürütmektedir. Dünyayı etkisi altına alan dezavantajlı grupların yaşadığı sosyal dışlanma ve yoksulluk sorunlarının çözümü için üretilen sosyal politikaların büyük çoğunluğu yerel yönetim birimleri tarafından uygulanmaktadır.

Küreselleşme ile birlikte sosyal politikaları uygulama görevlerini merkezi yönetimlerin yerel yönetimlere devretmesiyle bu politikaları uygulayıcı asıl merci yerel yönetimler olarak görülmeye başlanmıştır. Ancak yerel yönetimlerin sosyal politikaları uygularken yaşadığı belli başlı sorunlar vardır. Bunlardan en önemlileri bütçe ve yetki sorunudur. Merkezi yönetimler yerel yönetimlere görevlerini devrederken görevleri yerine getirecek maddi olanakları ve gerekli yetkileri bırakmamaktadır. Bu nedenle merkezi yönetimler üzerlerinden sosyal politikaları uygulama görevini atmış gibi gözükseler de yerel yönetimlerin bu politikaları yürütebilecek gücü olmadığı ya da sadece kendilerince gücü bulunduğu için standart bir sosyal politika uygulamasından ya da gerçek bir sosyal politika uygulamasından bahsedilememektedir (Eryılmaz 2015: 122). Merkezi yönetimlerin yerel yönetimlere yetkilerini devretmesi ile yerel yönetimlerin bunları uygulamaya çalışması tam bir yetki aktarımı olmadığından şekilcilikten ileri gidememektedir. Bu nedenle sosyal devletin sosyal politika uygulamadaki görevi, sosyal hizmet ve yardımlarını gibi algılandığından Türkiye’de sosyal belediyecilik değil, sosyal yardım belediyeciliği yapıldığı söylenebilir (Kara 2017: 372). Ancak yine de dezavantajlı grupların büyük kısmını oluşturan ve sosyal dışlanmaya maruz kalan kadınların sorunları o kentin yerel yönetim birimleri tarafından daha görünür olduğu için yerel yönetim birimleri sosyal politikalarını daha çok kadın ve aile etrafında şekillendirmektedir. Yerel yönetimlerin sivil toplum kuruluşları ile birlikte hareket etmesi ise hem kendilerine hem de kentteki dezavantajlı gruplara katkı sağlayacaktır.

2.3.4. Yerel Yönetimler ve Sivil Toplum Kuruluşları

Demokratik yerel yönetimin en önemli özelliklerinden birisi halkın yönetime katılımının öneminin bilincinde olmasıdır. Demokratik yerel yönetimler, gücünü sivil toplum

kuruluşlarıyla paylaşmalıdır (Pustu 2005 :130). Belediyeler, kadın sivil toplum kuruluşları ile işbirliği yaparlarsa hem kadın sorunlarının saptanmasında zaman kazanmış hem de gereksiz personel yükünü üzerlerinden atmış olacaklardır. Çünkü kadın sivil toplum kuruluşlarının bir alanda uzmanlaştığını ve gönüllülük esasıyla yardımcı olmak için çalışan insanlardan oluştuğu düşünüldüğünde, belediyelerin kadınlara yönelik faaliyetlerini bu kuruluşlarla birlikte yürütmesinin etkili ve daha verimli olacağı yadsınamaz bir gerçek olacaktır (Çaha; Çaha 2012: 143). Ayrıca yerel yönetimlerin ve STK'ların iş birliği, küreselleşme sürecinde meydana gelen yönetim gibi kavramlarla ön plana çıkmıştır. Bu işbirliği, yerel yönetimlerin şeffaf ve hesap verebilir olmalarını sağlamaktadır (Tosun Karakurt 2007: 12).

2.3.5. Yerel Yönetimlerin Kadınların Kamusal Alana Çıkması İçin Yapabileceği Özel Hizmetler ve Düzenlemeler

Kadınların sosyal dışlanmalarının en önemli nedeni kadınların özel alana ait oldukları görüşüdür. Toplumsal cinsiyet rolleri içinde kadının konumu ev içinde konumlandırılmış ve görevleri de ev işlerini yapmak, çocukların bakımını üstlenmek olarak genelleştirilmiştir. Bu durum da kadınlar çalışmadıkları için ekonomik özgürlüğe sahip olamamakta ve ne sosyal dışlanmadan ne de yoksulluktan kurtulamamaktadır. Kadınların özgül çalışma koşulları ve ortamları yerel yönetimlerin görev üstlenebileceği belki de birincil sorun olarak ortada durmaktadır (Alkan 2005: 64). Hayat şartlarının giderek zorlaşması kadınların da toplumsal hayata katılmalarını ve ekonomik gelir elde etmelerini gerekli kılmaktadır. Ancak iş olanaklarının sınırlı olması, kadınlar için mesleki eğitim programlarının olmaması ya da dar kapsamlı olması, çocuk sahibi olan kadınlar için düşük ücretli ve güvenilir kreşlerin olmaması, kadınların ürettikleri el emeği ürünlerini satabilecekleri ortamın yaratılmaması, ulaşım ağının belirli saatlerde sonlanması, sokak aydınlatmalarının yeterli olmaması ve ev işlerinin dışarda mesai de yapsa kadının üzerinde olması gibi sorunlar kadınların toplumsal hayata katılıp ekonomik özgürlüklerini elde etmelerini engellemektedir.

Sosyal politikalar bağlamında kadın yoksulluğu konusu ile de ilgilenen belediye kuruluşları, ailelere; erzak, yakacak, kıyafet gibi yardımlar yapmakta böylece kadın yoksulluğunun önüne geçmeyi hedeflenmektedir. Ancak bu yeterli ve devamlı olamayacaktır. Belediyelerin şirketleri bünyesinde ya da başka kamu kurumlarında kadınlara devamlı olarak istihdam edilebilecekleri alanlar yaratmaları kadın yoksulluğunu önlemede daha etkin bir adım olarak öngörülmektedir. Belediye meslek edindirme kursları

da kadınları kamusal alana dahil edip dışlanmadan kurtarmanın bir yolu olarak gözükmektedir.

Kadın yoksulluğunu kökten çözümenin formülü kadınların meslek edinmesini sağlamak onlara mesleki eğitim vermektir. Bu noktada birçok belediye sosyal politikalar çatısı altında sayılan ve kadınları kamusal alana çekip istihdam edilebilirliklerini arttırmayı amaçlayan meslek edindirme kursları açmaktadır. Kadınları eğiten, sosyalleştiren, kamusal alana çeken bu kurslar kadınların sosyal dışlanmadan kurtulmaları için de önem arz etmektedir. Belediyelerin, beldenin her noktasına açtıkları bu kurslar ile vatandaşa ilk elden ulaşmaları önemlidir. Kursları belediyelerin açması kadınların kurs merkezlerine ve mesleki eğitime ulaşmalarını kolaylaştırmaktadır. Evlerine en yakın kurs merkezinde mesleki eğitime tabi tutulan kadınlar kadınlar kamusal alana çıktıklarında, istihdama katıldıklarında, ekonomik özgürlüğe sahip olduklarında toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin, kadın yoksulluğunun azalacağına inanılmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BELEDİYE MESLEK EDİNDİRME KURSLARININ KADINLARIN EKONOMİK VE SOSYAL HAYATINA KATKISI

Belediye Meslek Edindirme Kursları da kadınları sosyal ve ekonomik hayata dahil etmek için faaliyette olan uygulamalardandır. Hukuki dayanağını;

- 1982 Anayasası'nın Sosyal ve Ekonomik Haklar ve Ödevler başlıklı üçüncü bölümünde V. kısımda Çalışma ile ilgili hükümler bölümünün A bendinin 49. maddesinde "Çalışma, herkesin hakkı ve ödevidir" hükmü yer alır. Adı geçen maddede "Devlet, çalışanların hayat seviyesini yükseltmek, çalışma hayatını geliştirmek için çalışanları ve işsizleri korumak, çalışmayı desteklemek, işsizliği önlemeye elverişli ekonomik bir ortam yaratmak ve çalışma barışını sağlamak için gerekli tedbirleri alır" şeklinde çalışma hakkını düzenlemiştir. Çalışmanın bir hak olarak görülmesi kadın-erkek ayrımı yapmadan herkese eşit çalışma fırsatının tanınması gerektiği belirtilmektedir.
- 5216 sayılı Büyükşehir Belediyeleri Kanununun 7. Maddesinin (v) bendinde de belediyenin görevleri; *"sağlık merkezleri, hastaneler, gezici sağlık üniteleri ile yetişkinler, yaşlılar, engelliler, kadınlar, gençler ve çocuklara yönelik her türlü sosyal ve kültürel hizmetleri yürütmek, geliştirmek ve bu amaçla sosyal tesisler kurmak, mesleki eğitim ve beceri kazandırma kursları açmak, işletmek veya işlettirmek, bu hizmetleri yürütürken üniversiteler, yüksekokullar, meslek liseleri, kamu kuruluşları ve sivil toplum örgütleri ile işbirliği yapmak"* arasında sayılan mesleki eğitim ve beceri kazandırma kurslar açmak ibaresinden almaktadır.
- 5393 Sayılı Belediye Kanunu'nun 9.maddesi " Belediye, mahallenin ve muhtarlığın ihtiyaçlarının karşılanması ve sorunlarının çözümü için bütçe imkanları ölçüsünde gerekli ayni yardım desteği sağlar; kararlarında mahallenin ortak isteklerini göz önünde bulundurur ve hizmetlerin mahallenin ihtiyaçlarına uygun biçimde yürütülmesini sağlamaya çalışır." maddelerinden almaktadır.

Her iki kanunun ilgili maddeleri, belediyelere sosyal politikalar bağlamında sosyal hizmet ve sosyal yardım konusunda yetkiler vermiştir. Sosyal belediyecilik anlayışı gereği

belediyeler, dezavantajlı gruplara (kadınlar, yaşlılar, engelliler ve çocuklar) yönelik pozitif ayrımcılıklar uygulayarak dışlanmalarını engellemeye çalışmakta hatta kamusal alana dahil etmek için çaba sarf etmektedirler. Toplumun yarısını ve dezavantajlı grupların en büyük kesimini oluşturan kadınlar ekonomik kalkınmanın sağlanabilmesi için istihdam edilmek zorundadırlar.

Büyükşehir belediyelerinden ilçe belediyelerine kadar Türkiye'deki birçok belediyenin açmış olduğu meslek edindirme kursları kadınları özel alandan kamusal alana çıkartmanın, onlara verilen eğitim doğrultusunda istihdam etmenin yollarındandır.

Belediyeler meslek edindirme kurslarıyla amaçlanan, kadınları kamusal alana dahil etmek, iş güçlerinden yararlanmak için istihdam edilebilecek şekilde eğitimlere tabi tutmak sonrasında da iş bulmalarını sağlamak kısacası ekonomik hayatta var olabilmelerini sağlarken sosyal ilişkilerini de geliştirmektedir.

Çalışma kapsamında öncelikle Ankara Büyükşehir Belediyesi Meslek Edindirme Kursları (BELMEK) daha sonrasında 2018 yılı içinde⁶ Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) belediyesi olan Yenimahalle Belediyesi, Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) belediyesi olan Etimesgut Belediyesi ve son olarak da Adalet ve Kalkınma Partisine (AKP) bağlı Keçiören Belediyesi meslek edindirme kurslarındaki kadınlarla hazırlanan sekiz soruluk görüşme formundaki sorular yüz yüze görüşme yöntemi kullanılarak cevaplandırılmıştır.

Çalışmada her partiden bir belediye seçmenin amacı; partilerin siyasi görüşlerinin belediyelerin kadınların meslek edindirme kurslarına yansıyor yansımayacağını ölçmekti. Ancak çalışma kapsamında bu noktada CHP, MHP ve AKP belediyelerinin meslek edindirme kurslarında herhangi bir farklılık olmadığı hepsinin hemen hemen eşit düzeyde olduğu, birbirine benzer kurs branşları açtığı görülmüş ve siyasi partilerin görüşlerinin belediyelerin açmış olduğu meslek edindirme kurslarında bir etkisinin olmadığı gözlemlenmiştir. Kurs bitiminde belediyelerin kursiyerlere verdikleri belgeler değişiklik göstermektedir.

3.1. Yöntem

Yöntem bölümünde; araştırmanın problemi, amacı, önemi, yöntemi, deseni, örnekleme, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve çözümlenmesi hakkında bilgilendirme yapılmıştır. Belediyelerin internet sitelerinden, bastıkları el broşürlerinden ve görüşmeye gidildiğinde yetkili kişilerin beyanlarıyla meslek edindirme kursları ile ilgili bilgilere ulaşılmıştır.

⁶ Çalışma 31 Mart 2019 yerel seçimlerinden önce yapıldığı için, çalışmanın yapıldığı yıl partilerin kazandıkları ilçe belediyeleri esas alınmıştır.

3.2. Araştırmanın Problemi, Amacı ve Önemi

Araştırma da belediye meslek edindirme kurslarının kadınların ekonomik, sosyal ve kültürel hayatına etkisi incelenmiştir. Bu nedenle çalışmanın asıl sorusu “Türkiye’de belediye meslek edindirme kurslarının kadınların ekonomik ve sosyal hayatına katkısı nedir?” şeklinde özetlenebilir.

Araştırmanın amacı, belediye meslek edindirme kurslarının Ankara Büyük Şehir Belediyesi ile her partiden seçilen bir ilçe belediyesinin (Yenimahalle, Etimesgut ve Keçiören) meslek edindirme kurslarının kadınların ekonomik ve sosyal hayatına katkısını, kadın dışlanmasının önüne geçip geçmediğini, kadın istihdamını ne yönde etkilediğini, kursa katılımın kadınlara kendilerini nasıl hissettirdiğini ve bu kursların gerçekten meslek edindirme kursu mu yoksa hobi kursu mu olduğunu ortaya çıkartmaktır. Zaman ve ekonomik kısıtlar sebebiyle çalışma Ankara ilinde bazı belediyelerin seçilen ve çalışmaya katılmak isteyen kurs branşlarıyla yürütülmüştür.

3.3. Araştırmanın Yöntemi

Sosyal bilimlerde, somut olguların yanı sıra soyut ve değişken kavramlar da araştırılmaktadır. Bu yüzden insan ve grup davranışlarının neden ve nasıldır araştırılmaya yönelik çalışmalar nitel araştırma deseni ile çalışılmaktadır (Saruhan; Özdemirci 2013: 300). Söz konusu olan çalışma nitel araştırma desenlerinden örnek olay araştırma modeli kullanılarak yapılmıştır. Örnek olay, bir konu, olgu veya problemi anlamak için bir veya birden fazla olay veya kişiler kullanılarak yapılan çalışmalardır. Örnek olay çalışması, güncel bir olguyu kendi doğal çevresi içerisinde inceleyen, özellikle olgu ve içinde bulunduğu içerik arasındaki sınırların belirgin olmadığı durumlarda kullanılan ampirik bir araştırma yöntemidir (Baş ve Akturan 2013: 181). Belirli, betimleyici ve sezgisel bir model olduğundan bir olguyu aydınlatmada araştırmacılar tarafından tercih edilmektedir (Merriam 2013: 54). Örnek olay araştırmasında çalışılan kişi, sınıf, ofis, okul, şehir, meslek türü gibi birimlerin her biri çalışma ögesi olarak kabul edilir. Bu çalışmada örnek olay olarak Ankara Büyükşehir Belediyesi, Yenimahalle, Etimesgut ve Keçiören Belediyesi meslek edindirme kursları seçilmiştir.

Araştırma verileri yarı yapılandırılmış mülakat / görüşme yöntemi ile toplanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme yönteminde sorular önceden belirlenmiştir ve yönlendiricidir. Tüm katılımcılara aynı sorular sorulur. Buradaki amaç, farklı bireylerin aynı sorulara verdiği yanıtlar karşılaştırılarak bir sonuca ulaşmaktır. Görüşme formunun doldurulması şarttır. Görüşme yönteminin avantajları yüz yüze yapıldığı için sohbet tarzında geçmesi,

araştırılan konu ile ilgili derine inilebilmesi, cevaplara göre yeni soruların şekillendirilebilmesi ve ayrıntılı bilgi alınabilmesidir. Görüşme yöntemi araştırmacı açısından zorlukları ise; maliyeti yüksektir, uzun zaman alır, katılımcının mahremiyetini ihlal edebilir ve bu yöntemi kullanacak katılımcılara ulaşmanın güç olmasıdır (Saruhan, Özdemirci 2013: 302).

Araştırmacılar tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış sekiz sorudan oluşan görüşme formları Ankara Büyükşehir Belediyesi (BELMEK), Yenimahalle Belediyesi (YENİMEK), Etimesgut Belediyesi (ETİSEM) ve Keçiören Belediyesi (KEÇMEK) kurslarına devam etmekte olan kadın katılımcılara uygulanmıştır. Belirlenen 8 tema alt kodları çerçevesinde toplanan veriler, içerik analizine tabi tutularak anlamlı bilgiler haline getirilmiştir. Çalışmanın analizinde MAXQDA Analytics Pro 18 programının tanıtım sürümü kullanılmıştır. Çalışmanın 8 ana teması vardır ve tüm belediyelerde ana temalar ve alt kodları aynı renk koduyla kodlanmıştır. Bu temalar ve renk kodları şu şekildedir; 1.tema Katılım Nedeni (ekonomik nedenlerle ya da sosyalleşmek için), renk kodu: #006f00; 2.tema Ekonomik Özgürlük, renk kodu: #ff5500; 3.tema Yakın Çevrenin Kursu Katılıma Bakışı (anne-baba, eş, çocuklar), renk kodu: #00557f ; 4.tema Kursu Katılmadan Önce Dışlanmışlık Hissi, renk kodu: #f80000; 5.tema Kursun Katılımcılar Üstündeki Etkisi, renk kodu: #d8b414; 6.tema Kurs İhtiyaçları İçin Katılımcıların Belediyeden Beklentileri, renk kodu: #6da529; 7.tema Kursun Meslek Edinmeye Katkısı, renk kodu: #00009c; 8.tema Kurs Sonrası Çalışma Hayatında Belediyeden Beklentiler, renk kodu: #ff00ff olarak belirlenmiştir.

3.4. Araştırmanın Örneklemi

Çalışma kapsamında öncelikle belediyelerin birçok kurs branşı olduğu ancak meslek olarak yapılabilecek kursların seçildiğini belirtmek gerekir. Çalışmanın daha verimli olabilmesi için özellikle ilçe belediyelerinde aynı kurs branşları ile görüşme sağlanmaya çalışılmıştır. Ankara Büyükşehir Belediyesi Meslek Edindirme Kurslarında görüşmenin yapılacağı sırada kursların yaz tatilinde olması sebebi ile görüşmenin yapıldığı tarihler arasında (16-20 Temmuz 2018) giyim branşında faaliyetlerini sürdüren Etlik / Kuyuyazı Caddesindeki kurs seçilmiştir. BELMEK kursuna katılan 11 kadın ile görüşme yapılmıştır. Görüşülen katılımcıların meslek dağılımları; bir emekli resim öğretmeni, bir sosyoloji mezunu, dokuz ev hanımı şeklindedir. Yaş ortalamaları elli ikidir.

Yenimahalle Belediyesi Meslek Edindirme Kurslarında (YENİMEK), Ankara Demetevler İvedik Caddesinde Karşıyaka İş Merkezi içinde bulunan kurs merkezinde meslek edinmeye daha uygun görülen ve çalışmanın yapıldığı tarihte (22-23 Kasım 2018)

dersleri olan branşlardan cilt bakımı, kuaförlük, mefruşat ve bilgisayar destekli muhasebe branşına katılan kadınlar ile görüşülmüştür. 4 tane bilgisayar destekli muhasebe kursuna katılan, 4 tane kuaförlük kursuna katılan, 6 tane mefruşat kursuna katılan ve 10 tane de cilt bakımı ve temel makyaj kursuna katılan kadın olmak üzere toplam 24 kadın ile görüşme yapılmıştır.

Etimesgut Belediyesi Sürekli Eğitim ve Uygulama Merkezi (ETİSEM)⁷ kurslarına katılan 24 kadın ile 15-16 Kasım 2018 tarihlerinde görüşme yapılmıştır. Cilt bakımı ve temel makyaj, kuaförlük, bilgisayar destekli muhasebe ve çocuk gelişimi seçilen kurs branşlarıdır. Cilt Bakımı ve temel makyaj kursuna katılan 6 kadın ile, kuaförlük kursuna katılan 6 , bilgisayar destekli muhasebe kursuna katılan 6 kadın ve çocuk gelişimi kursuna katılan 6 kadın ile görüşme yapılmıştır.

Keçiören Belediyesi Meslek Edindirme Kurslarına (KEÇMEK) katılan 21 kadın ile 27 Kasım 2018 tarihinde görüşme yapılmıştır. Uyanış KEÇMEK ve Yunus Emre Kültür Merkezi KEÇMEK kurs merkezlerinde yapılan görüşmelerde Uyanış KEÇMEK'te cilt bakım teknikleri kursuna katılan 5 kadın, mefruşat kursuna katılan 7 kadınla olmak üzere toplam 12 kadınla görüşme yapılmıştır. Yunus Emre Kültür Merkezi KEÇMEK'te de bilgisayar destekli muhasebe kursuna katılan 4 kadın ile ve Amigurumi (Dolgu oyuncak bebek yapımı) kursuna katılan 5 kadın olmak üzere toplam 9 kadınla görüşme yapılmış böylece KEÇMEK'te toplam 21 kadın ile görüşme yapılmıştır.

Görüşmeye başlamadan önce kurs sınıfındaki kursiyerlere kişisel bilgilerinin istenmeyeceği, çalışmaya rızaları ile katılmaları gerektiği ve soruları cevaplamak istemedikleri zaman görüşmeye son verilebileceği bilgisi sözlü olarak verilmiştir.

3.5. Araştırmanın Bulguları

Çalışma kapsamında her partiden bir belediyenin meslek edindirme kursu seçilmiş ve kursa katılan kadınlar ile görüşme yöntemi kullanılarak veriler toplanmıştır. Her belediyenin meslek edindirme kursundaki kadınlara aynı görüşme formundaki sorular yöneltilmiştir. Soruların içeriği; Meslek edindirme kurslarının kadınları kamusal alana çekmekte nasıl bir rol oynadığı, amacına ulaşıp kadınları meslek edindirerek istihdam sağlayıp sağlamadığı sorunsalından yola çıkılarak; kadınların meslek edindirme kursuna geliş amaçları, kurstan yararlanma potansiyelleri, kursun ekonomik olarak onlara neler

⁷ Ankara ilinde şehir merkezinde MHP'nin belediye başkanı çıkarttığı başka bir belediye olmadığı için Etimesgut Belediyesi seçilmiştir. Etimesgut Belediyesinde doğrudan meslek edindirme kursu olarak bir kurs bulunmadığı için mevcut kurs seçilmiştir. Ancak kursun adı meslek edindirme kursu olarak geçmese de seçilen diğer belediyelerin meslek edindirme kursları ile aynı branşlarda kurslar mevcuttur ve aynı kurslara kadınların katılımı daha yüksektir.

kattığı, yakın çevrenin (aile bireylerinin; anne-baba, eş ve çocuklar) kursa katılımlarını nasıl karşıladığı, belediyeden kursa devam etmeleri için neler talep ettikleri, kursa katıldıklarında kendilerini nasıl hissettikleri, kursun amacına ulaşıp ulaşmadığı, belediyenin kurs bittikten sonra meslek edinebilmeleri için kendilerine ne gibi destekler vermelerini istediklerini belirten sekiz ana tema ve onların alt kodlarından oluşmaktadır (Dönmez Kara; Erdem 2018: 578).

3.5.1. Ankara Büyükşehir Belediyesi Meslek Edindirme Kursları (BELMEK)

Ankara Büyük Şehir Belediyesi Belediye Meslek Edindirme Kursları; Kültür ve Sosyal İşler Dairesi Başkanlığı Meslek Edindirme Şube Müdürlüğü'ne bağlı olarak faaliyet göstermektedirler Belediye Meslek Edindirme Kursları olarak anılan BELMEK'ler kadınların sosyalleşmeleri ve ekonomiye katkı sağlamaları için 1994 Yılında Ankara Büyükşehir Belediyesi tarafından "her evde bir atölye" sloganıyla kurulan ve 31 branşta eğitim veren el sanatları kurslarıdır (<https://www.ankara.bel.tr>) Kurslarda; makine nakışı, el nakışı, sim sırma, iğne oyası, şiş dantel, tel kırma, dantel anglez, giyim, mefruşat, patchwork, trikotaj, yorganlama, ahşap boyama, kumaş boyama, ipek pentur, tezhip-hat, minyatür, ebru, çini, seramik, mozaik, rölyef, ahşap rölyef, taş bebek, takı tasarımı, gümüş işlemeciliği, turistlik el sanatları, ev ekonomisi-yemek, resim, kilim, el örgücülüğü gibi alanlarda kurslar açılmıştır (<https://www.ankara.bel.tr>).

BELMEK kurslarına genellikle, ev hanımları, emekli hanımlar ve işsiz genç kadınlar gitmektedir. Ankara ilinde, 69 BELMEK binası bulunmaktadır. Binalardaki derslik sayısına göre bir ya da birden fazla kurs branşı açılmaktadır. Son BELMEK binası, 15 Ekim Pazartesi günü Yenimahalle ilçesinde 34 derslik kapasitesiyle en büyük BELMEK binası olarak faaliyete girmiştir (<https://www.ankara.bel.tr>). Bugüne kadar da 309 bin kursiyer kurslardan mezun olmuştur (<https://www.ankara.bel.tr>).

BELMEK çatısı altında geleneksel el işi sanatları başta olmak üzere yetişkinlere yönelik olarak düzenlenen kurslarda bu yıl da Başkentli kursiyerler; 6 ana bölge başta olmak üzere 152 kurs yerinde, 31 farklı branşta, 385 usta öğretici tarafından eğitim alacak.

Başkent'in dört bir tarafında açılan kurslardan faydalanmak isteyenler; 1 fotoğraf ve nüfus cüzdanı fotokopisiyle birlikte, Altındağ- Keçiören, Çankaya, Çayyolu, Mamak, Sincan ve Yenimahalle'deki BELMEK bölge merkezleri ile 152 kurs merkezine kayıt yaptırabilecek (<https://www.ankara.bel.tr>).

Ankara Büyükşehir Belediyesi Meslek Edindirme Kursu (BELMEK)'da yapılan çalışmaya katılan kadınların meslek dağılımları; bir emekli resim öğretmeni, bir sosyoloji

mezunu, dokuz ev hanımı şeklindedir. Yaş ortalamaları elli ikidir. Görüşülen on bir kadından alınan cevaplar kadınların kurslara genellikle ekonomik amaç gütmekten sosyalleşmek için katıldıkları yönünde olurken kursun onlara ekonomik katkısını evde kendi kıyafetlerini dikip hazır giyime para vermeden daha az bir maliyetle kıyafetleri olduğu cevabı etrafında şekillenmiştir. Aile bireylerinin kursa katılımları konusunda kendilerine destek olduğunu belirten kadınların yarısı kursa katılmak için çocuklarının büyümesini beklediğini ve bu nedenle de kursa katılmada geç kaldıklarını bu yüzden de üzülüklerini belirtmişlerdir. Kadınların kursa katılmadan önce ekonomik, sosyal, siyasi ya da eğitim açısından kendilerini dışlanmış hissetmedikleri yoğunlukla görülmüştür. Kendisini oldukça aktif olarak tanımlayan sekiz kadın olurken, ekonomik sebeplerden dolayı kendisini belirli bir süre şehir merkezinden soyutlamış üç kadın olduğu gözlemlenmiştir. Kadınların meslek edindirme kursuna katılıyor olmaları hepsini daha mutlu, daha sosyal ve daha işe yarar hissettikleri noktasında birleştirmiştir. Kadınlar belediyenin meslek edindirme kursuna katılımlarıyla birlikte belediyelerinin özellikle kendi kurs branşları için fiyatları görece pahalı olan giyim kataloglarından temin etmesini ve dikiş makinelerinin bakımlarının düzenli yapılmasını istemişlerdir. Kadınlar meslek edindirme kurslarının kadınların gerçekten meslek edinmesine faydası olacağını düşünürken aynı zamanda kendilerine iş kuracak bir teşviğin verilmediğinden bahsetmişlerdir. Yaşlarının da iş kurmaları konusunda engel oluşturduğunu söyleyen dört kadın olmuştur. Kurs tamamlandıktan sonra kadınların meslek edinmesine yönelik belediyenin yapması gerektiği şeylerin neler olduğu konusunda kadınların verdikleri cevaplar öncelikle belediyenin kendi işyerleri içinde kadınlara yer göstermesini ve işyeri açmak için gerekli olan ekipmanı taksitli veya daha uygun fiyatlı olarak karşılaması talepleriyle karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan da önemlisi kadınlar kurslarda işin pratiğini öğrenirken işyeri açma konusunda tecrübesiz oldukları için kurs bitiminde belediyenin kendilerine iş yeri açma konusunda eğitimler vermesini, yol gösterici olmasını KOSGEB ile iş birliği yapılmasını ve kurs bitiminde İŞKUR sertifikaları gibi geçerli, iş yeterlilik sertifikaları verilmesini istemişlerdir. Kendilerine kurs bittikten sonra sadece kursa katılım belgesi verildiğini ve bu belgenin de herhangi bir işe yaramadığını belirtmişlerdir.

Tablo 3.1. BELMEK Görüşmeleri Temaları ve Alt Kodları

Kod Sistemi	BELMEK Görüşmeleri	TOPLAM
▲ Katılım Nedeni		0
○ Ekonomik	■	4
○ Sosyo-Kültürel	■	11
▲ Ekonomik Özgürlük		0
○ Katkısı Var	■	8
○ Katkısı Yok	■	3
▲ Yakın Çevrenin Kursa Katılıma Bakışı		0
○ Olumlu	■	11
○ Olumsuz	■	1
▲ Kursa Katılmadan Önce Dışlanmışlık Hissi		0
○ Dışlanmış Hissettim	■	2
○ Dışlanmış Hissetmedim	■	9
▲ Kursun Katılımcılar Üstündeki Etkisi		0
○ Daha Sosyal	■	5
○ Daha Sağlıklı	■	2
○ Daha Mutlu	■	8
○ Özgüvenin Yükselmesi	■	4
○ Kendini Faydalı Görme	■	1
▲ Kurs İhtiyaçları İçin Katılımcıların Belediyeden Beklentileri		0
○ Harciraah	■	1
○ Uygun Ders Ortamının Sağlanması	■	1
○ BELMEK Kart ile Ucuz Malzeme Alımı	■	3
○ Malzeme	■	3
○ Ulaşım	■	5
○ Yeni Makineler ve Mevcut Makinelerin Bakımı	■	4
○ Katalog / Dergi	■	4
○ İsteğim / Beklentim Yok	■	1
▲ Kursun Meslek Edinmeye Katkısı		0
○ Katkısı Var	■	11
○ Katkısı Yok	■	0
▲ Kurs Sonrası Çalışma Hayatında Belediyeden Beklentiler		0
○ İŞKUR / KOSGEB Bağlantısı	■	1
○ İşyeri / Pazar Temini	■	5
○ Belediye Destekli Yardım / Proje Teşviği ve Bilgilendirme	■	6
○ Maddi Destek	■	3
○ Makine ve Malzeme Yardımı	■	2
○ İş Temini / İstihdam	■	4
○ İsteğim / Beklentim Yok/ Bunu Düşünmedim	■	1
Σ TOPLAM	124	124

Tablo 3.1'de BELMEK kurslarına katılanlara yöneltilen sorularda yer alan konular tema olarak belirlenmiştir. Bu temalar kurslara katılma nedenleri, ekonomik özgürlük, yakın çevrenin kurslara katılımı ile ilgili bakış açıları, kurslara katılmadan önce katılımcıların yaşadığı dışlanmışlık hissi, kursun katılımcılar üzerindeki etkileri, kurs ihtiyaçları için

katılımcıların Ankara Büyükşehir Belediyesi'nden beklentileri, kursların meslek edindirme konusundaki katkıları ve kurslardan sonra çalışma hayatında Belediye'den beklentileri olarak belirlenmiştir.

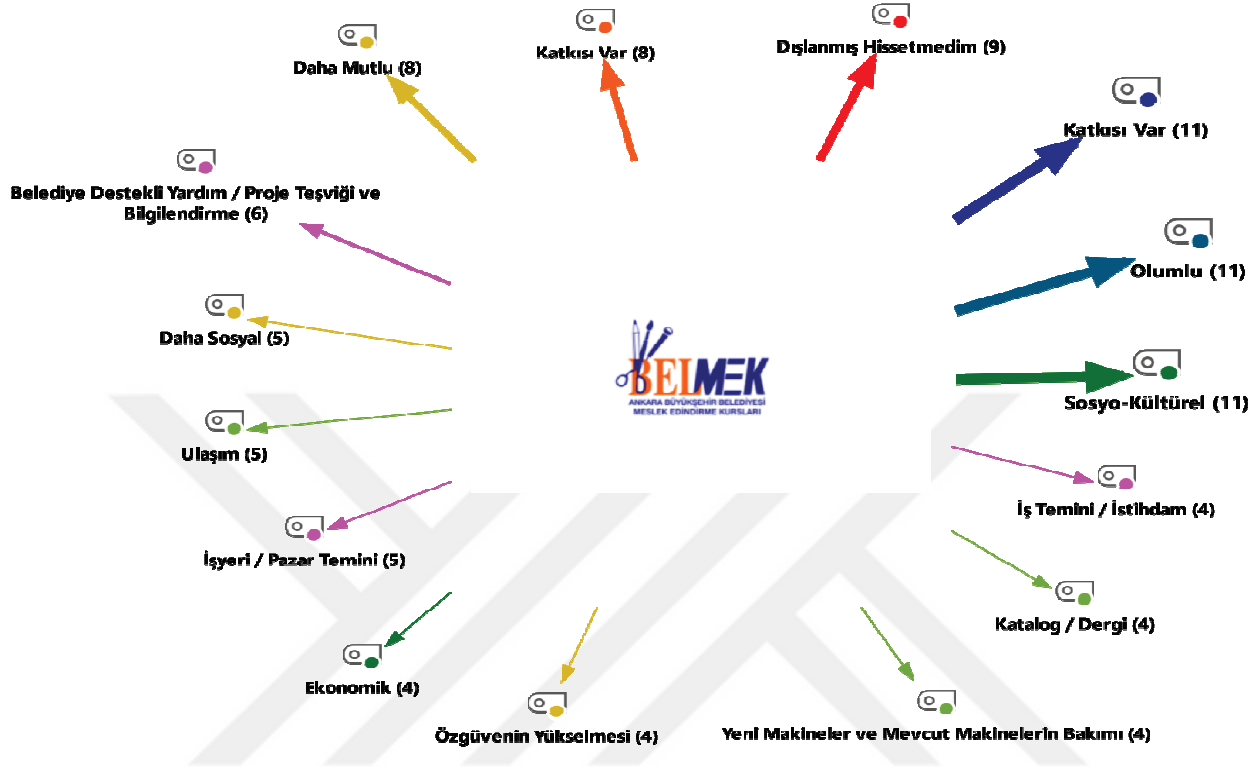
Temaların alt kodları ise 1. tema için sosyo-kültürel ve ekonomik, 2. tema için katkısı olup olmadığı, 3. tema için olumlu ve olumsuz, 4. tema için dışlanmış hissedip hissetmeme, 5. tema için daha sosyal, daha sağlıklı, daha mutlu hissetme, kendini faydalı görme, özgüvenin artması, 6. tema için uygun ders ortamının sağlanması, beklentinin olmaması, katalog basımı, makine/makine bakımı, günlük harcırah, ulaşım ve malzeme, BELMEK kart ile ucuz malzeme alımı 7. tema için katkısı olup olmama, 8. tema için iş temini, makine/malzeme yardımı, evde yapılabilecek işlere teşvik, maddi destek, Belediye destekli yardım/proje teşviği ve bilgilendirmesi ve işyeri-pazar temini, bilgim / isteğim yok şeklinde belirlenmiştir.

11 katılımcının katılım nedeni ile ilgili soruya verdikleri cevaplarda sosyo-kültürel açıdan katıldıkları 11 kez vurgulanırken ekonomik nedenler 4 kez vurgulanmıştır. Ekonomik özgürlüğe katkısı var şeklinde cevap verenler bu temayı 8 kez vurgularken katkısı yok diyenler 3 kez vurgulamıştır. Yakın çevrenin kursa bakış açısının olumlu olduğu 11 kez vurgulanırken olumsuz bakış açısına bir tek yerde rastlanmıştır.

Kurslara katılmadan önce dışlanmışlık hissi yaşadığını söyleyenler bu kodu 2 kez kullanırken dışlanmışlık hissetmeme 9 kez belirtilmiştir. Kursun katılımcı üzerindeki etkileri arasında daha sosyal hissetme 5 kez, daha sağlıklı hissetme 2, daha mutlu hissetme 8 kez, özgüven artımı 4 kez, kendini faydalı görme hissiyatı 1 kez dile getirilmiştir. Kurs ihtiyaçları için katılımcıların Belediye'den beklentileri en çok 5 kez tekrarlanan kod olan ulaşım, 4'er kez yeni makineler ve mevcut makinelerin bakımı ile katalog dergi kodu tekrarlanmıştır. 3 kez malzeme isteği 3 kez de BELMEK kart çıkartılması ve bu kartla belediyenin anlaşığı mağazadan ucuz malzeme alınması ya da otobüslerin ücretsiz kullanılması istenmiştir. Harcırah, uygun ders ortamının sağlanması ile isteğim ya da beklentim yok kodu 1 kez tekrarlanmıştır. Kursların meslek edindirme konusundaki katkısının olumlu olduğu 11 kez belirtilirken, katkısı olmadığı görüşü dile getirilmemiştir. Kurs sonrası çalışma hayatında belediyeden beklentiler ise 6 kez tekrarlanan belediye destekli yardım / proje teşviği ve bilgilendirme, bunu 5 kez tekrarlanan iş yeri ve pazar temini ile 4 kez tekrarlanan iş/ istihdam sağlama, 3 kez tekrarlanan maddi destek, 2 kez tekrarlanan makine-malzeme yardımı ve 1'er kez tekrarlanan harcırah, İŞKUR ve KOSGEB bağlantısı ile herhangi bir beklentim yok kodu takip etmiştir.

Tablo 3.2. BELMEK Görüşmeleri Tek-Vaka Modeli

Tek-Vaka Modeli

Yapılan Tek-Vaka Model analizinde de görüleceği üzere katılımcılar BELMEK kurslarına özellikle sosyo kültürel amaçlarla katılmışlardır. Katılımcıların ifadelerine göre kursların ekonomik özgürlüğe katkısı vardır. Kurslara katılanlar yakın çevreleri tarafından da desteklenmiştir. Kurslara katılmadan önce dışlanmışlık hissetmemişlerdir. Kurslara katılımı birlikte daha sağlıklı, mutlu ve özgüven sahibi hissetmişlerdir. Kursların bitiminde Belediye'den en çok işyeri, pazar temini ve iş temini ile ilgili destek görmek istemektedirler. Genel olarak katılımcılar BELMEK kurslarının başarılı ve kendileri açısından olumlu olduğunu düşünmektedir.

BELTEK'ler yalnızca Gazi Üniversitesi bünyesinde olduğu için kursların kontenjanı BELMEK'lere göre çok daha kısıtlıdır bu nedenle vatandaşların BELTEK'lerden yararlanma oranı da BELMEK'lere göre daha azdır. BELMEK'lerdeki herhangi bir kurs branşına katılmak için öğrenim gerekmezken BELTEK'lerde bazı kurs branşları lise, ön lisans ya da lisans mezunu olmayı aramaktadır. BELMEK'lerin kurs saatleri kadınların katılımı noktasında uygun gün ve saatlerde olurken BELTEK'lerin kurs saatleri, gruplara ayrılmış kurslara göre ve genel olarak hafta sonları 09.00-12.00 ile 13.00-16.00 hafta içi ise 18.00-21.00 olarak belirlenmiştir (<https://www.kursu.biz/beltek-kurslari>). Kısacası kadın katılımcı sayısı; yer, zaman, kontenjan, kurs branşlarının ağırlığı gibi sorunlar sebebiyle az olan BELTEK'ler, BELMEK'lere göre kursiyerlerine çok daha fazla iş imkânı sunmakta ve kalifiye eleman yetiştirmektedir.

Ayrıca çalışma kapsamında Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin kadınlara yönelik sosyal belediyecilik faaliyetlerine ilişkin Ankara Büyükşehir Belediyesi Şehir Araştırmaları Merkezi (ŞAR)'nin yayınları incelenmek istenmiş ancak yayınlar kısmı için internet sitesi yapım aşamasında (<http://www.ankarasar.org/yapimasamasi.aspx>) ve ŞAR Dergisi sayı 2 ve 3 için "404 - File or directory not found" uyarısı alınmıştır. ŞAR Dergisi sayı 1'e erişim sağlanmış ancak dergi içinde belediye meslek edindirme kursları ile ilgili herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır.

3.5.2. Yenimahalle Belediyesi Meslek Edindirme ve Hobi Kursları (YENİMEK)

Ankara'nın ilçelerinde Cumhuriyet Halk Partisi belediyelerinden olan Yenimahalle Belediyesi kadınları sosyal hayata dahil etmek için bir çok proje uygulamaktadır. Belediye, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın hibe programı kapsamında, şiddet mağduru kadınlar için insani hakların korunmasını sağlamak, sosyal uyumluluklarını desteklemek ve istihdam edilebilirliklerini artırıp kamusal alana girişlerini sağlamak amacıyla 50 dezavantajlı kadına kaynak, plastik enjeksiyon ve lojistik konularında eğitim verilmiş ve eğitime katılan kadınların bir kısmının istihdam edilmesi sağlamıştır (<http://abofisi.yenimahalle.bel.tr>)

Belediye yine Amerikan Elçiliği Küçük Hibe Programı ile toplumsal cinsiyet alanında gençlerin farkındalığını arttırmak ve belirli kalıplara koydukları toplumsal cinsiyet algısını kırmak böylece kadın dışlanmasını engellemek ve İYAGENDER cinsiyet aktivist havuzunu oluşturarak kamu ve sivil toplum kuruluşlarında toplumsal cinsiyet eşitliği ile farkındalık yaratmak amacıyla 10 Üniversite öğrencisine 1 hafta Toplumsal Cinsiyet Aktivist Eğitimi verilmiştir (<http://abofisi.yenimahalle.bel.tr>).

Yenimahalle Belediyesinin Toplumsal Cinsiyet Atölyesi vardır ve bu atölye TAP VAKFI- Gençlik fonu başlığı ile kadınlara yönelik proje geliştirmiştir. Proje kapsamında 32 genç toplumsal cinsiyet konusu hakkında bilgilendirilmiştir. Toplumsal cinsiyet eşitliğini geliştirmek, kadın veya erkeği diğer cinse göre aşağılayan ve ötekileştiren, kalıplaşmış toplumsal cinsiyet rollerini temel alan rolleri öngören tüm adet, uygulama, geleneksel davranış ve önyargıların ortadan kaldırılmasını sağlamak, kadının güçlendirilmesi ve hayatın her alanında kadın erkek eşitliğini bozan, kızların okula gitmesini engelleyen ve zihinlerimize yerleşmiş olan toplumsal cinsiyet algılarını yıkmayı amaçlayan eğitimler düzenlenmiştir (<http://abofisi.yenimahalle.bel.tr>).

Yenimahalle Belediyesi'nin toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlayarak kadınları kamusal alana çektiği bir başka faaliyeti de Kültür Sosyal İşler Müdürlüğü yönetiminde faaliyet gösteren Yenimahalle Belediyesi Meslek Edindirme ve Hobi Kurslarıdır. Kurslar 20 kurs merkezinde (<http://yenimek.yenimahalle.bel.tr>), 22 ana branş ve bu branşların alt branşlarını oluşturan 34 branşta faaliyetlerini sürdürmektedirler Bu branşların bazıları tamamen hobi edindirmeye bazıları ise meslek edindirmeye yöneliktir.

YENİMEK'lere kayıtlar 15 Ağustos tarihinde başlamakta, eğitim-öğretim ise 20 Eylül'den itibaren Milli Eğitim izin onaylarına göre başlamaktadır Kurslar, Milli Eğitim Müdürlüğü ve bağlı kurumu Halk Eğitim Müdürlüğü işbirliği ile açılmakta, Milli Eğitime bağlı olarak faaliyet göstermekte, dolayısıyla kurs sonunda kursu devamsızlıktan kalmadan başarı ile tamamlayan kursiyerlere Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) onaylı sertifika verilmektedir ve verilen sertifikalar Türkiye'nin her ilinde geçerliliğe sahiptir. Kurslar Milli Eğitim Bakanlığı'nın öğretim programları çerçevesinde 3 ay ile 8 ay arasında saatleri değişiklik göstermesine rağmen öğretime devam etmektedir (<http://yenimek.yenimahalle.bel.tr/sss>)

YENİMEK'lere katılım için; diploma ya da öğrenim belgesi fotokopisi, nüfus cüzdanı fotokopisi (TC Kimlik No'lu), 1 adet fotoğraf ve kurs merkezinden alınacak bir adet başvuru formu gerekli belgelerdir (<http://yenimek.yenimahalle.bel.tr/sss>) Belgeler eksiksiz olarak kayıt süresi içinde kurs kayıt merkezinde götürüldüğü takdirde kayıt gerçekleşmektedir.

YENİMEK'lerin ana branşları el sanatları, kuyumculuk teknolojisi, ahşap teknolojisi, büro yönetimi ve sekreterlik, sanat ve tasarım, bilişim teknolojileri, dil eğitimi, kişisel gelişim ve eğitim, grafik ve fotoğraf, aile ve tüketici bilimler, spor, okuma-yazma, müzik ve gösteri sanatları, seramik ve cam teknolojisi, çocuk gelişimi ve eğitimi, giyim- üretim teknolojisi, güzellik ve saç bakım hizmetleri, muhasebe ve finansman, bahçecilik, yiyecek

içecek hizmetleri, radyo televizyon, pazarlama ve perakende ile konservatuara hazırlık olarak belirlenmiştir (<http://yenimek.yenimahalle.bel.tr/Branslar>).

Çalışma kapsamında 22-23 Kasım 2018 tarihlerinde 24 kursiyer kadın ile görüşülmüştür. Yenimahalle Belediyesinin Karşıyaka İş Merkezi içinde bulunan YENİMEK kursunun cilt bakımı ve temel makyaj, kuaförlük, bilgisayar destekli muhasebe ve mefruşat branşları meslek edindirmeye yönelik oldukları gerekçesi ve görüşmelerin yapıldığı tarihte kurs merkezinde dersleri olduğu için seçilmiştir. Kadınların kurstan beklentileri branş bazında da belirgin değişiklikler göstermediği için analiz branşlara göre kategorize edilmemiş tek bir kurs olarak düşünülmüştür. Görüşmelerde yüz yüze görüşme tekniği kullanılmıştır. Araştırmacı tarafından çalışmaya katılımın gönüllü olduğu belirtilmiş, görüşme formundaki sekiz soru tüm kadınlara okunmuş daha sonrasında çalışmaya gönüllü olarak katılmak isteyen kadınlar ile sadece araştırmacı ve katılımcının olduğu sessiz bir ortamda görüşmeler yapılmıştır.

Çalışmanın yapıldığı bölümde sadece mefruşat branşına katılan kadınların yaş ortalamaları yüksektir. Diğer üç branşta benzerlik göstermektedir. Kadınların genel yaş ortalamaları 35'tir. Kursa katılan kadınların meslek dağılımları 15 tanesi ev hanımı, 2 tanesi direksiyon eğitmeni, 1 tanesi güzellik uzmanı ve 6 tanesi de üniversite mezunudur ancak işsiz olduklarını belirttiler.

Kadınların çoğunluğunun kurslara katılım amacı ekonomik kaygılar etrafında şekillenirken sosyalleşmek için gelenlerin sayısı da azımsanamayacak kadar fazladır. Kadınlar meslek edindirme kurslarının kendilerine ekonomik özgürlük sağlayacağını düşünmüşlerdir. Yakın çevreleri kursa katılımlarını genellikle olumlu karşılamışlardır, olumsuz karşılayanlar genellikle ebeveynleridir. Ancak kadınların çoğunluğu kurslara katılım sağlamak için çocuklarının büyümesini beklediklerini belirtmişlerdir. Görüşmenin yapıldığı YENİMEK merkezinde kursiyerlerin çocuklarının kullanabileceği çocuk oyun odası ile birlikte çalışma odası bulunmaktadır bu da kadınların kursa katılımını olumlu yönde etkilemektedir. Kadınların çoğunluğu kursa katılmadan önce kendisini toplumsal hayatın herhangi bir alanından dışlanmış hissetmese büyük bir kısmı da eğitim, kültürel veya ekonomik açıdan kendisini biraz dışlanmış hissettiğinden bahsetmiştir. Katılımcıların çoğunluğu kursa katıldığı için mutlu hissettiğini belirtirken, daha özgüvenli ve bilgili hissettiğini ifade edenler de olmuştur. Kurs ihtiyaçları için kursiyerlerin belediyelerden beklentileri yeni makine ya da mevcut makinelerin bakımı, malzeme ve ulaşım etrafında şekillenmiştir. Kurs merkezinde kursiyer sayısının makine sayısından fazla olduğu gözlemlenmiştir. YENİMEK kart çıkartılmasını ve belediyenin anlaştığı yerlerden daha ucuza kurs malzemelerini almak isteyen kadınlar vardır. Kadınların çoğunluğu kursların

kendilerine meslek edinmek için olumlu etkisinin olacağını söylemişlerdir. Kurs bittikten sonra da kursiyer kadınların belediyeden beklentileri; belediye destekli yardım ve projeler konusunda bilgilendirilme (iş kurunca reklamını yapma, müşteri yönlendirme, cihaz ya da malzeme temininde kolaylık), iş yeri, pazar ya da belediyenin kuracağı bir internet sitesi üzerinden satış yapılması ile istihdam ve iş bulma etrafında şekillenmiştir.

Buna göre YENİMEK için MEB onaylı ve Türkiye'nin her ilinde geçerli olan kurs sertifikası verilmesi oldukça olumludur. Bu da kursun, kadınların ekonomik özgürlüğüne ve meslek edinmelerine katkı sağlamaktadır. Kadınların çoğunluğunun kursa katılımı ekonomik amaçlı olsa da sosyalleşmek de önemli görülmüştür. Kadınların kursa katılımı yakın çevreleri tarafından olumlu karşılanmıştır. Kurs merkezinde kadınlar genelde çocukları küçükken kursa gelmemeyi tercih ettiklerini belirtmişlerdir ancak görüşmelerin yapıldığı kurs merkezinde çocuklar için oyun ve çalışma odasının olması kadınların kursa katılıp meslek edinmeleri açısından oldukça olumludur. Dışlanmamış hisseden kadın sayısı fazla olsa da kendini çeşitli sebeplerden dolayı dışlanmış hissettiğini belirten kadın öngörülenden fazla olmuştur. Kadınların istihdam edilmekten çok kendi iş yerlerini açmak için belediyeden teşvik istemeleri dikkat çekicidir.

Tablo 3.4. YENİMEK Görüşmeleri Temaları ve Alt Kodları

Kod Sistemi	YENİMEK Görüşmeleri	TOPLAM
▲ Katılım Nedeni		0
● Ekonomik	■	19
● Sosyo- Kültürel	■	13
▲ Ekonomik Özgürlük		0
● Katkısı Var	■	19
● Katkısı Yok	■	4
▲ Yakın Çevrenin Kursa Katılıma Bakışı		0
● Tepkisiz	■	2
● Olumlu	■	23
● Olumsuz	■	1
▲ Kursa Katılmadan Önce Dışlanmışlık Hissi		0
● Dışlanmış Hissettim	■	10
● Dışlanmış Hissetmedim	■	14
▲ Kursun Katılımcılar Üzerindeki Etkisi		0
● Daha Özgür Hissetme	■	2
● Daha Sosyal Hissetme	■	2
● Daha Sağlıklı Hissetme	■	1
● Daha Bilgili Hissetme	■	4
● Daha Mutlu Hissetme	■	19
● Özgüvenin Yükselmesi	■	7
● Kendini Faydalı Görme	■	3
▲ Kurs İhtiyaçları İçin Katılımcıların Belediyeden Beklentileri		0
● YENİMEK Kart ile Ucuz Malzeme Alımı	■	2
● Malzeme	■	7
● Ulaşım	■	6
● Yeni Makineler ve Mevcut Makinelerin Bakımı	■	8
● Katalog / Dergi	■	1
● İsteğim / Beklentim Yok	■	5
● Uygun Ders Ortamının Sağlanması	■	1
▲ Kursun Meslek Edinmeye Katkısı		0
● Fikrim Yok	■	1
● Katkısı Var	■	22
● Katkısı Yok	■	1
▲ Kurs Sonrası Çalışma Hayatında Belediyeden Beklentiler		0
● Kursta Hocalık Yapmak ve Sertifikaların Daha Geçerli Olması	■	1
● İş Yeri / Pazar Temini / İnternette Satış	■	8
● Belediye Destekli Yardım / Proje Teşviği ve Bilgilendirme	■	11
● Maddi Destek	■	3
● Makine ve Malzeme Yardımı	■	1
● İş Temini / İstihdam	■	7
● Beklentim Yok / Bunu Düşünmedim / Bilgim Yok	■	3
Σ TOPLAM	231	231

Tablo 3.4'de kadınlara sorulan sorular ile alınan cevaplar arasında bağlantı kurulmuştur. Her tema görüşme formundaki bir soruya karşılık gelmektedir. YENİMEK'lere katılanlara yöneltilen sorularda yer alan konular tema olarak belirlenmiştir. Bu temalar kurslara katılma nedenleri, ekonomik özgürlük, yakın çevrenin kurslara katılımla ilgili bakış açıları, kurslara katılmadan önce katılımcıların yaşadığı dışlanmışlık hissi, kursun

katılımcılar üzerindeki etkileri, kurs ihtiyaçları için katılımcıların Yenimahalle Belediyesi'nden beklentileri, kursların meslek edindirme konusundaki katkıları ve kurslardan sonra çalışma hayatında belediyelerinden beklentileri olarak belirlenmiştir. Temaların alt kodları da soruların içeriğine göre oluşturulmuştur. Alt kodlar 1. tema için sosyo-kültürel ve ekonomik, 2. tema için katkısı olup olmadığı, 3. tema için olumlu ve olumsuz, 4. tema için dışlanmış hissedip hissetmeme, 5. tema için daha özgür, sosyal, sağlıklı, bilgili, mutlu, özgüvenli ve faydalı hissetme 6. tema için uygun ders ortamının sağlanması, beklentinin olmaması, katalog basımı, makine/makine bakımı, ulaşım ve malzeme, YENİMEK kart 7. tema için katkısı olup olmama, 8. tema içinse kursta hocalık yapmak ve sertifikaların geçerli olması, işyeri- pazar temini- internetten satış, belediye destekli yardım-proje teşviği ve bilgilendirme, maddi destek, makine ve malzeme yardımı, iş temini-istihdam, bekletim yok- bilgim yok- düşünmedim alt kodları oluşturulmuştur. Alt kodların karşısında bulunan rakamlar ve sayılar kadınların alt kodları kaç kez tekrarladığını göstermektedir

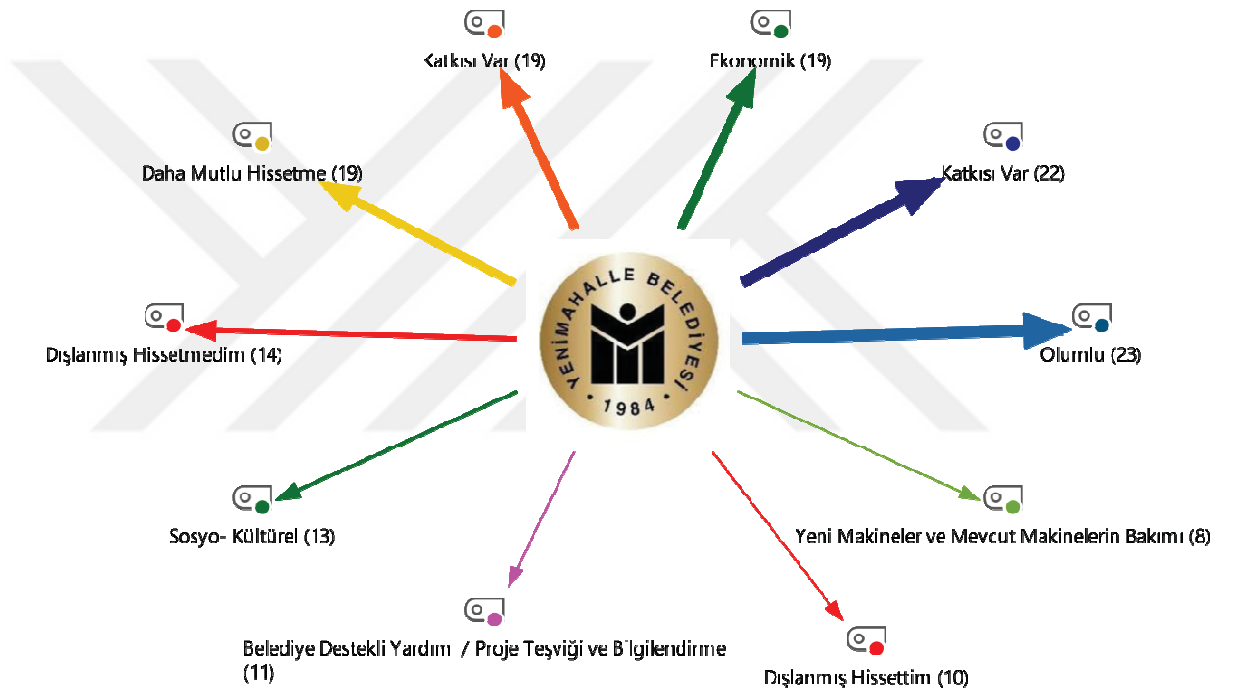
Buna göre kadınlar katılım nedeni temasında 19 kez kursa ekonomik kaygılarla, 13 kez de sosyo-kültürel nedenle katıldıklarını vurgulamışlardır. Kursun ekonomik özgürlüklerine katkısı olduğunu 19 kez tekrarlarken katkısının olmadığını 4 kez tekrarlamışlardır. Kadınlar yakın çevrelerinin kursa katılımı konusunda 2 kez tepkisiz kaldığını, 23 kez olumlu karşılandıklarını, 1 kez de olumsuz karşılandıklarını ifade etmişlerdir.

Kadınlar 14 kez kursa katılmadan önce kendilerini dışlanmış hissetmediklerini vurgularken 10 kez de kendilerini dışlanmış hissettiklerini vurgulamışlardır. Dışlanmış hissetmenin genelde ekonomik yetersizlikler nedeniyle olduğu ifade edilmiştir. Kadınlar kursun kendileri üzerindeki etkisinin kendilerini daha özgür hissettiklerini 2 kez, daha sosyal hissettiklerini 2 kez, daha sağlıklı hissettiklerini 1 kez, daha bilgili hissettiklerini 4 kez, daha mutlu hissettiklerini 19 kez, daha faydalı hissettiklerini 3 kez ve özgüvenlerinin arttığını da 7 kez tekrarlamışlardır. Kurs ihtiyaçları için belediyeden bekledikleri 8 kez tekrarlanan yeni makineler ve mevcut makinelerin bakımı ile en fazla tekrarlanan istek olmuştur. Onu 7 kez tekrarlanan malzeme istediği, 6 kez tekrarlanan ulaşım istediği takip etmiştir. YENİMEK kart çıkartılıp malzemelerini belediyenin anlaştığı bir yerden almak istedikleri 2 kez tekrarlanmıştır. Uygun ders ortamının sağlanması ile katalog ve dergi beklentisi 1'er kez tekrarlanmıştır. Belediyeden bir isteğin ya da beklentinin olmadığı ise 5 kez tekrarlanmıştır. Kursun meslek edindirmeye katkısının olacağı 22 kez ile en çok vurgulanan kod olurken katkısının olmayacağı ve bu konuda bir fikrim yok kodu ise 1'er kez vurgulanmıştır. Kadınların kursu başarı ile tamamladıktan sonra belediyeden

beklentileri en çok tekrarlanan kod olan belediye destekli yardım/ proje teşviği ve bilgilendirme 11 kez tekrar edilmiştir. İşyeri/pazar/internet üzerinden satış isteklerini 8 kez vurgulayan katılımcılar, iş temini ve istihdam kodunu 7 kez tekrarlamışlardır. 3'er kez maddi destek ile belediyeden bir beklentim yok kodu tekrarlanırken 1'er kez de makine ve malzeme yardımı ile kurslarda hoca olmak ve sertifikalarının daha da geçerli olmasını istediklerini tekrarlamışlardır.

Tablo 3.5. YENİMEK Görüşmeleri Tek-Vaka Modeli

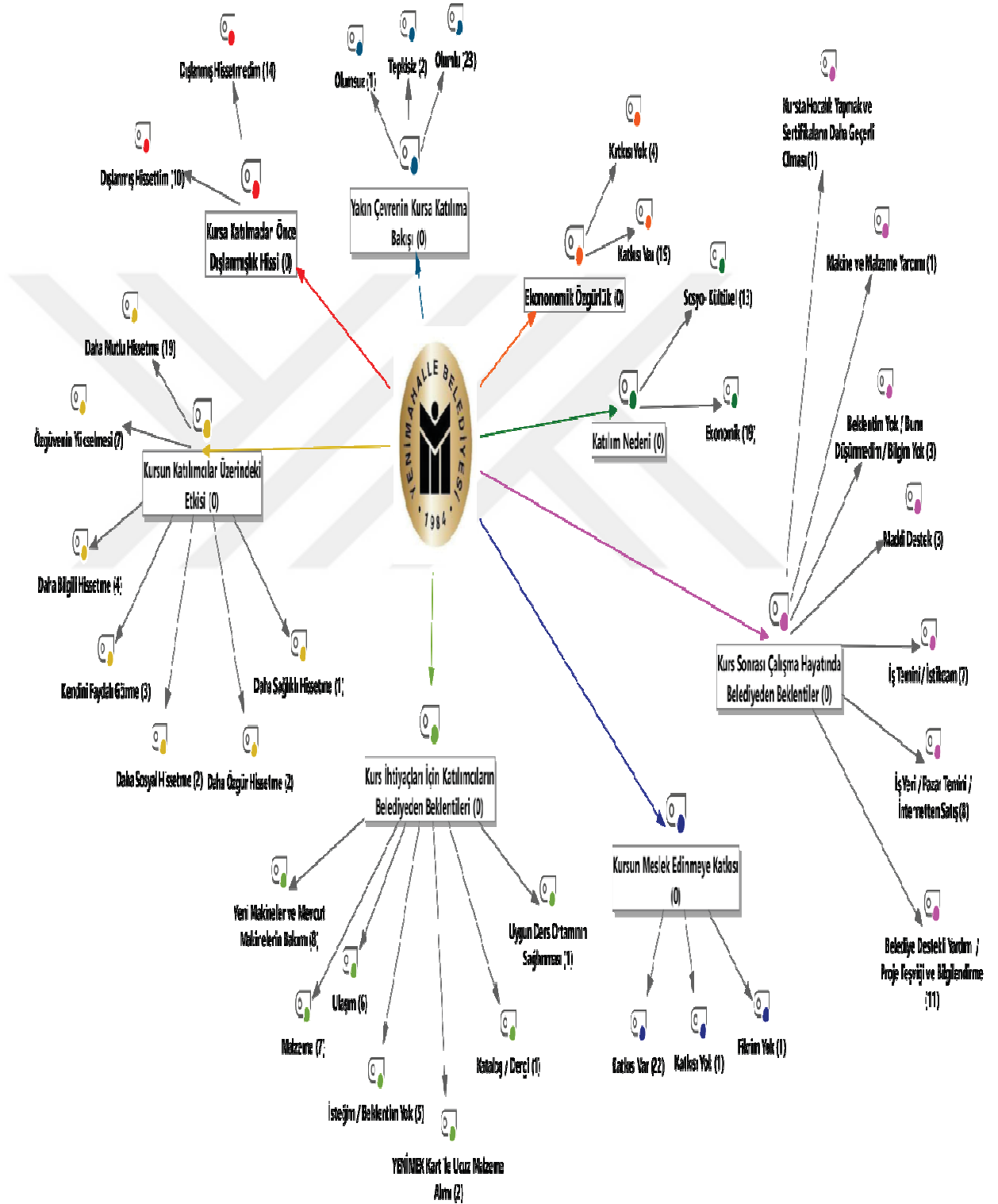
Tek-Vaka Modeli

Yapılan tek vaka- model analizinde kalın oktan ince oka doğru yani saat yönünün tersine doğru kadınların görüşme sorularına verdikleri cevaplarda en çok verilen cevaplar gösterilmiştir. En çok verilen cevaplar; kadınların yakın çevreleri tarafından kursa katılımlarının olumlu karşılandığı, sonrasında kursun meslek edinmeye ve ekonomik özgürlüğe katkısı olduğunu düşündükleri, kadınların kursa katılınca kendilerini daha mutlu hissettikleri, kursa katılım nedenlerinin öncelikle ekonomik daha sonra sosyo-kültürel kaygılardan kaynaklandığını, çoğunun kendini dışlanmış hissetmediğini ancak azımsanamayacak kadarının da kendini toplumsal hayatın herhangi bir alanında dışlanmış hissettiği, belediyeden beklentileri de öncelikle belediye destekli yardım ve proje teşviği ile bilgilendirme olurken onu işyeri/ pazar/ internetten satış isteği şeklinde olmuştur.

Tablo 3.6. YENİMEK Görüşmeleri Kod Hiyerarşisi İle Tek-Vaka Modeli

Kod Hiyerarşisi ile Tek-Vaka Modeli

Tablo 3.6'da çalışmanın temalarının ve alt kodlarının hiyerarşik gösterimi mevcuttur. Katılımcıların hangi temanın hangi alt koduna kaç kez vurgu yaptıkları görülmektedir.

Şekil 3.2. YENİMEK Görüşmeleri Kelime Bulutu

Şekil 3.2. 'de YENİMEK'te yapılan görüşmede en çok hangi kelimelerin ön plana çıktığı gösterilmektedir. Buna göre meslek, kurs, kadın, ekonomik, sosyal, kültürel, ulaşım, mutlu gibi kelimeler katılımcılar tarafından en sık kullanılan kelimeler olarak gösterilmektedir.

3.5.3. Etimesgut Belediyesi Sürekli Eğitim ve Uygulama Merkezi Mesleki Gelişim ve Beceri Edindirme Kursları (ETİSEM)

Ankara ili MHP belediyesi olan Etimesgut Belediyesi'nde de kadınların kamusal alana dahil edilmesi için bir çok proje geliştirmiştir. Bunlardan birisi de çalışma kapsamında incelenen belediye meslek edindirme kurslarıdır. Her ilçe belediyesinde meslek edindirme kurslarının ismi farklı olsa da kurs branşları, katılımcıları ve belediyelerin sunduğu hizmetler ufak farklılıklar göstermektedir. Etimesgut Belediyesi' de 2012 yılında 4 merkez ile açtığı Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğüne bağlı olarak faaliyet gösteren Etimesgut Belediyesi Sürekli Eğitim ve Uygulama Merkezi Mesleki Gelişim ve Beceri Edindirme Kursları ile belde sakinlerinin meslek edinmesine katkı sağlamaktadır. ETİSEM'in proje paydaşları başta Etimesgut Belediyesi, Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğü ve Başkent Üniversitesi'dir (ETİSEM El Broşürü- 2018).

Etimesgut Belediyesi ETİSEM'leri kurma amacını; belde sakinlerinin eğitim ihtiyaçlarını karşılamak, kişisel ve mesleki gelişimleri ile kültürel ve sosyal gelişimlerine katkıda bulunmak, kent kültürünü aşılacak, büyükşehirde yaşama adapte etmek ve çağın gereklerine göre bilgi sahibi olmalarını sağlamak olarak tanımlamıştır (<http://etisem.etimesgut.bel.tr>). ETİSEM'de verilen kurslarda bir yandan işsiz vatandaşların iş bulmasını hedeflediği belirtilirken diğer yandan da sektörlerin nitelikli ara eleman talebini karşılamayı hedeflediğinden bahsedilmektedir (ETİSEM El Broşürü-2018).

Belediye tarafından kursun hedef kitleleri; ilköğretim yaşını tamamlamış olanlar, herhangi bir mesleği olmayan ya da mesleki eğitimini yarıda bırakmış olanlar, yeni bir meslek, hobi ya da beceri edinmek isteyenler, sosyalleşmek isteyenler, mesleğinde ilerlemek isteyenler ve rehabiliteye ihtiyaç duyanlar şeklinde oldukça geniş bir yelpazede belirlenmiştir (<http://etisem.etimesgut.bel.tr>).

Belediye internet sitesinde kursun yasal dayanaklarını; 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu, 3797 sayılı Milli Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun, 3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanunu, 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu, 5393 sayılı Belediye Kanunu, Milli Eğitim Bakanlığı Mesleki ve Teknik Eğitim Yönetmeliği, İl İstihdam ve Mesleki Eğitim Kurulları Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik ve Mesleki ve Teknik Eğitim Okul ve Kurumlarında Tam Gün Tam Yıl Eğitim Uygulamasına İlişkin Yönerge şeklinde sıralamıştır (<http://etisem.etimesgut.bel.tr>).

Kurslara kayıt için 16 yaşını doldurmak ve en az ilkokul mezunu olmak şart koşulmuştur ve aynı anda en fazla iki branşa başvurulabilmektedir (ETİSEM El Broşürü- 2018). Kursların kayıt dönemleri yıllara ilan edilen tarihler için değişiklik göstermektedir.

Bu yıl için eğitimler 17 Eylül 2018 Pazartesi günü başlamıştır. Kurslar Eylül ayı itibariyle başlayıp Haziran ayı itibariyle bitmektedir. Kursların açılabilmesi için kursiyer yeter sayısı 12 olarak belirlenmiştir. Kursu açıp açmamak Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğü ve ETİSEM Proje Koordinatörlüğü'nün takdirine bırakılmıştır (<http://etisem.etimesgut.bel.tr>). 12 kurs merkezinde eğitim verilmektedir. Kursiyerler ETİSEM tarafından oluşturulan modül ile kurs bilgilerini internet sitesi üzerinden görebilmekteler. Kurslara %80 oranında katılım sağlayarak kurs sonunda başarılı olan kursiyerlere Milli Eğitim Bakanlığı Onaylı Kurs Bitime Belgesi verilmektedir (<http://etisem.etimesgut.bel.tr>).

ETİSEM'ler; bilişim teknolojileri, büro yönetimi ve sekreterlik, çocuk gelişimi ve eğitimi, el sanatları teknolojisi, giyim üretim teknolojisi, grafik ve fotoğraf, güzellik ve saç bakım hizmetleri, hasta ve yaşlı hizmetleri, hobi ve destek eğitimleri, inşaat teknolojisi, kişisel gelişim ve eğitim, makine teknolojisi, mgs halk oyunları, muhasebe ve finansman, müzik ve gösteri sanatları, sağlık, sanat ve tasarım, seramik ve cam teknolojisi, yabancı diller ve yiyecek içecek hizmetlerinden oluşan toplam 20 ana branşta ve 164 alt branşta uzman eğitimciler ile eğitim vermektedir. 13 kurs merkezinin 400 kurs şubesinde 5988 Etimesgut'lu kurs hizmetinden yararlanmıştır (ETİSEM El Broşürü-2018).

Kursa kayıt için kursiyerlerden gerekli belgeler ve sunulan şartları onaylamaları istenmektedir. Kesin kayıt için gerekli olanlar ETİSEM kurs ve Eğitim Merkezi binalarında hizmet veren ETİSEM kayıt kabul bürolarına kursiyer öğrenim durumunu gösterir belge, nüfus cüzdanı fotokopisi ile varsa katılmak istediği kurs branşının ön şartında istenen belgenin aslı veya fotokopisi ile şahsen başvuru yapmalıdır. Kurslar 1 ila 6 ay arasında değişen sürelerdedir. Toplam kurs süresinin 1/5'i oranında devamsızlık yapan kursiyerin kurs kaydı silinmektedir ve kurs bitirme belgesi verilmemektedir. Kurs programlarının gün ve saati kursların özelliğine göre gruplandırılıp planlanmaktadır. Eğitimler de Etimesgut Belediyesi bünyesinde bulunan sanat, kültür, spor veya yaşam merkezindeki dersliklerde, atölyelerde veya laboratuvarlarda yürütülmektedir. Bina donanımı, ısınması, elektrik, su giderleri belediye tarafından karşılanmakta kursiyerlerden herhangi bir ücret talep edilmemektedir (<http://etisem.etimesgut.bel.tr>).

Çalışma kapsamında ETİSEM'in cilt bakımı ve temel makyaj, kuaförlük, bilgisayar destekli muhasebe ile çocuk gelişimi ve eğitimi programlarına katılan toplam 24 kadınla 15-16 Kasım 2018 tarihlerinde ETİSEM Merkez Bina kurs merkezinde görüşülmüştür. Görüşmelerde yüz yüze görüşme tekniği kullanılmıştır. Araştırmacı tarafından çalışmaya katılımın gönüllü olduğu belirtilmiş, görüşme formundaki sekiz soru tüm kadınlara okunmuş daha sonrasında çalışmaya gönüllü olarak katılmak isteyen kadınlar ile sadece araştırmacı ve katılımcının olduğu sessiz bir ortamda görüşmeler yapılmıştır.

Kadınların yaş ortalamaları 33,25'tir. Meslek dağılımları 11 tane ev hanımı, 4 tane öğrenci, 1 tane hemşire, 1 tane acil tıp teknisyeni, 1 tane harita teknikeri, 1 tane öğretmen, 1 tane emekli bankacı, 1 tane işletme mezunu, 1 tane insan kaynakları personeli, 1 tane eğitimci, 1 tane güzellik uzmanı şeklindedir.

Kadınlar meslek edindirme kursuna genellikle ekonomik olarak katıldıklarını belirtmişlerdir. Hepsi kursun ekonomik özgürlüklerine ve meslek edinmelerine katkısı olacağını söylemişlerdir. Büyük çoğunluğu kursa katılımları konusunda yakın çevreleri tarafından desteklenmiştir. Kadınların çoğu kendisini toplumsal alanın her hangi bir noktasında dışlanmış hissetmediğini belirtmiştir. Kursa katılmanın kendilerini daha mutlu hissettirdiğini belirtmişler, bir şeyler hakkında bilgi sahip olup, ortaya ürün çıkartmanın ya da yeni şeyler öğrenmenin özgüvenlerini arttırdığından bahsetmişlerdir. Kursa katıldıkları süre boyunca belediyeden ulaşım sağlamasını isteyenler çok olurken, kursa katılmak için çocuklarının büyümesini bekleyen kadınlar kurs merkezlerinde kreş ya da çocuk oyun alanı olmasını istemişler bunun kadınların kurslara katılım göstermesinde önemli olduğunu belirtmişlerdir. Kursu bitirdiklerinde belediyeden destek görmek isteyen kadınlar kurs bitirme sertifikalarının erken verilmesini, belediyelerinin İŞKUR ve KOSGEB ile bağlantısının olmasını ve işyeri-pazar alanı temini ile iş kurabilmek için maddi destek istemişlerdir.

Tablo 3.7. ETİSEM Görüşmeleri Temaları ve Alt Kodları

Kod Sistemi	ETİSEM Görüşmeleri	TOPLAM
▲ Katılım Nedeni		0
● Ekonomik	■	18
● Sosyo-Kültürel	■	17
▲ Ekonomik Özgürlük		0
● Katkısı Var	■	24
● Katkısı Yok		0
▲ Yakın Çevrenin Kursa Katılıma Bakışı		0
● Olumlu	■	23
● Olumsuz	■	2
▲ Kursa Katılmadan Önce Dışlanmışlık Hissi		0
● Dışlanmış Hissettim	■	6
● Dışlanmış Hissetmedim	■	18
▲ Kursun Katılımcılar Üstündeki Etkisi		0
● Daha Özgür Hissetme	■	3
● Daha Sosyal Hissetme	■	5
● Daha Sağlıklı Hissetme	■	3
● Daha Bilgili Hissetme	■	1
● Daha Mutlu Hissetme	■	20
● Özgüvenin Yükselmesi	■	7
● Kendini Faydalı Görme	■	2
▲ Kurs İhtiyaçları İçin Katılımcıların Belediyeden Beklentileri		0
● Daha Bilgili Hocalardan Ders Almak ve Staj İmkânı	■	3
● Çocuk Oyun Alanı / Kreş	■	5
● Malzeme	■	5
● Ulaşım	■	11
● Yeni Makineler ve Mevcut Makinelerin Bakımı	■	1
● Katalog / Dergi/ Ders Notu	■	1
● İsteğim / Beklentim Yok	■	5
▲ Kursun Meslek Edinmeye Katkısı		0
● Katkısı Var	■	24
● Katkısı Yok		0
▲ Kurs Sonrası Çalışma Hayatında Belediyeden Beklentiler		0
● İŞKUR- KOSGEB Bağlantısı	■	5
● Kurs Bitirme Sertifikalarının Erken Verilmesi	■	2
● İşyeri / Pazar Temini / İnternette Satış	■	3
● Belediye Destekli Yardım / Proje Teşviği ve Bilgilendirme	■	10
● Maddi Destek	■	4
● Makine ve Malzeme Yardımı	■	3
● İş Temini / İstihdam	■	6
● Beklentim Yok / Bunu Düşünmedim / Bilgim Yok	■	5
Σ TOPLAM	242	242

Tablo 3.7.' de ETİSEM kurs merkezindeki kadınlara sorulan soruların her biri 8 temada belirlenmiş sorulara verdikleri cevaplarda en çok hangi kelimeleri kullandıklarından yola çıkılarak da alt kodlar oluşturulmuştur yapılmıştır. Buna göre ETİSEM için; katılım nedeni adlı 1.temanın alt kodları ekonomik ve sosyo-kültürel, ekonomik özgürlük adlı 2. Temanın alt kodları katkısı var, katkısı yok, yakın çevrenin bakışı adlı 3. Temanın alt kodları olumlu, olumsuz, kursa katılmadan önce dışlanmışlık hissedilip hissedilmediği ile ilgili olan 4. Temanın alt kodları hissettim, hissetmedim, kursa katılmanın katılımcılar üzerindeki etkisini belirten 5. Temanın alt kodları daha özgür, daha sosyal, daha sağlıklı, daha bilgili, daha mutlu, özgüven yükselmesi ve daha faydalı görme olarak kodlanmıştır. 6.Tema kursa katılımı birlikte kurs ihtiyaçları için kursiyerlerin belediyeden beklentilerini araştırmaktadır ve alt kodları staj imkanı, çocuk oyun alanı/ kreş, malzeme, ulaşım, yeni makine ve makine bakımı, katalog /dergi/ ders notu ve isteğim yok şeklinde kodlanmıştır. Kursun meslek edinmeye katkısının olup olmadığı 7. Temanın konusu olup katkısı var ve katkısı yok alt kodları oluşturulmuştur. Kurs bittikten sonra kursiyerlerin belediyeden beklentilerinin sorulduğu 8.temada ise alt kodlar İŞKUR /KOSGEB bağlantısı, sertifikaların erken verilmesi, işyeri/pazar temini sağlanması, belediye destekli yardım ve projelere teşvik ile bilgilendirme, maddi destek, makine ve malzeme yardımı, iş temini / istihdam ve beklentim yok/ bunu düşünmedim/ bilgim yok olarak oluşturulmuştur.

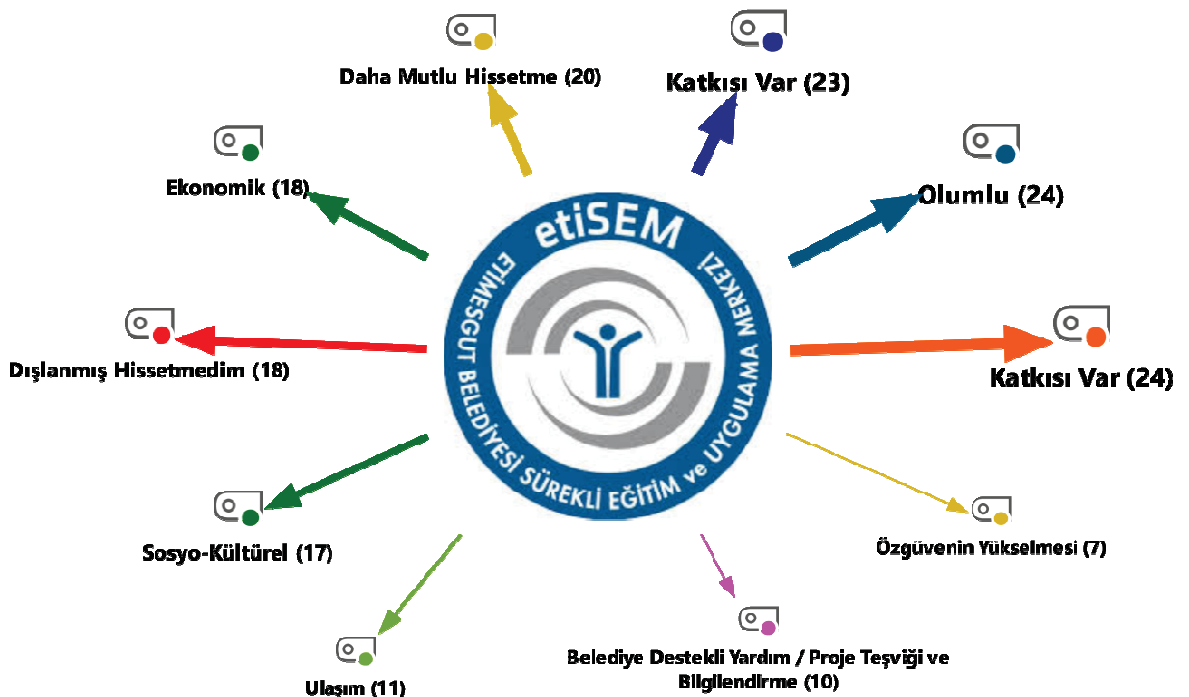
Kadınlar kursa katılım nedenlerinin ekonomik olduğunu 18 kez vurgularken sosyo-kültürel olduğunu 17 kez vurgulamışlardır. Görüşme yapılan tüm kadınlar kursun ekonomik özgürlüklerine katkısı olduğunu ifade etmişler ve bu kod 24 kez vurgulanmıştır. Yakın çevrelerinin kursa katılımlarına bakış açısı kursa katılan kadınların hemen hemen hepsi için olumludur ve olumlu kodu 24 kez tekrarlanırken olumsuz kodu sadece 2 kez tekrarlanmıştır. Kadınlardan bazıları kursa katılmadan önce kendilerini dışlanmış hissettiklerini 6 kez vurgularken, 18 kez de dışlanmış hissetmediklerine dair vurgu yapılmıştır. Kursun katılımcılar üzerindeki etkisi temasının mutluluk alt koduna 11 kez vurgu yapılırken onu 7 kez tekrarlanan özgüvenin yükselmesi kodu takip etmektedir. Kendini sosyal hissetme kodu 5 kez, daha özgür ve daha sağlıklı hissetme kodu 3'er kez vurgulanırken, daha bilgili hissetme kodu 1 kez vurgulanmıştır.

Kadınlar kursa katılımı birlikte belediyeden 11 kez vurgulanan ulaşım kodu ile ulaşım talep etmişlerdir. Kadınların genç yaşta kursa gelebilmesi için kurs merkezinde çocuk oyun alanı ya da kreş olması ve malzeme isteği 5 kez vurgulanmıştır. Daha bilgili hocalardan ders alma isteği 1 kez dile getirilmiş staj isteği de 2 kez dile getirilmiş böylece daha bilgili hocalardan ders almak ve staj isteği kodu 3 kez tekrarlanmıştır. Yeni makine

veya mevcut makinelerin bakımının yapılması ile katalog/ dergi/ ders notu kodu 1 kez tekrarlanmıştır. Kadınların belediyenin faaliyetlerinden memnun olduklarını ve herhangi bir beklentileri olmadığını gösteren beklentim yok / bunu düşünmedim / bilgim yok kodu 5 kez tekrarlanmıştır. Çocuk gelişimi branşının olduğu bir kurs merkezinde kreşin olmaması dikkat çekmiştir. Kadınlar da bunu belirtmişlerdir. Kreş olsa hem kurs branşları için uygulama alanı olabileceğini hem de kadınların kursa katılmamalarının önündeki "kursa katılsam çocuğumu nereye bırakacağım ?" sorununun ortadan kalkacağını belirtmişlerdir. Kadınların hepsi kursun meslek edinmeye katkısı olacağını söylemişler böylece katkısı var kodu 24 kez tekrarlanırken katkısı yok kodu hiç tekrarlanmamıştır. Kurs bittikten sonra kursiyer kadınların belediyeden beklentileri de 10 kez vurgulanan belediye destekli yardım ve proje teşviği ile bilgilendirme kodu ile büyük çoğunluğa sahiptir. Bu kodu 6 kez vurgulanan iş temini / istihdam kodu, 5 kez vurgulanan İŞKUR ve KOSGEB ile bağlantı kodu, 4 kez vurgulanan maddi destek kodu, 3 kez vurgulanan makine ve malzeme yardımı kodu ve 2 kez vurgulanan kurs bitirme sertifikalarının daha erken verilmesinin istenmesi kodu takip ederken belediyeden herhangi bir beklentinin olmadığını belirten beklentim yok / bunu düşünmedim / bilgim yok kodu 5 kez tekrarlanmıştır.

Tablo 3.8. ETİSEM Görüşmeleri Tek-Vaka Modeli

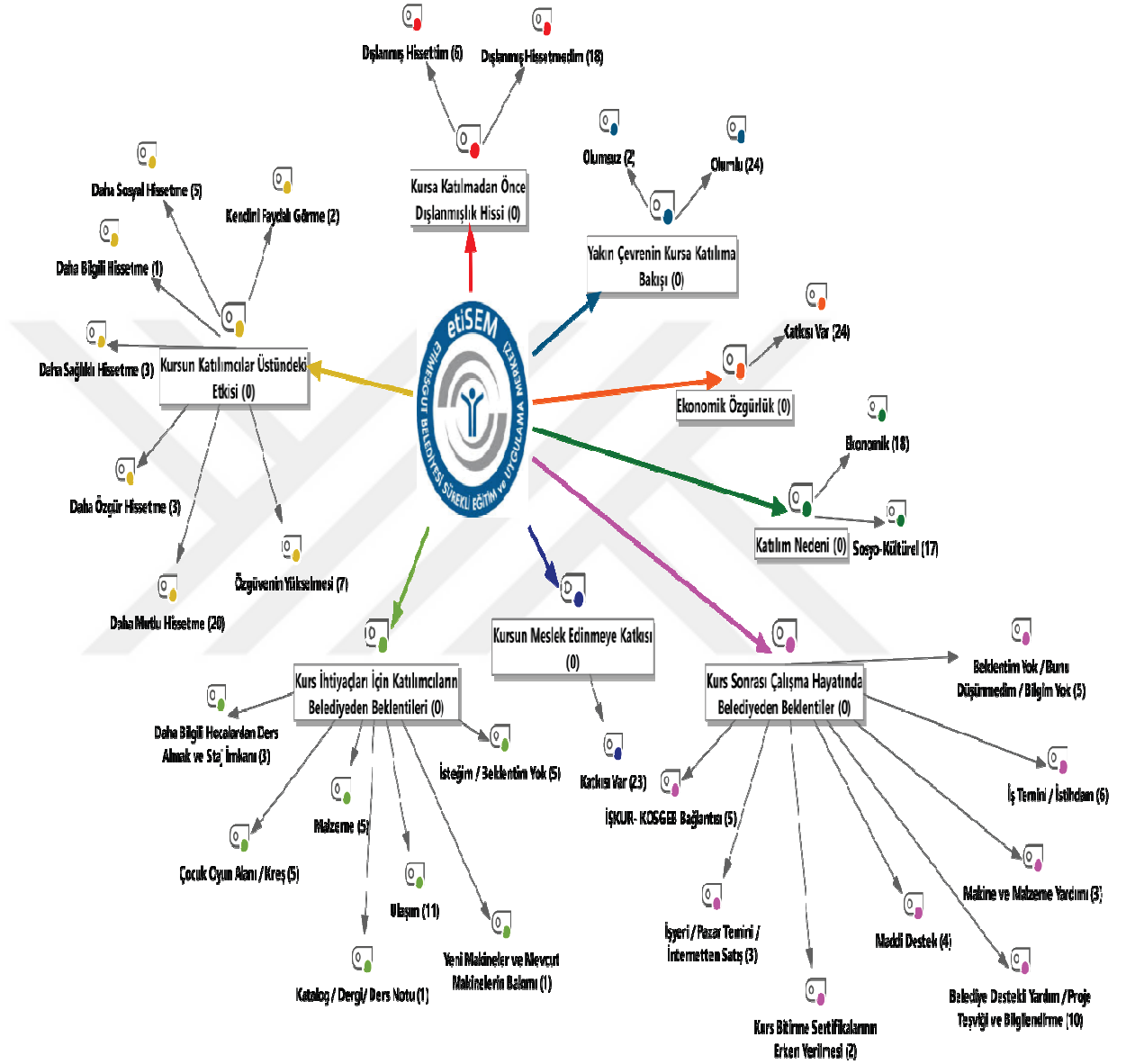
Tek-Vaka Modeli

Tablo 3.8.'de tek vaka modelinde ETİSEM görüşmelerinde katılımcı kadınların en çok vurguladıkları alt kodlar saat yönünün tersine kalın oktan ince oka doğru gösterilmektedir. Buna göre Etimesgut Belediyesinin kursuna katılan kadınlar kursun ekonomik özgürlüklerine katkısı olacağını belirtmişlerdir. Kadınların çoğunun yakın çevresi kursa katılımlarını olumlu karşılamış hatta kadınları kurslara teşvik etmişlerdir. Kadınların hemen hepsi kursların kadınların meslek edinmesine katkısı olacağını düşünmektedirler. Kadınlar kursa geldiklerinde kendilerini mutlu hissettiklerini belirtmişlerdir. Kurs merkezinde seçilen branşlardaki çalışmaya katılmayı kabul eden kadınların çoğu kursa katılma nedenlerinin öncelikle ekonomik daha sonra sosyal nedenler olduğunu belirtmişlerdir. Kursa katılmadan önce kadınların çoğu kendilerini toplumun herhangi bir alanında dışlanmış hissetmediklerini zaten aktif bir insan olduklarını ifade etmişlerdir. Kursa katılımlarıyla birlikte kurs için kadınlar belediyelerinden en çok ulaşım imkanı sağlamasını talep etmişlerdir. Kurs bittikten sonra kadınlar sigortalı bir işte çalışmak ya da kendi işyerlerini kurmak için belediyelerinden belediye destekli yardım ile kendilerine işe girme ya da iş yeri açma konusunda yol yöntem göstermesini bilgilendirme yapmasını istemişlerdir. Kadınların büyük bir kısmı da kurslara gelmelerinin yeni bilgiler öğrendikleri ve bir şeyler ürettikleri için özgüvenlerini arttırdığını belirtmiştir.

Tablo 3.9. ETİSEM Görüşmeleri Kod Hiyerarşisi ile Tek- Vaka Modeli

Kod Hiyerarşisi ile Tek-Vaka Modeli

Tablo 3.9.'da ETİSEM görüşmelerinin kod hiyerarşisi gösterilmiştir. Ana kodların alt kodlarının hangisi olduğu belirtilirken hangi ana kodun hangi alt kodlardan oluştuğu ve kaç kez tekrarlandığı da daha net gözükmetedir.

Reklam ve Tasarım, Bilgisayar İşletmenliği/ Operatörlüğü, Bilgisayarlı Muhasebe, Hızlı Klavye Kullanımı (F Klavye), Photoshop, Web Tasarımı, Arapça, İngilizce, Yabancılar için Türkçe, Okuma-Yazma, İşaret Dili, Diksiyon, Kur'an-ı Kerim, Fotoğrafçılık, Çini, Ebru, Hüsn-i Hat, Minyatür, Tezhip, Kaat'ı, Sanatsal Cam Mozaik, Üç Boyutlu Şekillendirme, Alüminyum Kabartma, Taş Bebek Yapma, Kaligrafi, Filografi, Gümüş Kazaz Örücülüğü, Ahşap Boyama, Resim, Dekoratif Örtü Dikimi, Elde Kurdele İşi, Elde Türk İşlemeleri, İğne Oyası, Kırk Yapama (Patchwork), Kurdele Nakışı, Mefruşat, Makinede Geleneksel Türk İşlemeleri, Şifre Dantel Yapma (Şiş Dantel), Şiş Örgücülüğü, Keçe ve Islak Dövme Keçe Yapımı, Özel Gün ve Nikah Şekeri Hazırlama, Kokulu Taş Hazırlama, Jel Mum Yapımı, Mis Sabun Yapımı, Giyim, Stilistik, Takı Tasarımı, Tel Kırma, Telkari, Pasta Yapımı ve Sunumu, Manikür ve Pedikür, Cilt Bakımı ve Temel Makyaj, Kuaförlük, Aile Eğitimi, Evde Çocuk Bakımı, Spor, Amigurumi (Dolgu Oyuncak Bebek Yapımı), Pilates, Step, Aerobik ve Zumbadır. Bu branşların bir kısmı meslek edindirmeye yönelik, bir kısmı hobi edinmeye yönelik, bir kısmı da mesleki gelişime yöneliktir (KEÇMEK El Broşürü- 2018).

KEÇMEK'e kayıt için gerekli olan tek belge nüfus cüzdanı fotokopisidir. Kurslar ücretsizdir.

KEÇMEK ile ilgili Keçiören Belediyesi haber bülteninde yer alan haberler ilgi çekicidir. 19.09.2018 tarihli habere göre; kadın istihdamının güçlendirilmesi ve aile ekonomisine katkı amacıyla hizmet veren KEÇMEK 1 Ekim 2018 tarihinde yeni dönem eğitimlerine başlamıştır. Kursa katılım için herhangi bir yaş sınırlaması yoktur. Haber bülteninde 2018 yılı itibariyle sadece Keçiören'de açılacak iki branştan bahsedilmektedir. Bunlar savunma sanatlarından olan kick-box ve teakwandodur. Kadınların kendilerini korumayı öğrenmeleri açısından önemli gözükken bu savunma sanatlarının belediye bünyesinde öğretilmesi evde ve kamusal alanda kadına yönelik şiddetin azalmasında etkili olabilir. Ayrıca aynı haber bülteninde 2018 yılı itibariyle Keçiören Belediye Başkanı olan Mustafa AK'ın *"Özellikle hanımlar bu kurslardan faydalanarak emeklerini üretime dönüştürüyorlar. Kurslar sonrası bugüne kadar kendi iş yerini açan ve evden satış yapanların sayısı 200'ü geçti. Bu da bizleri çok mutlu ediyor, yeni dönemde tüm kursiyerlerimize başarılar diliyorum."* diyerek belediye meslek edindirme kurslarının kadınlar açısından önemi vurgulaması dikkat çekicidir (https://www.kecioren.bel.tr/KECMEKLER_YENI_BRANSLARLA_ACILYOR_-3131-haber.html).

07.11.2016 tarihli haberde KEÇMEK'in kadınlara mesleki eğitim vermenin yanında rehabilite ettiğinden bahsedilmektedir. Birçok kadın kurslara terapi amacıyla katılmaktadır.

Böylece hastalıklarını yenen, depresyondan ve sosyal dışlanmadan kurtulan kadınlar olduğu belirtilmektedir (https://www.kecioren.bel.tr/KEÇMEK_TERAPISI-2184-haber.html)

26.07.2016 tarihli habere göre de kurslara kadınların katılımının yoğunlukta olduğu ile ilgilidir. İlgili haberde kursa katılanların %75'ini kadınların %25'ini ise erkeklerin oluşturduğu belirtilmektedir (<https://www.kecioren.bel.tr>). Bugün de bu durumun değişmediği belirtilebilir. Keçiören Belediyesinde olduğu gibi diğer bütün belediyelerde belediye meslek edindirme kurslarına katılanların büyük çoğunluğunu kadın kursiyerler oluşturmaktadır. KEÇMEK için görüşülen yetkililerden edinilen bilgiye göre kursa katılım da belgeler değişiklik göstermektedir. El sanatlarına yönelik olan kurslara kursa katılım belgesi verilirken meslek edindirmeye yönelik kurslara sertifika verilmektedir.

Çalışma kapsamında 27 Aralık 2018 tarihinde Uyanış KEÇMEK ve Yunus Emre Kültür Merkezi KEÇMEK'te çalışmaya katılmak isteyen toplam 21 kadın ile görüşülmüştür. Uyanış KEÇMEK'te cilt bakım teknikleri kursundaki 5 kadın ve mefruşat bölümündeki 7 kadın ile görüşülmüştür. Cilt bakım teknikleri ile saça geçici ve kalıcı şekil verme kursuna gelen kursiyerler aynı kursiyerler oldukları için kısaca kuaförlük olarak tanımlanabilecek olan saça geçici ve kalıcı şekil verme kursundaki kursiyerler ile görüşülmemiştir. Kuaförlüğün yerine kurs merkezinde çalışmanın yapıldığı tarihte dersi olan mefruşat bölümündeki kursiyer kadınların çalışmaya katılmak isteyenleri ile görüşme yapılmıştır. Yunus Emre Kültür Merkezi KEÇMEK'te de bilgisayar destekli muhasebe bölümünde görüşme yapmayı kabul eden 4 kursiyer kadın ile görüşülmüştür. Diğer belediyelerdeki katılımcı sayısına ulaşabilmek adına yine Yunus Emre Kültür Merkezinde çalışmanın yapıldığı tarih ve saatte kursu bulunan amigurumi kursundaki görüşme yapmayı kabul eden 5 kursiyer kadınla görüşme yapılmıştır. Buna göre KEÇMEK'lerdeki 21 kadın ile görüşme yapılmıştır. Kadınların yaş ortalamaları 42'dir. Mefruşat ve Amigurumi kursuna gelen kadınların yaş ortalamaları bilgisayar destekli muhasebe ve cilt bakım teknikleri kursuna gelen kadınların yaş ortalamalarından daha yüksektir. Kadınların meslek dağılımları 16 tane ev hanımı, 1 tane emekli, 1 tane yüksek lisans öğrencisi, 1 tane yönetici asistanı ve 1 tane de ön muhasebe elemanı şeklindedir. Mesleği olan kadınlar çalışmanın yapıldığı tarihte işsiz olduklarını beyan etmişlerdir.

KEÇMEK'lere katılan kadınların çoğu sosyo-kültürel nedenlerle katıldıklarını ifade etmişlerdir. Sosyo-kültürel kodunu vurgularken kursa geliş amaçlarının sosyalleşmek, arkadaş çevresi edinmek olduğunu belirtmişlerdir. Zaman geçirmek için bir şeyler öğrenmek için geldiğini söyleyenler ekonomik kaygılardan dolayı meslek edindirme kursuna geldiklerini söyleyenlerden fazladır. Kadınların çoğu kursların meslek edinmesine ve ekonomik özgürlüğüne katkısı olacağını belirtmiştir. Yakın çevreleri (eşi, çocukları,

ebeveynleri) kadınların kursa katılımlarını genellikle olumlu karşılamışlardır. Önce olumsuz karşılayanlar olsa da yapılanları ve kursun kadına kattıklarını görünce kursu yararlı bulmaya başlamışlar. KEÇMEK'lere katılan kadınlar kursa katılmadan önce toplumun herhangi bir alanında ekonomik, sosyal, kültürel, siyasi ya da eğitim açısından kendini dışlanmış hissetmemiştir. Dışlanmış hissettiğini belirtenlerin çoğu ekonomik açıdan dışlanmış hissettiğini kalanları da eğitim ve sosyal açıdan dışlanmış hissettiğini kendini eve kapattığını belirtmiştir. Kursun katılımcılar üzerindeki etkisi kadınları mutlu ettiğine yöneliktir. Kursa katılan kadınların büyük çoğunluğu kendini mutlu hissettiğini belirtmiştir. Bunu özgüven yükselmesi, daha sosyal ve sağlıklı hissetme izlemektedir. Kurs ihtiyaçları için kadınların belediyeden beklentileri öncelikle malzeme ve ulaşım noktasındadır. Kadınların bir kısmı da kurslara katılabilmek için çocuklarının büyümesini beklediğini bu nedenle de kurs merkezlerinde çocuklarını bırakabilecekleri kreş ya da oyun alanı olmasını istemişlerdir. Kreş veya oyun alanının olmasının kadınların kurslara katılımını arttıracaklarını düşünmektedirler. Mefruşat ve amigurumi kursundaki kadınlar yaptıkları ürünleri satmayı isterken cilt bakımındaki kadınlar kurs malzemelerini karşılamak ve işi daha kolay öğrenebilmek için kurs dışından kadınların cilt bakımlarını ve kuaför ihtiyaçlarını ücret karşılığında yapmayı istemektedirler. Böylece hem onlara maddi ve işi öğrenme açısından staj gibi katkısı olacağını ifade ettiler hem de diğer kadınların daha ucuza saçlarını ya da cilt bakımı yaptırmalarının onların da ekonomisine katkı sağlayacağını söylediler. Uyanış kurs merkezindeki mefruşat bölümü için yeni makineler önemlidir sınıf ortamında mevcut iki makine olduğu gözlemlenmiştir ve kursiyer sayısı için yeterli değildir. Ancak Yunus Emre Kültür Merkezindeki kurs merkezinde bilgisayar destekli muhasebe kursu için bilgisayarların yeni ve yeterli olduğu gözlemlenmiştir. Özellikle malzeme gerektiren cilt bakımı, kuaförlük, mefruşat, amigurumi gibi kurslarda kursiyer kadınlar kendilerine KEÇMEK kart çıkartılmasını ve belediyenin malzemelerini alabilecekleri bir yerle anlaşma yapmasını kendilerinin de kartlarını göstererek belediyenin anlaşma yaptığı yerden daha uygun fiyata malzeme almayı istediklerini belirtmişlerdir.

Kurs sonrası kadınların çalışma hayatına katılabilmeleri için belediyeden beklentileri vardır. Beklentiler maddi destek etrafında şekillenmiştir. Onu iş temini /istihdam sağlanması takip etmektedir. Belediyenin kendilerine referans olmasını ya da ürünlerinin tanıtımını yapmasını isteyen kadınlar belediye destekli yardımlar istemektedirler. İş yeri nasıl açılır, malzemeler nasıl tedarik edilir bunları bilmeyen kadınlar da belediyeden kendilerine bu konuda yol yöntem göstermesini bilgi vermesini istemektedirler. İş yeri yani ucuza dükkan ya da yaptığı ürünleri satabilmeleri için pazar tezgahı isteyen kadınların sayısı da fazladır. Uyanış'da ki kurs merkezinin en üst katındaki kalorifer tesisatında sorun olduğu için ders esnasında üşüdüklerini belirten bir kursiyer olmuştur. Yunus Emre Kültür

Merkezinde ise binanın mimarisi dolayısı ile dersliklerin pencerelerinin olmadığını bu nedenle sınıfların havasız kaldığını belirten bir kursiyer olmuştur. Kursiyerler belediyenin önceden İŞKUR ile işbirliği olduğunu bu nedenle İŞKUR kurslarına gelen kadınlara günlük harcırah verildiğini ama artık bu sistemin sonlandığını belirtip bunun devamını istemişlerdir. Belediyenin İŞKUR ve KOSGEB ile bağlantısı olması gerektiğini söylemişlerdir. Kurs bitirme belgeleri bölüme göre değişiklik göstermektedir. El sanatları bölümlerine kurs bitirme belgesi verilirken meslek edinmeye yönelik olan kurslara sertifika verilmektedir. Kurslarda verilen belgelerin geçerliliğinin artırılmasını ve kurslarda hocalık yapmak isteyen kadınlar da vardır.

Tablo 3.10. KEÇMEK Görüşmeleri Temaları ve Alt Kodları

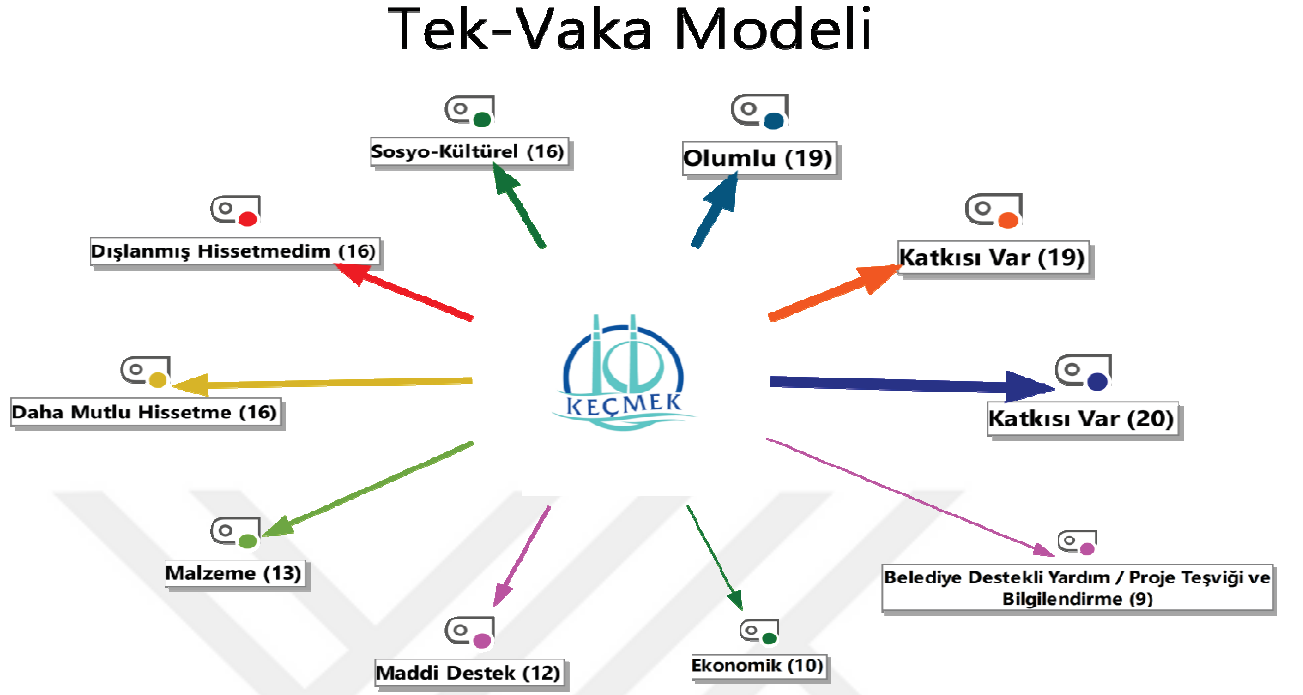
Kod Sistemi	KEÇMEK Görüşmeleri	TOPLAM
▲ Katılım Nedeni		0
○ Ekonomik	■	10
○ Sosyo-Kültürel	■	16
▲ Ekonomik Özgürlük		0
○ Katkısı Var	■	19
○ Katkısı Yok	■	3
▲ Yakın Çevrenin Bakışı		0
○ Olumlu	■	19
○ Olumsuz	■	3
▲ Kursa Katılmadan Önce Dışlanmışlık Hissi		0
○ Dışlanmış Hissettim	■	5
○ Dışlanmış Hissetmedim	■	16
▲ Kursun Katılımcılar Üstündeki Etkisi		0
○ Daha Özgür Hissetme	■	1
○ Daha Sosyal Hissetme	■	6
○ Daha Sağlıklı Hissetme	■	5
○ Daha Bilgili Hissetme	■	3
○ Daha Mutlu Hissetme	■	16
○ Özgüvenin Yükselmesi	■	8
○ Kendini Faydalı Görme	■	1
▲ Kurs İhtiyaçları İçin Katılımcıların Belediyeden Beklentileri		0
○ Harcırah	■	4
○ Satış Yapmak veya Müşteri Almak	■	4
○ Uygun Ders Ortamının Sağlanması	■	2
○ KEÇMEK Kart ile Ucuz Malzeme Alımı	■	5
○ Çocuk Oyun Alanı / Kreş	■	4
○ Malzeme	■	13
○ Ulaşım	■	8
○ Yeni Makineler ve Mevcut Makinelerin Bakımı	■	4
○ Katalog / Dergi	■	1
○ İsteğim / Beklentim Yok	■	2
▲ Kursun Meslek Edinmeye Katkısı		0
○ Katkısı Var	■	20
○ Katkısı Yok	■	2
▲ Kurs Sonrası Çalışma Hayatında Belediyeden Beklentiler		0
○ Kurs Bitirme Sertifikalarının Daha Geçerli Olması	■	2
○ İŞKUR / KOSGEB Bağlantısı	■	6
○ İşyeri / Pazar Temini	■	7
○ Belediye Destekli Yardım / Proje Teşviği ve Bilgilendirme	■	9
○ Maddi Destek	■	12
○ Makine ve Malzeme Yardımı	■	3
○ İş Temini / İstihdam	■	9
Σ TOPLAM	248	248

Tablo 3.10.'da yapılan görüşmelerden elde edilen verilere göre KEÇMEK görüşmelerinin temaları ve alt kodları belirlenmiştir. Sekiz sorunun her biri bir tema olarak seçilmiştir. Buna göre kursa katılım nedeninin sorgulandığı 1. temanın alt kodları ekonomik ve sosyo-kültürel olarak belirlenmiştir. Kursların ekonomik özgürlüğe katkısı olup olmadığının belirlendiği 2.temanın alt kodları katkısı var ve katkısı yok şeklindedir. Yakın çevrenin kursa katılımı nasıl karşıladıklarına ilişkin bilginin alındığı 3. Temanın alt kodları olumlu ve olumsuzdur. Kadınların meslek edindirme kursuna katılmadan önce kendilerini herhangi bir alanda dışlanmış hissedip hissetmediklerini ölçen 4. Temanın alt kodları dışlanmış hissetmedim ve dışlanmış hissettim şeklindedir. Kursa katılımı birlikte kadınların kendilerini nasıl hissettiklerinin sorulduğu 5.temanın alt kodları daha özgür, daha sosyal, daha sağlıklı, daha bilgili, daha mutlu, özgüven yükselmesi ve kendini faydalı görmek olarak belirlenmiştir. Kursa katılımı birlikte kadınların kurs için hangi ihtiyaçlarını belediyenin karşılamasını istediklerinin sorulduğu 6.tema da alt kodlar harcıra, satış yapmak/müşteri almak, uygun ders ortamının sağlanması, KEÇMEK kart ile ucuz malzeme alımı, kurs merkezinde çocuklarını bırakabilecekleri kreş ya da çocuk alanı olmasını istemeleri, malzeme, ulaşım, yeni makineler ve mevcut makinelerin bakımı, katalog/dergi ve istegim/beklentim yok şeklinde kodlanmıştır. 7.tema da kursun kadınların meslek edinmesine katkısının olup olmadığı sorulmuş ve alt kodlar katkısı yok ile katkısı var olarak belirlenmiştir. 8.temada kurs bittikten sonra kadınların çalışma hayatına katılabilmeleri için belediyeden neler beledikleri öğrenilmeye çalışılmış bu temanın alt kodları da kurs bitirme sertifikalarının daha geçerli olması, İŞKUR ve KOSGEB bağlantısının olması, işyeri/Pazar temini, Belediye destekli yardım /proje teşviği ve bilgilendirme, maddi destek, makine ve malzeme yardımı, iş temini /istihdam şeklinde kodlanmıştır.

Alt kodlara göre; kadınların kursa katılım amacı 16 kez sosyo-kültürel, 10 kez de ekonomik olarak tekrarlanmıştır. Kadınlar 19 kez kursların ekonomik özgürlüğe katkısı olacağını, 3 kez de ekonomik özgürlüğe katkısı olmadığını vurgulamışlardır. Yakın çevrelerinin kursa katılımlarına olumlu bakıldığı 19 kez tekrarlanırken, olumsuz bakıldığı 3 kez tekrarlanmıştır. Kadınların çoğu kursa katılmadan önce kendilerini dışlanmış hissetmediklerini ifade edip dışlanmış hissetmedim kodunu 16 kez ifade ederken, dışlanmış hissettim kodu 5 kez ifade edilmiştir. Kursun katılımcılar üzerindeki etkisi en çok kendini 16 kez daha mutlu hissetme kodu ile göstermiştir. Onu 8 kez tekrar edilen özgüven yükselmesi kodu, 6 kez tekrar edilen daha sosyal hissetme kodu, 5 kez tekrar edilen daha sağlıklı hissetme kodu, 3 kez tekrar edilen daha bilgili hissetme kodu ve 1'er kez tekrar edilen daha özgür hissetme ve kendini faydalı görme kodu takip etmektedir. Kurs ihtiyaçları için katılımcıların Keçiören Belediyesinden beklentileri 13 kez vurgulanan

malzeme alt kodu ile en yüksek orana sahiptir. Malzeme alt kodunu 8 kez vurgulanan ulaşım alt kodu, 5 kez vurgulanan KEÇMEK kart ile ucuz malzeme alımı alt kodu, kadınların kurslara katılımını arttıracakları düşünülen ve 4 kez tekrar edilen kreş ya da oyun alanı alt kodu takip etmiştir. Bunları 4'er kez tekrar edilen harcırah isteme, satış yapmak ya da müşteri almak ve yeni makineler ya da mevcut makinelerin bakımı alt kodları izlemiştir. 1 kez dergi ya da katalog temini alt kodu tekrarlanmış, 2 kez de belediyeden herhangi bir beklentinin olmadığı ifade edilmiştir. Kursun meslek edinmeye katkısı olup olmadığının araştırıldığı 7. temanın alt kodlarından katkısı var kodu 20 kez tekrar edilmiş, katkısı yok alt kodu ise 2 kez tekrar edilmiştir. Kurs sonrası çalışma hayatında kadınların belediyeden en çok bekledikleri şey 12 kez tekrar edilen maddi destek alt kodu olmuştur. Bunu 9 kez vurgulanan kursiyerlere iş temini ya da istihdam sağlaması ve belediye destekli yardım veya proje teşviği ve bilgilendirilme isteği takip etmiştir. İş yeri veya pazar temini isteği 7 kez, belediyenin İŞKUR ya da KOSGEB ile bağlantısının olması isteği 6 kez vurgulanan alt kodlardır. İş yeri açabilmek için ihtiyaç duyulan makine ve malzeme yardımı alt kodu 3 kez, kurslarda hocalık yapabilmenin ya da ustalık belgesi alabilmenin önünü açan kurs bitirme sertifikalarının daha geçerli hale getirilmesi alt kodu 2 kez tekrarlanmıştır.

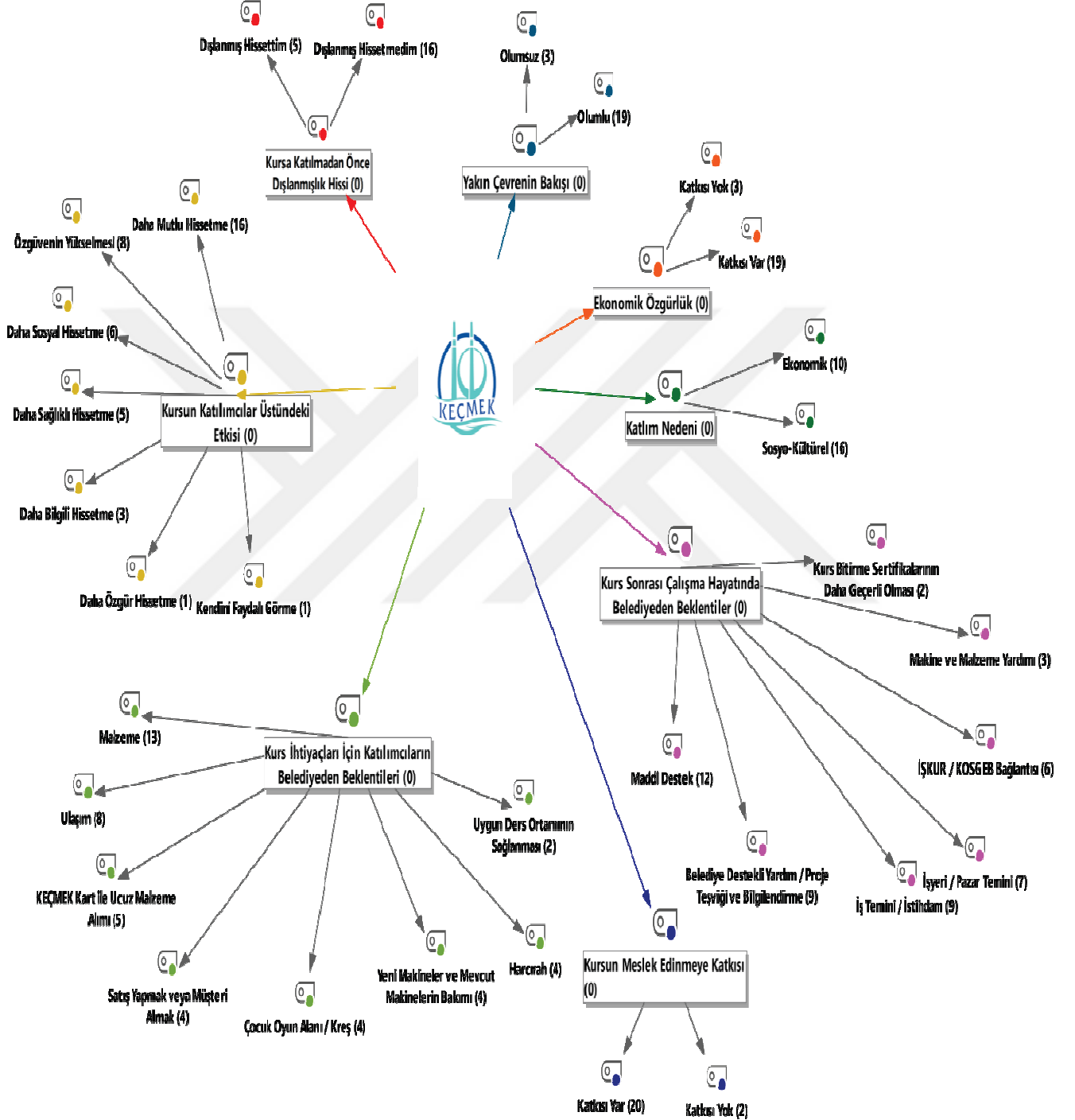
Tablo 3.11. KEÇMEK Görüşmeleri Tek Vaka Modeli

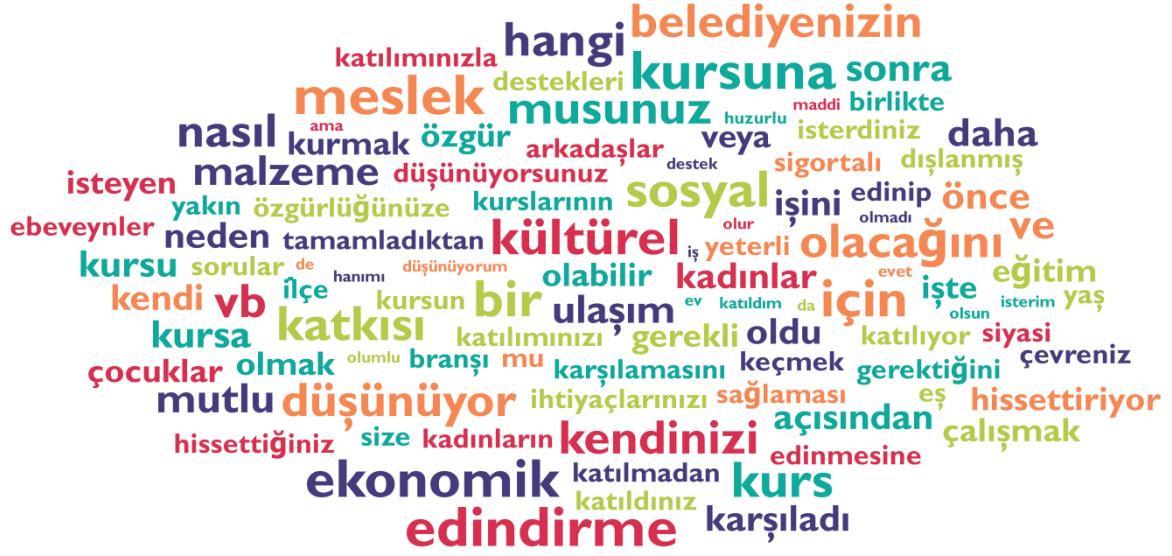
Tablo 3.11.'de sağdan sola doğru katılımcıların en çok hangi kodları tekrarladıkları gösterilmektedir. Buna göre çalışmaya katılan kadınlar meslek edindirme kurslarının kadınların gerçekten meslek edinmesine ve ekonomik özgürlüklerine katkısı olacağını düşünmektedirler. Kadınların kurslara katılmaları yakın çevreleri tarafından çoğunlukla olumlu karşılanmıştır. Kursa katılma nedenleri sosyalleşme amacı etrafında şekillenmiştir. Kursa katılan kadınların çoğu kendilerini ekonomik, sosyal, siyasi ya da eğitim alanlarının herhangi birinden dışlanmış hissetmemektedir. Kursa katılmak kadınlara kendilerini daha mutlu hissettirmektedir. Kurs esnasında kadınların belediyelerinden talepleri en çok malzeme tedarigi noktasında olmuştur. Kadınlar kurs bittikten sonra çalışma hayatlarında ya da çalışma hayatına girebilmek için belediyelerinden en çok maddi destek daha sonra da belediye destekli yardım/ proje teşviği ve iş kurma için devamlılığını sağlayabilmek için bilgilendirme istemektedirler.

Tablo 3.12. KEÇMEK Görüşmeleri Kod Hiyerarşisi İle Tek Vaka Modeli

Kod Hiyerarşisi ile Tek-Vaka Modeli

Şekil 3.4. KEÇMEK Görüşmeleri Kelime Bulutu

Şekil 3.4.'de KEÇMEK görüşmelerinde en sık kullanılan kelimeler gösterilmiştir. Buna göre; meslek, sosyal, ekonomik, kültürel, malzeme, mutlu, ulaşım kelimelerinin öne çıktığı görülmektedir.

3.5.5. YENİMEK, ETİSEM ve KEÇMEK'in Karşılaştırılması

Seçilen üç ilçe belediyesi hemen hemen aynı kurs branşlarında eğitim veriyor olsalar da bina yapıları, makine ve teçhizatları, uygulamaları ve kursa katılım belgeleri farklılıklar göstermektedir. Bu nedenle kurslarda olumlu ve olumsuz gözükten durumlara değinmek ve karşılaştırma yapmak doğru olacaktır. Karşılaştırmalar sadece görüşme yapılan kurs merkezlerinde fiziki ortam, eğitim olanakları ve katılımcı kadınların kursla ilgili görüşleri göz önüne alınarak yapılmıştır. Araştırmanın yapıldığı belediyelerin diğer kurs merkezleri bilinmediği için onlar karşılaştırma dışında tutulmuştur.

Kadınların meslek edindirme kurslarına katılmaları Keçiören Belediyesi KEÇMEK'lerde daha çok sosyal amaçlı olmuştur. Bunda görüşmenin yapıldığı gün dersi olan branşların seçilmesinin etkisi olduğu göz önünde bulundurulsa da diğer belediyelerde cilt bakımı gibi kurslara kadınlar genellikle ekonomik kaygılarla katıldıklarını bildirdikleri için kursa katılımın nedenlerinde ekonomik kod sosyo-kültürel koda göre daha fazla çıkmıştır. KEÇMEK'lerde kursların fiziki ortamları iyidir. Uyanış kurs merkezi için binanın müstakil olması yani tamamen KEÇMEK için kullanılıyor olması asansörünün olması ve sınıf havalandırmalarının yeterli olması olumludur fakat normal bir apartmanın kurs

merkezi yapılip katlardaki dairelerin her bir odasının bir kurs branşının sınıfı olarak belirlenmesi sınıfların küçük olması nedeniyle olumsuz bulunmuştur. Cilt bakım teknikleri ve saça geçici ve kalıcı şekil verme kursları için kursiyerlerin dışardan müşteri almaması kurs için olumsuzdur. Kursiyerler dışardan müşteri aldıkları zaman hem para kazanmayı öğreneceklerdir hem de müşteri ile nasıl ilgilenilmesi gerektiğini bu durumda kurs onlar için bir staj imkanı da yaratmış olacaktır. Ayrıca müşterilerden kazandıkları para ile kurs için gerekli ihtiyaçlarını alırken kurs dışındaki diğer kadınların ihtiyaçlarını da karşılamaları açısından bu oldukça önemli olacaktır. Mefruşat branşındaki kursiyer kadınlar Uyanış'taki kurs merkezi binasının yalnızca en üst katındaki dersliklerinin soğuk olduğundan ve mefruşat bölümü özelinde mevcut dikiş ve piko makinelerin yetersiz olduğundan bahsetmişlerdir. Işıklandırılmış çizim masasının olmadığını bu nedenle de güneş ışığını kullanmaya çalıştıkları gözlemlenmiştir. Kursiyer sayısına göre makine temini yapmak belediyenin görevleri arasındadır. Kurs kontenjanına göre makine sayısının olması kadınlar için zaman tasarrufu sağlayacaktır. Yunus Emre Kültür Merkezinin ikinci katında bulunan KEÇMEK için kursun bulunduğu merkezin binası yeni yapılmış olsa da sınıfların camsız olması ciddi anlamda havalandırma sorununa sebep olmaktadır. Aynı zamanda bina içerisinde ÇODAM (Keçiören Belediyesi Çocuk Danışma Merkezi) olması ve kurs merkezinin bir kültür merkezi olması gürültü gibi sorunlar oluşturmaktadır. Bilgisayar destekli muhasebe kursu özelinde bilgisayarların yeni olduğu ve her kursiyere bir tane bilgisayar düştüğü, bilgisayar destekli muhasebe dersinin yapıldığı dersliğin dersin işleniş için yeterli teknik donanıma sahip olduğu yazı tahtasının ve yansıtım makinesinin olduğu gözlemlenmiştir. Kursiyerlerden, derslikteki tüm bilgisayarların sorunsuz çalıştığı bilgisi edinilmiştir. Keçiören Belediyesi özelinde gidilen iki kurs merkezinde de kursiyer kadınların çocuklarını bırakabilecekleri bir oyun alanı ya da kreş olmadığı gözlemlenmiştir. İki kurs merkezinin ısınması da iyi durumdadır. İlçenin hemen hemen merkezi her noktasında KEÇMEK binaları mevcuttur ve binalara kolaylıkla ulaşım sağlanabilmektedir.

Yenimahalle Belediyesi'nin Demetevler'de Karşıyaka İş Merkezi'nin en üst katında ayrı bir yerde bulunan YENİMEK için de olumlu ve olumsuz özellikler gözlemlenmiştir. Olumsuzluklardan bir tanesi kurs merkezinin sınıflarının camlarla bölünmüş olmasıdır. Bu nedenle dersliklerdeki ve koridordaki sesler birbirine karışmaktadır. Kantinin olması kursiyerler açısından olumlu olsa da kantine dışardan yiyecek ve içecek getirilememesi kursiyerler açısından sorun yaratmıştır. Bu nedenle bazı kurs branşları kendilerine çay makinesi aldıklarını belirtmişlerdir. Cilt bakımı ve temel makyaj kursu ile kuaförlük kursu haftanın farklı günlerinde aynı derslikte yapılmaktadır. Dersliğin küçük olması sebebiyle cilt bakımının yapıldığı sedyeler ile kuaför koltuğu ve aynasının iki tane olduğu gözlemlenmiştir. Sınıf diğer sınıflardan bağımsız olduğu için gürültüden uzaktır. Bilgisayar

destekli muhasebe sınıfı koridorun önünde ve camla bölünmüş sınıflardan bir tanesidir bu nedenle ders esnasında gürültü olduğunda kursiyerlerin bundan olumsuz etkilenmesi muhtemeldir. Derslik teknolojik açıdan yeterli gözüktüğü de kursiyerlerin bazılarında bütün bilgisayarın çalışmadığına yönelik bilgi alınmıştır. Yine de görüşmelerin yapıldığı gün kursiyer sayısına yeter sayıda bilgisayar olduğu gözlemlenmiştir. Mefruşat kursu için derslik oldukça büyüktür eskiden kütüphane olan bir yer kullanılmaktadır. Bu nedenle koridordaki ya da diğer dersliklerin gürültüsünden uzaktır. Dersliğin ısınmasında ya da havalandırılmasında bir sorun yoktur. Ancak dikiş makinelerinin, piko makinelerinin ve ütü ile ütü masasının kursiyerler için yetersiz olduğu görülmüştür. Ayrıca çizim yapabilmek için de ışıklandırılmış masa bulunmamaktadır. YENİMEK kurs merkezinde müdüriyetin hemen yanında kursiyer kadınların çocuklarını bırakabileceklerini bir çocuk alanı vardır. Bu kursiyer kadınlar için olumludur. Kurs merkezi bir iş merkezi içinde olsa da iş merkezinden bağımsız olarak en üst katta bulunduğu için iş merkezinin içindeki gürültüden ya da olumsuz başka unsurlardan etkilenmemektedir. Cilt bakımı ve temel makyaj kursuna ve kuaförlük kursuna katılan kadınlar dışardan müşteri aldıklarını bu sayede hem işi daha kolay öğrendiklerini, hem kurs için gerekli malzeme ihtiyaçlarını bu paradan karşıladıklarını hem onlara staj gibi olduğunu hem de ekonomik getiri sağladığından bahsetmişlerdir. Bu kurs için oldukça olumlu bulunmuştur. Ayrıca kurs merkezine ulaşım yürüyerek ya da tek vasıta ile yapılabilmektedir.

ETİSEM kurs merkezi aynı zamanda sürekli eğitim merkezi olduğu için öğrencilerin de kurs gördükleri bir binadır. Okul gibidir. Diğer kurs merkezlerinden farklı olarak güvenlik görevlisinin olması dikkat çekmiştir. ETİSEM binası yenidir fiziksel durumunun iyi, dersliklerinin eğitim için yeterli olduğu gözlemlenmiştir. Ancak gün içinde çocukların da kurs merkezinde olması ve ders aralarında koridorlarda koşuşturmaları, meslek edindirme kursuna katılan kadınları olumsuz etkileyebilmektedir. Bina içerisinde kantin binanın altında da süpermarket vardır. Bu kadınların ihtiyaçlarını kolay karşılayabilmeleri açısından önemlidir. Cilt bakımı ve temel makyaj kurs branşının sınıfı oldukça büyüktür bu nedenle de 3'ten fazla sedye olduğu ve birden fazla da cilt bakımı makinesi olduğu gözlemlenmiştir. Kuaförlük kursu ile cilt bakımı kursu aynı anda farklı dersliklerde olmaktadır. Kuaförlük kursunun dersliğinin de oldukça büyük olduğu ve içinde 4'ten fazla kuaför sandalyesi, tezgahı ile aynası olduğu gözlemlenmiştir. ETİSEM'lerde cilt bakımı ve temel makyaj ile kuaförlük kurslarına YENİMEK'lerde olduğu gibi dışardan müşteri almaktadır. Bu nedenle kadınlar hem kurs için gerekli malzemeleri kazandıkları paradan aldıklarını belirtmişler hem de işi daha kolay öğrendiklerini ifade etmişler hem de diğer kadınlara hizmet verdikleri için mutlu olduklarını söylemişlerdir. Bu da ETİSEM'ler için oldukça olumlu bulunmuştur. ETİSEM'de görüşme yapılan bir diğer bölüm bilgisayar

destekli muhasebe bölümüdür ve derslik teknolojik açıdan donanımlıdır. Kursiyer sayısına yetecek kadar bilgisayar olduğu gözlemlenmiş kursiyerlerden bilgisayarların çalıştığı bilgisi edinilmiştir. Çocuk gelişimi kursu içinde derslik yeterli görülmüştür. Etimesgut Belediyesinin bir arka sokağında olması kursa ulaşımı kolaylaştırmaktadır. Ancak kurs merkezinde kursiyer kadınların çocuklarını bırakabilecekleri oyun alanı ya da kreş olmaması olumsuzdur.

Tablo 3.13. KEÇMEK, YENİMEK ve ETİSEM'in Temalar ve Alt Kodlar Bakımından Karşılaştırılması

Kod Sistemi	KEÇMEK Görüşmeleri	YENİMEK Görüşmeleri	ETİSEM Görüşmeleri	TOPLAM
▲ Katılım Nedeni				0
● Ekonomik		19	18	37
● Sosyo-Kültürel			17	17
● Sosyo- Kültürel		13		13
▲ Ekonomik Özgürlük				0
● Katkısı Var	19		24	43
● Katkısı Yok	3			3
▲ Yakın Çevrenin Kursta Katılıma Bakışı				0
● Olumlu		23	23	46
● Olumsuz	1		2	3
● Tepkisiz		2		2
▲ Kursta Katılmadan Önce Dışlanmışlık Hissi				0
● Dışlanmış Hissettim	5	10	6	21
● Dışlanmış Hissetmedim	16	14	18	48
▲ Kursun Katılımcılar Üstündeki Etkisi				0
● Daha Özgür Hissetme	1		3	4
● Daha Sosyal Hissetme	6		5	11
● Daha Sağlıklı Hissetme	5		3	8
● Daha Bilgili Hissetme	3		1	4
● Daha Mutlu Hissetme	16		20	36
● Özgüvenin Yükselmesi	8		7	15
● Kendini Faydalı Görme	1		2	3
▲ Kurs İhtiyaçları İçin Katılımcıların Belediyeden Beklentileri				0
● Daha Bilgili Hocalardan Ders Almak ve Staj İrnkanı			3	3
● Çocuk Oyun Alanı / Kreş	4		5	9
● Malzeme	13	7	5	25
● Ulaşım	8	6	11	25
● Yeni Makineler ve Mevcut Makinelerin Bakımı	4	8	1	13
● Katalog / Dergi/ Ders Notu			1	1
● İsteğim / Beklentim Yok	2	5	5	12
● Harcırak	4			4
● Satış Yapmak veya Müşteri Almak	4			4
● Uygun Ders Ortamının Sağlanması	2	1		3
● KEÇMEK Kart ile Ucuz Malzeme Alımı	5			5
● Katalog / Dergi	1	1		2
● YENİMEK Kart ile Ucuz Malzeme Alımı		2		2
▲ Kursun Meslek Edinmeye Katkısı				0
● Katkısı Var	20	22	24	66
● Katkısı Yok	2	1		3
● Fikrim Yok		1		1
▲ Kurs Sonrası Çalışma Hayatında Belediyeden Beklentiler				0
● İŞKUR- KOSGEB Bağlantısı			5	5
● Kurs Bitirme Sertifikalarının Erken Verilmesi			2	2
● İşyeri / Pazar Temini / İnternette Satış			3	3
● Belediye Destekli Yardım / Proje Teşviği ve Bilgilendirme	9		10	19
● Maddi Destek	12	3	4	19
● Makine ve Malzeme Yardımı	3	1	3	7
● İş Temini / İstihdam	9	7	6	22
● Beklentim Yok / Bunu Düşünmedim / Bilgim Yok		3	5	8
● Kurs Bitirme Sertifikalarının Daha Geçerli Olması	2			2
● İŞKUR / KOSGEB Bağlantısı	6			6
● İşyeri / Pazar Temini	7			7
● Kursta Hocalık Yapmak ve Sertifikaların Daha Geçerli Olması		1		1
● İş Yeri / Pazar Temini / İnternette Satış		8		8
● Belediye Destekli Yardım / Proje Teşviği ve Bilgilendirme		11		11
▲ Katılım Nedeni				0
● Ekonomik	10			10
● Sosyo-Kültürel	16			16
▲ Yakın Çevrenin Bakışı				0
● Olumlu	19			19
● Olumsuz	3			3
▲ Ekonomik Özgürlük				0
● Katkısı Var		19		19
● Katkısı Yok	4			4
▲ Kursun Katılımcılar Üzerindeki Etkisi				0
● Daha Özgür Hissetme		2		2
● Daha Sosyal Hissetme		2		2
● Daha Sağlıklı Hissetme		1		1
● Daha Bilgili Hissetme		4		4
● Daha Mutlu Hissetme		19		19
● Özgüvenin Yükselmesi		7		7
● Kendini Faydalı Görme		3		3
Σ TOPLAM	248	231	242	721

SONUÇ

Kadının konumunu belirleyen içinde bulunduğu toplumun zihniyetidir. İlk çağlarda doğumu kimin yaptığı kesin olarak bilindiğinden anasoyluluk hakimdi ve soy anne üzerinden şekillenmekteydi. Özel mülkiyetin olmaması sebebiyle kadın ile erkek eşit konumdayken özel mülkiyetin meydana gelmesi ve kadının tarımsal üretimi geliştirmesi onu özel alan içinde konumlandırmıştır. Tarımsal üretim yapıldığı zaman ürünlerin gelişiminin gözlemlenebileceği en yakın yerin evinin bahçesi olması kadını özel alanda konumlandırırsa da üretime ortak ettiği için kadının özel alan içerisinde kalması bu dönemde onu üretim faaliyetlerinden dışlayamamıştır bu nedenle de aslında kadın çalışma hayatındadır. Fakat zamanla özel alanın korunması gibi sorunlar ortaya çıkmış, nüfus arttığı için evin bahçesinde yapılan tarım yetersiz kalmaya başlamış bu nedenle de özel alandan uzaklaşıp daha büyük alanlara yayılmıştır. Bu noktada kamusal alan ile özel alanın ayrıldığı düşünülmektedir. Kadın bu saatten sonra özel alanda kalmış erkek ise üretim çarkının döndüğü kamusal alanda kendine yer edinmiştir. Üretimi erkek yapmaya başlayınca söz hakkı artmış bu da ataerkilliği meydana getirmiş üretim çarkının erkeğin eline geçmesiyle toplumlar anaerkillikten ataerkilliğe evrilmiştir. Özel alanda annelik görevi ile sınırlanan kadına yedek iş gücü ordusu olarak bakılmaya başlanmıştır. Sanayi Devrimi'nin de kadınları önce kamusal alana çekeceği düşünülmüş ancak düşünüldüğü gibi olmamıştır. Sadece dünya üzerinde meydana gelen savaşlara erkekler katılınca ve savaşlar sebebiyle erkek nüfusu azaldıkça kadınlar üretimin devam edebilmesi için kamusal alana çıksalar da savaş bitiminde erkeklerin geri dönmesi ile yine özel alana çekilmişlerdir. Kadınların özel alana itilmesini kabullenemeyen en etkili ve Batı kökenli hareket feminizmdir. Feminist hareket de kendi içinde bölümlere ayrılmıştır ama feminizim her ne kadar kadın hareketi olarak görülse de cinslerin birbirine karşı yaptığı her türlü ayrımcılığı reddetmektedir ve bu nedenle Hooks "feminizim herkes içindir." demiştir. Feminizmin en temelinde kadınların refleksiyonlu düşünmeyi yani kendi bilinç kodları üzerine düşünmeyi öğrenmeleri gerekmektedir. Kendi belleklerine toplumsal kodların nasıl ve hangi yollarla işlendiği öğrenilebilirlerse toplumsal cinsiyet eşitsizliğini ya da cinsiyet ayrımcılığını ortadan kaldırabilirler. Bu nedenle kadınların kendilerini yurttaş konumunda olduklarını bilip her alanda yeterli ve söz sahibi olarak görmeleri gerekir.

Batı toplumlarında olduğu gibi Türk toplumlarında da kadının konumu tarihsel süreç içerisinde değişmiştir. Eski Türk devletlerinde hakan ile hatunun devlet yönetiminde eşit haklara sahip olduğu bilinmektedir. Hakan hatunun izni olmadan fetva veremiyor emir çıkartamıyordu. Soy hem anneden hem babadan gelmekteydi. Tek eşlilik hakim olduğu için kadınlar önemliydi. Hakanın odalıklarının olması hatunun itibarını zedelemiyor çünkü

şehzadeler sadece hakanın ilk karısı olan hatunun soyundan gelen erkek çocuklarıyla devam edebiliyordu. Kadınların kapanma gibi bir zorunluluğu yoktu. Hatta bazı kadınlar Amazon kadınlar olarak nitelendiriliyorlardı. Amazon kadınlar ülkenin korunması için erkeklerle birlikte savaşıyorlardı. Ancak Türk toplumlarında İslamiyet'in kabulü ile Arap ve İran toplumlarından etkilenme sonucu ataerkillik baskın hale gelmiştir. Kadının erkeğin kaburga kemiğinden yaratıldığı ve erkek korumasına muhtaç olduğu anlayışı yerleşmiştir. Türk devletlerinde kadınların konumlarını da olumsuz etkilemiştir. Kadınlar özel alana itilmiş, çok eşlilikte bir sakınca görülmemiş, soy sadece babadan devam etmiştir. Kadınlar kapanmak zorunda kalmış hatta öyle ki evin kadınlarını namahrem sayılan erkekler görmesinler diye evlerin avlularının duvarları yükseltilmiş evde genç kızlar varsa onlara sokağa en uzak odalar verilmiştir. Osmanlı Devletinde de bu durum devam etmiştir. Kadınların yeri hane içi olarak görülmüştür. Sarayda söz hakkı tanınmamıştır. Osmanlı Devletinde Tanzimat Döneminde ve Meşrutiyet Dönemlerinde kadınlar kendileri için toplumsal kırımlar yaratmış kamusal alana çıkmaya başlamışlardır. Eğitim hakkı elde etmişler, dergi ve gazeteler çıkartmışlardır. Ancak bunların hepsi kısa süreli girişimler olmuştur. Osmanlı Devleti'nin çöküş dönemine girmesiyle birlikte ülke topraklarını kurtarmak için Türk kadını, erkeklerle birlikte Kurtuluş Mücadelesinde gerek cephede gerek cephe arkasında savaşmıştır. Kurtuluş Savaşı'nın kazanılmasıyla birlikte Gazi Mustafa Kemal Atatürk önderliğinde kurulan yeni Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nde Türk Kadınına hak ettiği değeri ve hakları vermiş, kadın yurttaş konumuna gelmiştir. Seçme ve seçilme hakkı bunların en başında gelendir. Kadınlara hakların verilmesindense, kadınların haklarını almaları, haklarının bilincinde olmaları ve kullanmaları açısından çok önemlidir. Bu nedenle Cumhuriyet Dönemi'nde kadınlara hakların verilmesi eleştirilmektedir. Ancak her dönemin kendi koşulları içinde değerlendirilmesi gerekliliğinden yola çıkarak tebaalıktan vatandaşlığa geçişle birlikte, vatandaşlara haklar tanımak yeni kurulan bir devletin zihniyet bağlarını Ortadoğu'dan kopartmasının da aracıdır. Bu nedenle Türkiye Cumhuriyeti Devleti Kurucu Meclisi'nin toplumun yarısını oluşturan, gelecek nesilleri de yetiştiren kadınlara verdiği haklar ve eğitimler zihniyet dönüşümünü hızlandırmak, ülkenin yüzünü gelişmiş Batı'ya çevirmek için oldukça yerindedir. Cumhuriyetin ilk yıllarında kadın hakları için bazı aksakların olduğu da söylenmelidir. Osmanlı'dan gelen birçok kadın dergisinin kapatılması bu noktada dikkat çekicidir. Ancak ilerleyen dönemlerde kadınlara verilen haklar genişletilmiş, köy enstitüleri sayesinde ülkenin genel eğitim düzeyi artmış, değişen alfabe ile okuma yazma oranı yaygınlaşmıştır. Tüm bunlardan kadınlar da etkilenmiş ve daha eğitilmiş nesiller yetişmeye başlamıştır. Yüzünü tamamen Batı'ya dönme niyetinde olan Türkiye birçok yenilik yapmıştır. Bunlardan bir tanesi de liberalizme geçiştir. Liberalizme geçişle birlikte serbest

piyasa ekonomisi oluşmaya başlamış ekonomi de her alanda dönüşümlere sebep olmuştur. Liberalizm ile birlikte 21. yüzyılı etkisi altına alan küreselleşme, merkezi yönetimin yetkilerini yerel yönetimlere aktarması gerektiğini ifade eden bir kavram olarak doğmuştur. Yetkilerin yerel yönetimlere aktarılması teoride olumlu görülürken, pratikte merkezi yönetimin gücünü yerel yönetimlere bırakmak istememesi sorunlar yaratmaktadır. Yerel yönetimlerin, yönetim kabiliyetinin artırılması yönetim kavramını meydana getirmiştir. Böylece halkın yerel yönetimlerle birlikte çalışarak, kendi kendisini yönetmesini sağlayacağı çift yönlü bir süreç başlatılmıştır. Vatandaşların yerel yönetimlere ulaşmasının daha kolay olması da yönetim kavramını güçlendirmiştir. Bu durumda vatandaşların kendilerine en yakın yönetim biriminden ihtiyaçlarını karşılamalarının daha kolay olması, sosyal politikaları uygulamayı yerel yönetimlere bıraktırmıştır. Bu noktada sorunlar oluşmaktadır. Merkezi yönetim sosyal politikaları uygulama görevini yerel yönetimlere devretse de bu politikaları uygulamak için yerel yönetimlere yeterli maddi olanakları bırakmamakta, yetkilerini de sınırlı tutmaktadır.

Çalışma kapsamında de yerel yönetimi birimi olan belediyelerin açtığı belediye meslek edindirme kurslarının kadınların ekonomik ve sosyal hayatına katkısı olup olmadığı, kadınların kurslara neden katıldıkları, kursa katılımlarını yakın çevrelerinin nasıl karşıladığı, kursa katılmadan önce kendilerini toplumda herhangi bir alanda dışlanmış hissedip hissetmedikleri, kursa katılımın kendilerini nasıl hissettirdiği, kurs süresince belediyeden hangi ihtiyaçlarını karşılamasını bekledikleri, kursun gerçekten kadınların meslek edinmesine katkısının olacağını düşünüp düşünmedikleri ve kurs bittikten sonra istihdam edilmek ya da kendi iş yerini açmak isteyen kadınlar için belediyelerinin hangi destekleri vermesini istedikleri soruldu. Bu sorular çerçevesinde BELMEK, YENİMEK, ETİSEM ve KEÇMEK'te çalışmaya katılmayı kabul eden toplam 80 kadınla yüz yüze görüşme yöntemi ile sessiz bir ortamda görüşmeler sağlandı. Çalışmada her partiden bir belediyenin seçilmesinin, kurslara katılımın, kurs imkânlarının ya da kursların branşlarının arasında bir farklılık olup olmadığını saptayabilmektir. Ancak bu konuda herhangi bir veriye ulaşılamadı. Seçilen belediyelerin kurslarının branşları, katılımcıların kurslar süresince belediyeden beklentileri ve kurs sonrası belediyeden istekleri hemen hemen aynıydı. Genel olarak kadınların çoğu kurslara ekonomik kaygılardan dolayı meslek sahibi olmak için katıldıklarını belirtmişlerdir. Ancak sosyalleşmek için katıldığını belirten katılımcı sayısı azımsanamayacak kadar fazladır. Kursun ekonomik özgürlüklerine ve meslek edinmelerine katkısı olacağını söyleyen kadınlar, kursun ekonomik özgürlüklerine ve meslek edinmelerine katkısı olmayacağını söyleyen kadınlardan daha fazladır. Kadınların çoğu kursa gelmenin kendilerini mutlu hissettirdiğini söylemiştir. Kursa katılımı birlikte belediyeden kurs için gerekli hangi ihtiyaçların karşılanması gerektiği sorusuna malzeme

yanıtı en çok verilen cevap olmuştur. Bunu ulaşım, yeni makineler ya da mevcut makinelerin bakımı takip etmiştir. Kadınlar kurs merkezlerinde çocuklarını bırakabilecekleri bir oyun alanı ya da kreşin olmasının kadınların kurslara katılımını arttıracaklarını belirtmişler, kursa rahat gelip gidebilmek adına belediyeden bunu talep etmişlerdir. Çalışma kapsamında gidilen kurs merkezlerinde sadece Yenimahalle Belediyesi Karşıyaka İş Merkezi içindeki YENİMEK kurs merkezinde müdüriyetin hemen yanında çocuklar için özel bir oda olduğu gözlemlenmiştir. Kadınlar kendilerine meslek edindirme kursuna katıldıklarına dair kart verilmesini istemişlerdir. Bu kartın da malzeme tedarigi alanında ya da ulaşımında kullanılabileceğini belirtmişlerdir. Belediyenin her kurs branşı için gerekli malzemelerin satıldığı bir dükkanla anlaşmasını ve malzemelerini anlaşılan dükkandan indirimli almalarının yararlarına olacağından bahsetmişlerdir. Ulaşım için belediye kartlarına bir ay boyunca kurslarının olduğu günlerin kursa geliş ve kurstan dönüşü için dolun yapılabileceğinden bu uygulamanın da yararlarına olacağından bahsetmişlerdir. Kadınların en çok sıkıntı çektiği nokta yaptıkları ürünleri satamama ya da müşteri bulamama noktasındadır. Yenimahalle ve Etimesgut Belediyesinde cilt bakımı ve kuaförlük kurslarındaki kadınlar dışardan müşteri aldıklarını ve müşterilerden aldıkları ücretlerle kurs için gerekli ihtiyaçlarını karşıladıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca bu tarz bölümlere katılan kadınlar kendi bakımlarını da kurs merkezinde yaptırdıklarını bu nedenle cilt bakımı için güzellik merkezlerine, saçlarını yaptırmak için de kuaförlere gitmediklerini bunlar için gerekli olan ücretin kendilerine kaldığını ve bunun da kendilerince ekonomik bir getiri olduğunu ifade etmişlerdir. Mefruşat bölümüne katılan kadınlar genellikle çocuklarına çeyiz yapmak yani kendi ihtiyaçlarını karşılamak için katıldıklarını belirtmişlerdir. Yine dışardan hazır almaktansa kurslarda ürünleri çok daha ucuza mal ettikleri için kursun ekonomik katkısı olduğunu ifade etmişler ancak belediyelerden yaptıkları ürünleri satabilecekleri bir iş yeri veya pazar alanı ya da internet sitesi kurulmasını talep etmişlerdir. İŞKUR kurslarında verilen harcırahın belediye meslek edindirme kurslarında verilmesini ya da İŞKUR kurslarının devamını da istemişlerdir. Belediyelerin işe alım için referans olma ya da iş yeri açmak için maddi destek, malzeme ve bilgilendirme ile teşvik gibi konularda desteklerini bekleyen kadınlar da olmuştur. Kursiyer kadınlar belediyenin KOSGEB ile işbirliği olmasını istemişlerdir. KOSGEB'in teşvik kredisinin ters bir süreçten geçtiğini, kadınlardan önce işi kurmalarını istediğini daha sonra kredi verdiğini belirtmişler ellerinde sermaye olmadan işi kurmayacaklarını ifade etmişler ve bu sürecin düzeltilmesi gerektiğinden bahsetmişlerdir.

Sonuç olarak belediye meslek edindirme kurslarının bazılarının meslek edindirmeye gerçekten katkısı olduğu bazılarının ise özellikle el sanatları kurslarının sadece hobi kursu olduğu görülmüştür. Mesleki eğitimin kalitesi ile veriminin artırılabilmesi ve kontenjan

sıkıntısı yaşanmaması için meslek edindirme kurslarına katılımın belirli şartlara bağlanması ve hobi kurslarından ayrılması gerektiği, kursların saatlerine göre çıraklık, kalfalık ve ustalık sertifikalarının da belediyeler tarafından verilebilmesinin önünün açılması gerektiği düşünülmektedir. Kadının kendini var etme mücadelesi, çalışma özelinde görüşülen kurslarda yeterli gözükmemektedir. Wollstonecraft'ın belirttiği gibi kadınlar ancak akla yönelerek ikincillikten kurtarabileceklerdir. Meslek edininip, ekonomik özgürlüklerine kavuştuklarında özel alandan çıkacak ve kamusal alanda kendilerine yer bulabileceklerdir. Kadınlar, istihdama katıldıkları zaman ekonominin bir parçası olacaklarından söz hakları artacak, toplumsal cinsiyet eşitsizliği, kadınlara karşı pozitif ayrımcılık, kadın yoksulluğu ve dışlanma gibi kavramlar yok olacaktır.

KAYNAKÇA

- Adaman, Fikret, & Keyder, Çağlar. (2006). Türkiye’de Büyük Kentlerin Gecekondu ve Çöküntü Mahallelerinde Yaşanan Yoksulluk Ve Sosyal Dışlanma. ec. europa. eu/employment_social/social_inclusion/docs/2006/study_turkey_tr. pdf.
- Afşar, Bilge. & Öğrekçi, Süleyman. (2015). Tarihsel Süreçte Kadının Gelişimi ve Ekonomideki Rolü: Toplayıcı Kadından Günümüz Kadınına Dönüşüm, *Seçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 17(1), 65-86.
- Akağündüz, Ümit. (2015). *II. Meşrutiyet Döneminde Kadın Olmak*, (1.Baskı), Yeni İnsan Yayınevi.
- Akarçay, Pınar. (2015). İsveç’te Yerel Siyaset ve Katılımcılık: Borgare Park Örneği, *Akademik Bakış Dergisi*, 49, 383-400.
- Akçakaya, Murat. (2003). Fransa’da Yerel Yönetimler ve Halkın Karar Alma Sürecine Katılımı, *G.Ü. İİBF Dergisi*, 5(1), 153-174.
- Al, Hamza. (2005). Cumhuriyet Dönemi Belediyeciliğin Tarihsel Gelişimi, *İslam Geleneğinden Günümüze Şehir Hayatı ve Yerel Yönetimler 2*, (Ed.: Vecdi Akyüz), 105-144. İlke Yayıncılık
- Alacahan, Osman.; Duman, Betül. (2011). Dışlanma, Ayrımcılık, Mezhep ve Etnikler Arası Eşitsizlikler, *Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(1), 1-30,
- Alkan, Ayten. (2005). *Yerel Yönetimler ve Cinsiyet: Kadınların Kentte Görünmez Varlığı*, (1. Baskı) Dipnot Yayınları.
- Alkan, Ayten. (2006). Belediye Kadınlara da Hizmet Eder! Kadın Dostu Belediye Hizmetleri: Neden, Nasıl? (2. Baskı), *KA.DER*.
- Atan, Meltem. (2015). Radikal Feminizm: “Kişisel Olan Politikadır” Söyleminde Aile. *The Journal of Europe-Middle East Social Science Studies*, 1(2), 1-21.
- Avcı, Yasemin. (2007). Osmanlı Devletinde Otoriter Modernleşme ve Kadının Özgürleşmesi Meselesi, *Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi (OTAM)*, 21(21), 1-18.
- Aydın, Figen. (2006) “Tanzimat Döneminde (1839-1876) Kadın Yaşamındaki Modernleşme”, Yüksek Lisans Tezi Erişim Adresi: http://docs.neu.edu.tr/library/nadir_eserler_el_yazmalari/TEZLER_YOK_GOV_TR
- Aydın, Murat. (2008). *Sosyal Politika ve Yerel Yönetimler*, Yedirenk Yayınları.

- Aydın, Harun. (2015). Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Türkiye'de Kadın, *Current Research in Social Sciences*, 1 (3), 84-96.
- Bakacak Gelgeç, Ayça. (2009). Cumhuriyet Dönemi Kadın İmgesi Üzerine Bir Değerlendirme, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 44, 627-638.
- Balkız, Özlem. (2015). Mikro Kredi ve Toplumsal Cinsiyet: Eleştirel Bir Değerlendirme, *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 14(3), 535- 557.
- Beauvoir, Simone De. (1993). *İkinci Cins*, Bertan Onaran (Çev.), (7.Baskı). Payel Yayınevi.
- Berktaş, Fatmagül. (1996). *Tek Tanrılı Dinler Karşısında Kadın*, (1.Basım). Metis Yayınları.
- Biçerli, Mustafa Kemal. (2016). *Sosyal Dışlanma İle Mücadelede Hayat Boyu Öğrenme*, (1. Baskı). Beta Yayıncılık.
- Bozkaya, Gülferah. (2013). Kadınların İşgücüne Katılımını Belirleyen Faktörler: Türkiye Üzerine Bir Analiz, *Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(5), 69-89.
- Butler, Judith. (2016). *Cinsiyet Belası*, Başak Ertür (Çev.), (5.Baskı), Metis Yayınları.
- Çaha, Ömer. (2010). *Sivil Kadın*, (2.Baskı). Savaş Yayınevi.
- Çaha, Ömer. & Çaha, Havva. (2012). *Yerelde Tango*, (1.Baskı). Orion Kitabevi.
- Çakır, Ömer. (2002). Sosyal Dışlanma, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(3), 83-104.
- Çakır, Serpil. (2013). *Osmanlı Kadın Hareketi*, (4. Basım). Metis Yayınları.
- Çeler, Zafer. (2012-13). Annenin Serüveni: Kadının Anne Olarak Toplumsal Kurgulanışı, *Doğu Batı Düşünce Dergisi*, 16(63), (1. Baskı), Toplumsal Cinsiyet- I, 165-185.
- Çelik, Gülşen Ekin. (2013). Yerel Yönetimlerin Sosyal Politikalara Etkisi, Yüksek Lisans Tezi, İzmir
- Çelik, Abdullah. (2014). Sosyal Belediyecilik Anlayışı: Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi Örneği, *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 16/1, 1-20.
- Çimen Kabaklı, Latife.(2008). *Türk Töresinde Kadın ve Aile*, (1. Baskı). IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Demir Özcan, Nilüfer. (1999). II. Meşrutiyet Dönemi Osmanlı Feminizmi, *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 16(2), 107-115.

- Deniz, Çağlar A.; Ekinci, Yusuf; Hülür, Banu A. (2016). Suriyeli Sığınmacıların Karşılaştığı Sosyal Dışlanma Mekanizmaları, *SBARD*,14 (27), 17-40
- Dikici, Erkan. (2016). "Feminizmin Üç Ana Akımı: Liberal, Marksist ve Radikal Feminizm Teorileri", *JASS (International Journal of Social Science)*, 43, 523-532.
- Dinçkol, Bihterin. (2005). Kadın- Erkek Eşitliği İçin Pozitif Ayrımcılık, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Dergisi*, 4(8), 101-117.
- Donovan, Josephine. (2015). *Feminist Teori*, (10. Baskı). İletişim Yayınları
- Dökmen Y., Zehra. (2016).*Toplumsal Cinsiyet Sosyal Psikolojik Açıklamalar*, (7. Baskı). Remzi Kitapevi
- Durakbaşa, Ayşe. (2014). *Halide Edip Türk Modernleşmesi ve Feminizm*, (6.Baskı). İletişim Yayınları.
- Dursun, Davut. (2005), *Siyaset Bilimi*, Beta Yayınları.
- Ecevit, Yıldız. (2011). *Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi*, (Ed.: Yıldız Ecevit, Nadide Karkıner), (1. Baskı). Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını.
- Ediz, Zerrin. (1995). *Kadınların Tarihine Giriş: Hititlerden Günümüze*, (1. Baskı). Adım Yayıncılık.
- Engels, Friedrich. (1990). *Ailenin Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni*, (9. Baskı). Sol Yayınları.
- Ersöz Günindi, Aysel.(2015). Özel Alan/ Kamusal Alan Dikotomisi: Kadınlığın "Doğası" ve Kamusal Alandan Dışlanmışlığı, *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 18(1), 80-102.
- Eryılmaz, Bilal. (2015), *Kamu Yönetimi*, (8.Baskı). Umuttepe Yayınları.
- Ezer, Murat. (2017). Refah Devlet Anlayışının Belediyelere Yansıması: Ankara Pursaklar Belediyesi Örneği, *Ekonomi, Politika & Finans Araştırma Dergisi*, 2(1), 50-66.
- Fidan, Fatma Zehra.(2016). *Yoksulluk Kıskaçında Kadın*, (1. Baskı). Opsiyon Yayınları.
- Gerşil, Gülşen. (2015). Küresel Boyutta Yoksulluk ve Kadın Yoksulluğu, *Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22(1).159-183.
- Giddens, Anthony. (2012). *Sosyoloji*, (Haz. Cemal Güzel), (1.Baskı). Kırmızı Yayınları.
- Gross, M. Rita. (2006). Ataerki Öncesi Hipotezi: Bir Değerlendirme. (Ed.: Sylvia. Marcos), *Bedener, Dinler ve Toplumsal Cinsiyet*, (Çev. Sibel Özbudun, Balkı Şafak, İlker Çayla). s.76-97. (1.Baskı). Ütopya.
- Gökalp, Ziya. (2014). *Türkçülüğün Esasları*, (3. Baskı). Ötüken Neşriyat.

- Güldü, Özgür; Ersoy Kart, Müge. (2009). Toplumsal Cinsiyet Roller ve Siyasal Tutumlar; Sosyal Psikolojik Bir Değerlendirme, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 64(3), 97-116
- Gültepe, Necati. (2013). *Türk Kadın Tarihine Giriş / Amazonlardan Bacıyan-ı Rum'a*, (2. Basım). Ötüken Yayınları.
- Heywood, Andrew. (2012). *Siyasetin Temel Kavramları*, (Çev. Hayrettin Özler), (1. Baskı). Adres Yayınları.
- Hobbes, Thomas. (2007). *Leviathan*, Semih Lim (Çev.). (6. Baskı). Yapı Kredi Yayınları.
- Hooks, Bell. (2014). *Feminizm Herkes İçindir*, (3. Basım). bsgt yayınları.
- İçli, Tülin Günşen. (2003). Cumhuriyet Döneminde Kadının Sosyal Konumu , *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, XIX(56), 583-595.
- İnaç, Hüsamettin.; Ünal, Feyzullah. (2006). İngiltere'de Yerel Yönetimler, *Dumplupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*,16, 125-140.
- Kandiyoti, Deniz. (2013). *Cariyeler, Bacılar, Yurttaşlar*, (Çev. Aksu Bora, Feyziye Sayılan), (4.Baskı). Metis Yayınları.
- Kara, Mustafa. (2017). Sosyal Belediyecilik Bağlamında Türkiye'deki Üç Büyükşehir Belediyesi'nin İnternet Sitesinin Nitel Analizi,1, Belediyelerin Geleceği ve Yeni Yaklaşımlar, Mahmut Güler, A. Menaf Turan (Ed.). 364-378. *Marmara Belediyeler Birliği Kültür Yayınları*.
- Kara Dönmez, Canan Öykü. ; Erdem, Asime Dilara. (2019). Belediye Meslek Edindirme Kurslarının Türkiye'de Kadınların Ekonomik ve Sosyal Hayata Katılmalarındaki Rolü: Ankara Büyükşehir Belediyesi Örneği, KAYSEM12 Bildiri Kitabı, 568-584.
- Kaymaz, İhsan Şerif. (2010). Çağdaş Uygarlığın Mihenk Taşı: Türkiye'de Kadının Toplumsal Konumu, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 12(46). 333-366.
- Kesgin, Bedrettin. (2012). *Yoksulluğa Yerel Müdahale Sosyal Belediyecilik Muhafazakar ve Sosyal Demokrat Perspektiften*, (1. Baskı). Ekin Basın Yayın Dağıtım.
- Kılıçarslan Cesur, Seher. ; Işık, Toprak. (2016). *Toplumsal Cinsiyet ve Efsaneden Gerçeğe Türkiye'de Kadın*, (1. Basım). Nobel Yayınları.
- Kırkpınar, Leyla. (1999). *Türkiye'de Toplumsal Değişme ve Kadın*, (1.Baskı). Zeus Kitapevi.

- Kızılkaya, Hüseyin. (2005). *Anasoyluktan Günümüze Kadın*, (1.Baskı). İlya İzmir Yayınevi Matbaası.
- Kia Akkaya, Rukiye. (2015). *Atina'daki Demokrasiden Ortaçağ'a Kadının Dünyası ve Kadın Filozoflar*, İÜHFM C. LXXIII, (1), 7-20.
- Koçak, Orhan.; Arslan, Hüseyin.; Eti, Serkan. (2017). Belediyelerde Sosyal Politika Uygulamaları ve Pendik Belediyesi Örneği, *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 7(12), 120-144.
- Konan, Belkıs. (2011). Türk Kadınının Siyasi Hakları Kazanma Süreci, *AUHFD*, 60(1), 157-174.
- Koray, Meryem. (2011). Avrupa Birliği ve Türkiye'de 'Cinsiyet' Eşitliği Politikaları, *Çalışma ve Toplum*, 29(2),13-54.
- Koray, Meryem. ; Temiz, Hasan Ejder. (2014). Merkezi Yönetimle İlişkiler, Kısıtlar ve Harcamalar Çerçevesinde Sosyal Belediyecilik ve Dört Büyükşehir Belediyesi Açısından Uygulamalar, *Çalışma ve Toplum*, 42(3), 11-60. Erişim Adresi: <http://www.calismatoplum.org/sayi42/koray.pdf>
- Köse, Elifhan. (2013). Cinsiyet / Toplumsal Cinsiyet İkiciliği Üzerine Eleştirel Yaklaşımlar ya da Doğa Doğal Mıdır? , *Doğu Batı Düşünce Dergisi*, (1.Baskı). Toplumsal Cinsiyet –II, 16(64), 37-53.
- Kurnaz, Şefika. (1991). *Cumhuriyet Öncesinde Türk Kadını (1839-1923)* , Bilim Serisi 4, (2. Baskı). T.C Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları.
- L'Hermite-Leclercq, Paulette. (2005). Feodal Düzen, *Kadınların Tarihi Ortaçağın Sessizliği*, (Ed.:Georges Duby, Michelle Perrot), (Çev. Ahmet Fethi), (1.Baskı). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Memişoğlu, Dilek; Eylemer, Sedef; Akyol, Evrim. (2016). Avrupa Birliği'ne Giriş Süreci Bağlamında Yerel Yönetimler Tarafından Düzenlenen Mesleki Kurslara Ve Kadın İstihdamının Artırılmasına İlişkin Bir Değerlendirme: İzmir-Türkiye Örneği, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, CİEP Özel Sayısı. 1072- 1091.
- Michel, Andree. (1993). *Feminizm*, (Çev. Şirin Tekeli), İletişim Yayınları.
- Omay, Umut. (2011). Yedek İşgücü Ordusu Olarak Kadınlar, *Çalışma ve Toplum*, 30(3), 137-166.

- Ortaylı, İlber. (2005).Osmanlı Belediyeleri ve Kent Hizmetleri, *İslam Geleneğinden Günümüze Şehir Hayatı ve Yerel Yönetimler 2*, (Ed.: Vecdi Akyüz), (2.Baskı). 13-24, İlke Yayıncılık.
- Ortaylı, İlber. (2005). Tanzimattan Cumhuriyete Yerel Yönetimler, *İslam Geleneğinden Günümüze Şehir Hayatı ve Yerel Yönetimler 2*, (Ed.: Vecdi Akyüz), (2.Baskı). 69-91, İlke Yayıncılık.
- Ortaylı, İlber. (2018). *Osmanlı Toplumunda Aile*, (1.Baskı) Kronik Yayınları.
- Osmanağaoğlu, Hülya. (2015). *Feminizm Kitabı: Osmanlıdan 21.yy'a Seçme Metinler*, (Haz. Hülya Osmanağaoğlu). Dipnot Yayınları.
- Ökmen, Mustafa; Yılmaz, Abdullah. (2009). Klasik Dönemden Tanzimat'a Osmanlı Kenti ve Yerel Yönetimler, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (23), 91-112.
- Özbudun, Sibel. (2007). Yeni Dünya Düzeni'nde 'Yeni Ataerki', *Küreselleşme, Kadın ve Yeni Ataerki*, (Haz. Sibel Özbudun, Cahide Sarı, Temel Demirer),(1. Baskı). Ütopya Yayınları
- Özbudun, Sibel. (2014). BM, DB ve IMF'nin Dilinde Kadın Yoksulluğu, *Yoksulluk ve Kadın*, (Haz. Abdullah Topçuoğlu, Gamze Aksan, Duygu Alptekin), (1.Baskı). Ayrıntı Yayınları.
- Özer, İlbeyi. (2012). Cumhuriyet Döneminde Devrimler, Toplumsal Yaşama Etkileri ve Gündelik Hayat, Dünden Bugüne Türkiye'nin Toplumsal Yapısı, (Ed.: Memet Zencirkıran), (3.Baskı). Dora Yayıncılık.
- Özer, Mustafa.; Biçerli, Kemal. (2003). Türkiye'de Kadın İşgücünün Panel Veri Analizi, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(1), 55-86.
- Özşahin, M. Cüneyt; Uluer, A. Göksel (2014), Ekonomik Küreselleşme ve Kadın Yoksulluğu: Bir Yazın Taraması, *Yoksulluk ve Kadın*, (Haz. Abdullah Topçuoğlu, Gamze Aksan, Duygu Alptekin), (1.Baskı). Ayrıntı Yayınları.
- Özkerem, Ahmet.; Arslanel, M. Nazan. (2011). II.Meşrutiyet Döneminde Kadın Olmak, *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 3(1), 1-10.
- Özsöz, Cihat. (2008). Kültürel Feminist Teori ve Feminist Teorilere Giriş, *Sosyoloji Notları Dergisi*, (6), 51-55.
- Öztürk Yaman, Melda. (2010). Aile, Erkek Egemenliği ve Kadının Toplumsal Konumu; Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökenine Yeniden Bakış, *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*, 8(32), 90-108.

- Öztürk Yaman, Melda. (2012). Ataerki: Bir Kavramın Yeniden İnşası 'Eski Ataerki'den Ataerki Kapitalizme', *Eğitim Toplum Bilim Dergisi*, 10(38), 72-115.
- Parlak, Bekir. (2014). Avrupa Birliği Perspektifinden Merkezi Yönetim- Yerel Yönetim İlişkileri, *TESAM*, 1(1), 7-40.
- Pearce, Diane. (1978). The feminization of poverty: Women, work, and welfare. *Urban and social change review*, 11(1). 28-36.
- Pektaş, Ethem Kadri. (2010). Türkiye'de Sosyal Belediyecilik Uygulamaları ve Temel Sorunlar, *Akademik İncelemeler Dergisi*, 5(1), 4-22
- Pelizzon, Sheila Margaret. (2009). *Kadının Konumu Nasıl Değişti? Feodalizmden Kapitalizme*, (Çev. İhsan Ercan Sadi; Cem Somel), (1.Baskı). İmge Yayınevi.
- Phillips, Anne. (2015). *Demokrasinin Cinsiyeti*,(Çev. Alev Türker), (3.Baskı). Mertis Yayınları.
- Pustu, Yusuf. (2005). Yerel Yönetimler ve Demokrasi, *Sayıştay Dergisi*, 57, 121-134.
- Ramazanoğlu, Caroline. (1998). *Feminizm ve Ezilmenin Çelişkileri*, (Çev. Mefkure Boyatlı) Pencere Yayınları.
- Sapancalı, F. (2005). Avrupa Birliğinde Sosyal Dışlanma Sorunu ve Mücadele Yöntemleri, *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 6(3), 51-106. Erişim Adresi: <http://www.calismatoplum.org/sayi6/Makale%202.pdf>
- Saruhan, Şadi Can.; Özdemirci, Ata. (2013). *Bilim, Felsefe ve Metodoloji*, (3.Basım), Beta Yayınları.
- Saygılıgil, Feryal. (2016). *Toplumsal Cinsiyet Tartışmaları*, (1. Baskı). Dipnot Yayınları.
- Sevim, Ayşe. (2005). *Feminizm*, (1. Baskı). İnsan Yayınları.
- Şataf, Ceyda.; Mermer, Bilgehan. (2017). Avrupa'da Sosyal Belediyecilik Anlayışı ve Türkiye, *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 8(17), 13-33.
- Şenel Karapehlivan, Funda. (2012). Tarihsel ve Toplumsal Süreçte Kadın, *Toplum ve Hekim*, 27(14), 246- 255.
- Şenkal, Abdülkadir. (2011). *Küreselleşme Sürecinde Sosyal Politika* (3. Baskı), Alfa Yayıncılık
- Şişman, Nazife. (2013). *Emanetten Mülke*, (3. Baskı). İz Yayıncılık.

- Tosun Karakurt, Elif. (2007). Avrupa Birliğine Üyelik Sürecinde Türkiye'de Yerel Yönetimler ve Sivil Toplum Kuruluşları, *Paradoks, Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi*, 3(2), 1-12.
- Tuğ, Başak. (2016). Tarih ve Toplumsal Cinsiyet, *Toplumsal Cinsiyet Tartışmaları*, (Haz. Feryal Saygılıgil), (1. Baskı), Dipnot Yayınları.
- Tümerkan Albayrak, Elvan. ; Birinci, Mehmet. (2017). Sosyal Devlet Modelleri: Sosyal Demokrat Model, İsveç-Norveç Örneği, *Sosyal Çalışma Dergisi*, 1(1), 64-100.
- Tümtaş, Mim Sertaç; Ergün Dericioğulları, Ayşe. (2016). Yoksulluğun Pençesinde Kadın: Diyarbakır Örneği, *Ekonomi, Sosyoloji ve Kadın*, (Ed.: Volkan Yücel; Süleyman Öğrekçi), (1.Baskı). Kriter Yayınları.
- Uluocak, Şeref.; Aslan, Cumhur. (2011). *Kadın Bakış Açısından Toplumsal Cinsiyet Roller*, (1. Baskı), Çanakkale Kitaplığı Akademi Yayınları.
- Ünal, Feyzullah. (2011). Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye'de Yerel Yönetimlerin Yasal ve Yapısal Dönüşümü, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (30), 241-248.
- Ünal, Feyzullah. ; Caner, Cantürk. (2014). Yerel Yönetimler ve Sosyal Politika(lar): Sosyal Belediyecilik, *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, 49(2), 31-49.
- Vogel, Lise. (2003). *Marksist Teoride Kadın*, Mine Öngören (Çev.), (2.Baskı). Pencere Yayınları.
- Wollstonecraft, Mary. (2007). *Kadın Haklarının Gerekçelenendirilmesi*, Deniz Hakyemez (Çev.), (1.Baskı), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Yanık, Celalettin. (2014). *Küreselleşme ve Siyaset*, (1.Basım). Yerleşke Kitap Kırtasiye, Pozitif Matbaa.
- Yayla, Atilla. (2011). *Siyasi Düşünce Sözlüğü*, (5. Baskı). Adres Yayınları
- Yılmaz, Ahmet. (2010). Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Kadının Kimliğinin Biçimlendirilmesi, *ÇTTAD*, IX(20-21), 191-212.
- Yücel, Yelda.(2016). Dirlik Temelli Toplumsal Cinsiyete Dayalı Bütçe Denetimi; Büyükşehir Belediyeleri Arasında Bir Karşılaştırma, *Çağdaş Yerel Yönetimler*, 25(1), 25-46.
- Zaidman Burit, Louise. (2005). Pandora'nın Kızları ve Yunan Kentlerindeki Ritüeller, *Kadınların Tarihi Ana Tanrıçalardan Hıristiyan Azizelere*, Georges Duby & Michelle Perrot (Ed.), Ahmet Fethi (çev.), 341-337. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Zengin, Eyüp. ; Öztaş, Cemal. (2009). Yerel Yönetimler ve Sosyal Yardımlar: Üsküdar Belediyesi Örneği, *Aile ve Toplum*, 4(16), 19-36.

İnternet Kaynakları

<http://www.anadolumedeniyetlerimuzesi.gov.tr/TR,77779/neolitik-yeni--cilali-tas-cag.html>,

Erişim Tarihi: 07.04.2017.

<http://www.un.org.tr> , Erişim Tarihi: 12.04.2017.

<http://küreselhedefler.org> ,Erişim Tarihi: 12.04.2017.

<http://www.unwomen.org/en/news/stories/2017/5/feature-kyrgyzstan-from-housewives-to-local-councils> , Erişim Tarihi: 12.04.2017.

<http://www.heforshe.org/tr/impact/benigno-aquino>, Erişim Tarihi: 12.04.2017.

<http://www.heforshe.org/tr/impact/iceland> , Erişim Tarihi: 12.04.2017.

<http://www.heforshe.org/tr/impact/stefan-lofven> ,Erişim Tarihi: 12.04.2017.

<https://www.ankara.bel.tr/kulturel-hizmetler/belmek> ,Erişim Tarihi: 20.09.2018.

<https://www.ankara.bel.tr/index.php?cID=3373> ,Erişim Tarihi: 20.09.2018..

<https://www.ankara.bel.tr/haberler/baskent-en-buyuk-belmeki-yenimahallede-acildi>, Erişim Tarihi:20.09.2018.

<https://www.ankara.bel.tr/haberler/baskent-belmek-zengini>, Erişim Tarihi: 20.09.2018.

<https://beltek.gazi.edu.tr/Content/Index/Kurs-Takvimi> ,Erişim Tarihi: 20.09.2018.

<https://beltek.gazi.edu.tr/Content/Index/hakkimizda> ,Erişim Tarihi: 20.09.2018.

<https://www.kursu.biz/beltek-kurslari> ,Erişim Tarihi: 20.09.2018.

<http://www.ankarasar.org/yapimasamasi.aspx> ,Erişim Tarihi: 10.12. 2018.

<http://www.ankarasar.org/dergi/SarDergi2/index.html> ,Erişim Tarihi: 10.12.2018.

<http://www.ankarasar.org/dergi/SarDergi3/index.html> ,Erişim Tarihi: 10.12. 2018.

<http://abofisi.yenimahalle.bel.tr/web/ABOfisi/ProjelerDetay.aspx?id=20>, Erişim Tarihi: 19.12.2018.

<http://abofisi.yenimahalle.bel.tr/web/ABOfisi/ProjelerDetay.aspx?id=26>, Erişim Tarihi: 19.12.2018.

<http://abofisi.yenimahalle.bel.tr/web/ABOfisi/ProjelerDetay.aspx?id=24>, Erişim Tarihi: 19.12.2018.

<http://yenimek.yenimahalle.bel.tr/sss> ,Erişim Tarihi: 19.12.2018.

<http://yenimek.yenimahalle.bel.tr/Branslar> ,Erişim Tarihi: 19.12.2018.

<http://yenimek.yenimahalle.bel.tr/KursMerkezleri> ,Erişim Tarihi: 19.12.2018.

<http://etisem.etimesgut.bel.tr/kategori/detay/29> ,Erişim Tarihi: 20.12.2018.

<http://etisem.etimesgut.bel.tr/duyuru/detay/105>, Erişim Tarihi: 20.12.2018

<http://etisem.etimesgut.bel.tr/>, Erişim Tarihi: 20.12.2018

https://www.kecioren.bel.tr/KECMEK_TERAPISI-2184-haber.html, Erişim Tarihi: 23.12.2018

<http://www.kecioren.bel.tr/KECMEK-27-tesis.html>, Erişim Tarihi: 23.12.2018

https://www.kecioren.bel.tr/KECMEKLER_YENI_BRANSLARLA_ACILIYOR_-3131-haber.html, Erişim Tarihi: 23.12. 2018

https://www.kecioren.bel.tr/KECMEK_LER_HEM_TERAPININ_HEM_BILGININ_ADRESI-2073-haber.html, Erişim Tarihi: 23.12. 2018

<http://tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=30707>, Erişim Tarihi: 29.04.2019

Diğer Kaynaklar

Dünya Kalkınma Raporu, 2012

Dünya Sağlık Örgütü (www.who.int)

ETİSEM EI Broşürü-2018.

KEÇMEK Eş Broşürü-2018

RG: 14.10.1985-188898.

TEPAV, 2009

Toplumsal Cinsiyet Konuşmaları, 2014

USAK, 2011

5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, R.G. 23.07.2004/ 25531.

5393 Sayılı Belediye Kanunu, R.G. 13.07.2005/25874.

EKLER

EK 1. Görüşme Soruları.

EK 2. Ankara Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Dairesi Başkanlığı Belediye Meslek Edindirme Şube Müdürlüğü'nün görüşmelerin yapılmasına izin verdiğiine dair dilekçe cevabı.

EK 3. Yenimahalle Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü'nün görüşmelerin yapılmasına izin verdiğiine dair dilekçe cevabı.

EK 4. Etimesgut Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü'nün görüşmelerin yapılmasına izin verdiğiine dair dilekçe cevabı.

EK 5. Keçiören Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü'nün görüşmelerin yapılmasına izin verdiğiine dair dilekçe cevabı.

EK.6. Katılımcılarla Yapılan Görüşmeler Esnasında Çalışmaya Katkı Sağlayan Diyaloglar

EK.7. Görüşme İzinleri İçin İzlediğim Adımlar

EK 1. Görüşme Soruları

Yaş:

Meslek:

Kurs Branşı:

SORULAR

1. Meslek edindirme kursuna neden katıldınız?
Ekonomik:
Sosyal:
Kültürel:
2. Kursun ekonomik özgürlüğüne katkısı olacağını düşünüyor musunuz?
3. Yakın çevreniz kursa katılımınızı nasıl karşıladı?
Eş:
Çocuklar:
Ebeveynler:
4. Meslek edindirme kursuna katılmadan önce ekonomik, sosyal, kültürel, siyasi ve eğitim açısından kendinizi dışlanmış hissettiğiniz oldu mu?
5. Belediyenizin meslek edindirme kursuna katılımınızla birlikte kurs için gerekli hangi ihtiyaçlarınızı karşılamasını isterdiniz? (Malzeme, ulaşım vb.)
6. Meslek edindirme kursuna katılıyor olmak size kendinizi nasıl hissettiriyor? (Mutlu, huzurlu, yeterli, özgür, vb.)
7. Meslek edindirme kurslarının kadınların meslek edinmesine katkısı olacağını düşünüyor musunuz?
8. Kursu tamamladıktan sonra meslek ediniş sigortalı bir işte çalışmak isteyen veya kendi işini kurmak isteyen kadınlar için belediyenizin hangi destekleri sağlaması gerektiğini düşünüyorsunuz?

**EK 2. Ankara Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Dairesi Başkanlığı
Meslek Edindirme Şube Müdürlüğü'nün görüşmelerin yapılmasına izin verdiğine
dair dilekçe cevabı.**

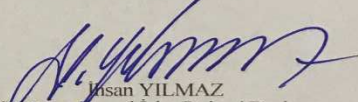
 T.C.
ANKARA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYE BAŞKANLIĞI
Kültür ve Sosyal İşler Dairesi Başkanlığı
Meslek Edindirme Şube Müdürlüğü

Sayı : 79452995-770-E.121013 03/12/2018
Konu : Tez Çalışması

Sn. Asime Dilara ERDEM
Adnan Menderes Mah. 1074 Sok. No: 4/23 Keçiören/ANKARA

İlgi : 29.11.2018 tarihli dilekçeniz.

İlgi dilekçenizde belirttiğiniz tez çalışmanız için BELMEK kurslarındaki kursiyerlerle yüz yüze görüşme isteğiniz incelenmiş olup, kursiyerlerle görüşmeniz ve sonuçlarını tezinizde yayınlamanız Daire Başkanlığımızca uygun görülmüştür.
Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

İhsan YILMAZ
Kültür ve Sosyal İşler Dairesi Başkanı

EK 3. Yenimahalle Belediyesi Kùltür ve Sosyal İşler Müdürlüğü'nün görüşmelerin yapılmasına izin verildiğine dair dilekçe cevabı.

 T.C.
YENİMAHALLE BELEDİYE BAŞKANLIĞI
Kùltür ve Sosyal İşler Müdürlüğü

Kalite Yönetim Sistemi
Belgesine Sahiptir

Sayı : 85330682/8(.3438)
Konu : Yüksek Lisans Tez Hk.

15.11/2018

Sayın;Asime Dilara ERDEM
Adnan Menderes Mah.1074 Sk.
No:4/23 Keçiören/Ankara

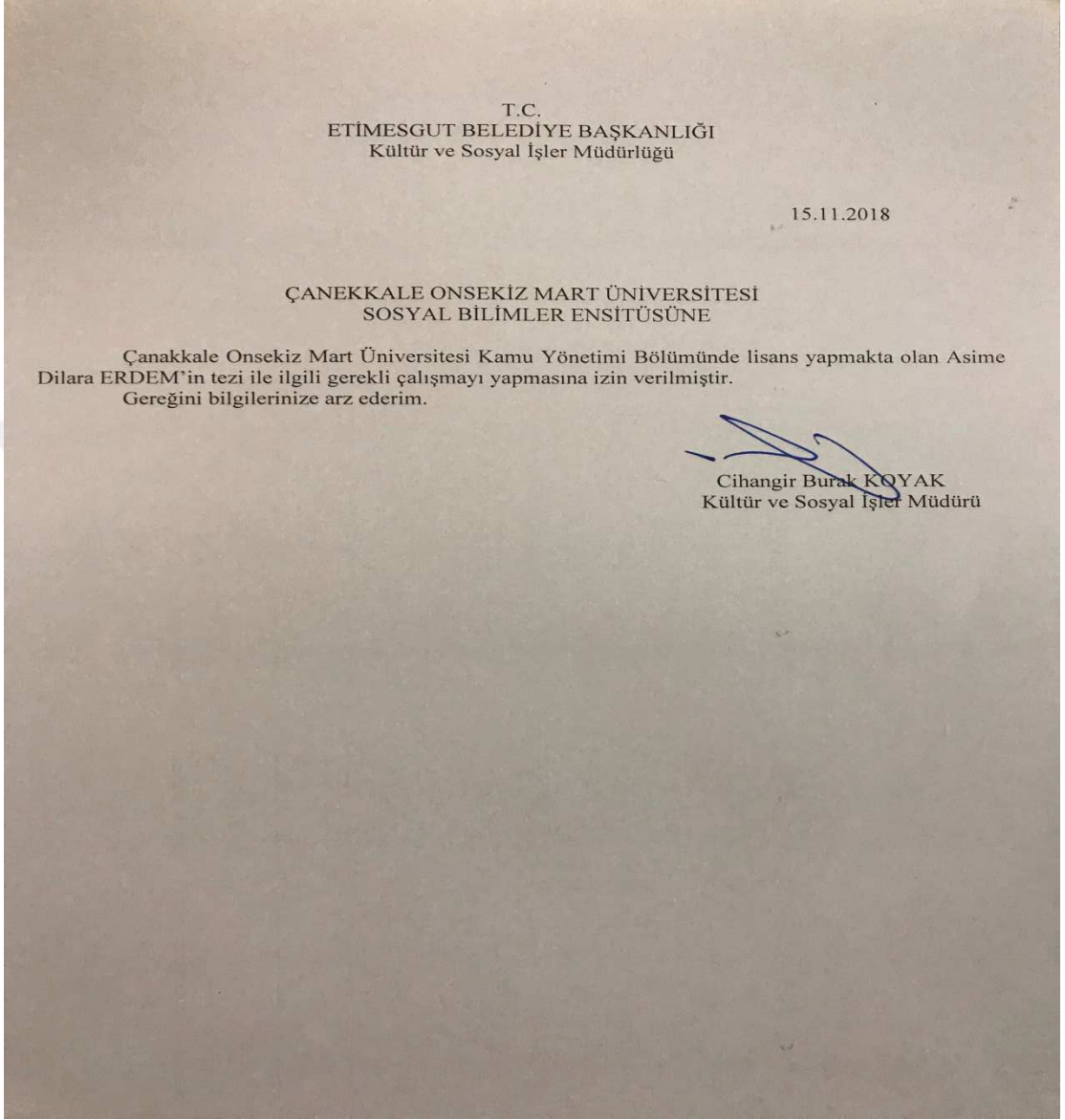
İlgi: 14.11.2018 tarih ve 5152 sayılı yazı;

İlgi yazınızda Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Bölümünde Yüksek Lisans yapmakta olduğunuzu“Yerel Yönetimlerin Kadın Dışlanması ile Mücadele Politikaları: Ankara ili örneği”konulu tez çalışması içinYenimahalle Belediyesi Meslek Edindirme ve Hobi Kurslarından olan Yenimahalle Kurs Merkezinde kursa katılmakta olan kadın kursiyerlerimizle hazırlamış olduğunuz sekiz soruluk görüşme formlarıyla birlikte kişilerle görüşme talebinde bulunmaktasınız. Konuyla ilgili olarak hazırlamış olduğunuz tez sorularının dışına çıkmadan kursiyerlerle görüşme yapmanız uygun görülmüştür.

Bilgilerinize rica ederim.

Memnune UZUN
Kùltür ve Sosyal İşler Müdürü V

EK 4. Etimesgut Belediyesi Kùltür ve Sosyal Mùdùrlùğü'nün görùşmelerin yapılmasına izin verdiğine dair dilekçe cevabı.

EK 5. Keçiören Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü'nün görüşmelerin yapılmasına izin verdiğiine dair dilekçe cevabı.

T.C.
KEÇİÖREN BELEDİYE BAŞKANLIĞI
Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü

Sayı : 72883149 - 622.01 - E.1758
Konu : Tez Çalışması

26.12.2018

Sn. Asime Dilara ERDEM
Adnan Menderes Mah. 1074. Sok. No:4/23 Keçiören/ANKARA

İlgi : 25.12.2018 tarih ve 2133 sayılı dilekçe.

İlgi tarih ve sayılı dilekçenize istinaden; tez çalışmanız için KEÇMEK kurslarındaki kursiyerlerle yüz yüze görüşme isteğiniz incelenmiş olup, kursiyerlerle görüşmeniz ve sonuçlarını tezinizde yayınlamanız Müdürlüğümüzce uygun görülmüştür.
Bilgilerinize rica ederim.

İsmail KÖSE
Başkan a.
Başkan Yardımcısı
e-İmza

Bu belge, 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu gereği güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Doğrulama URL : <http://10.10.10.13/webportal/webportal/webportal/ebyskontrol.php?ebysid=2660050-N/A2NTQ0NDUxOTk=>

Cumhuriyet Cad. No:1 Kalaba Kent Meydanı Keçiören ANKARA
Telefon No: 0(312)-359 10 73 Faks No: 0(312)-361 30 34
e-posta: kecioren@kecioren.bel.tr İnternet Adresi:
www.kecioren.bel.tr

Bilgi için : Abdullah PARLAK
Sözleşmeli Eğitimci
Telefon No:
EBYS Evrak No : 2660050

Ek.6. Katılımcılarla Yapılan Görüşmeler Esnasında Çalışmaya Katkı Sağlayan Diyaloglar

BELMEK'in giyim kursunda büyük beden bir kursiyer hanımefendi; "büyük bedenim hazır giyimde istediğim modelde kıyafet bulamıyorum, bilsen bile çok pahalı oluyor bende burada kumaşı alıp zevkime göre kendi kıyafetlerimi dikiyorum böylece hazır giyime fazla para vermiyorum hem de istediğim şekilde giyinebiliyorum" diyerek aslında kursun ekonomik olarak kendisine katkı sağladığından bahsetmiştir.

Kadınlar ayrıca kursun aile hayatına da olumlu katkıları olduğunu söylemişlerdir. Yine BELMEK'de kursiyer kadınlardan bir tanesinin ifadeleri dikkate değerdir. kursa katılımınızı yakın çevreniz nasıl karşıladı sorusunu; "kurs bana çok iyi geldi eşime de çok iyi geldi. Tüm gün evde olunca oturup kafamda birçok şeyi kuruyordum eşim eve gelince de ona patlıyordum. Evin içinde huzursuzluk oluyordu. Kursa gelince burada deşarj oluyorum eşim de kursa gelmemden çok memnun hatta kendi arkadaşlarına da eşinizi kurslara gönderin kafanız rahatlasın diye tembihliyormuş" diye bir anısını anlatarak cevaplandırmıştı.

Yine BELMEK'te Kadınların çoğu iş kurmak ya da bir yerde çalışmak için yaşlarının geçtiğini belirtmişlerdir. Bir hanımefendi; "daha gençken iş kurmak istedim Bursa'dan Afyon'dan filan gidip kumaş alacaktık ama aramız yoktu borcumuz vardı, çocuklar okuyordu. Bir de olur mu olmaz mı diye düşündük eşimle sonra yapamayız belki elimizdeki üç beş kuruş da çarçur olmasın diye girişmedik. Keşke o zaman teşvik olsaydı biz iş kurardık ya da şimdi daha çok teşvik olsa belki gençler yapar" diyerek iş kurma fikrini paylaşmış ancak hayata geçiremediği için üzgün olduğunu ifade etmiştir.

Öyle ki görüşmeler bittikten sonra topluca oturup sohbet ederken, kadınlar Ankara Büyükşehir Belediyesinin kreşlerinin, çocukların yıl içindeki gösterileri için kostüm dikilmesi konusunda kendileriyle anlaşabileceklerini böylece hem kendileri para kazanırken hem de velilerin gösteriler için daha az para harcayacaklarını ve kursun da tanınırlığının artıp dışardan iş alabilmelerinin önünün açılacağını belirtmişlerdir.

YENİMEK mefruşat kurs branşındaki görüşmeler bittikten sonra kadınlar; "biz aslında çeyiz malzemeleri satmak için bir dükkan açmayı düşündük Demetevler Caddede ama dükkan kirası on bin liraydı. Karşılamanız imkansız. O yüzden dükkan açamadık. Ancak belediye bize böyle bir imkan sunsa biz de çeyizlik malzemeleri yapıp satsak, sipariş alsak çok güzel olur. Dükkan olmasa bile internet sitesi kurulsa oradan da satsak olur. Yaşımız geçti internetten bilgisayardan anlamıyoruz ama belediye böyle bir imkan

sunabilir” diyerek ekonomik kısıtlarından bahsetmişler ve belediyeden bu konuda yardımcı olmasını talep etmişlerdi.

ETİSEM’de çocuk gelişimi kurs branşında geç yaşta hamile kalıp hamilelik süresi boyunca çeşitli sağlık sorunları yaşayan bir hanımefendi doğum yaptıktan sonra yaşadıklarını anlatmıştır. Anlattıkları kursun katılımcıların daha sağlıklı hissetme kodunu vurgulamış ayrıca kursun rehabilite edici özelliğinden bahsetmiştir. Anlattıkları şu şekildedir; “Kendimi çok kötü ve yetersiz hissediyordum. Çocukla da çok ilgilenemiyordum. Eski ben yoktu sanki, psikolojim çok bozulmuştu. Kursu gelince eski ben’i (adını veriyor) tekrar buldum. Eskisi gibi oldum psikolojim düzeldi ve yeniden mutlu olmaya başladım. Oğlanı da kreşe yazdırdım öyle geliyorum. Bu branşı seçmemin nedeni de oğluma daha iyi bir anne olabilmek” şeklinde kursa katılımının nedenini ve kursun ona kattıklarını paylaşmıştır.

Aynı şekilde ETİSEM’ de bilgisayar destekli muhasebe kursunda bir hanımefendi de kursu annesini kaybettikten sonra psikolojik sorunlar yaşayan bir arkadaşına tavsiye ettiğini, arkadaşının da tavsiyesine uyduğunu ve psikolojisinin giderek düzeldiğini söylediğini aktarmıştır.

KEÇMEK’in Uyanış kurs merkezinde mefruşat sınıfında görüşmeye katılmak istediğini belirten 50 yaş üstü kursiyer bir kadın görüşme yapmak için bekletti. Öğretmen masasının üstünde çizim yapıyordu. Araştırmacı olarak “teyzeciğim sizinle de görüşme yapalım artık gideceğim” dedim. “Dur kızım iki dakika güneş gitmeden çizeyim şu motifi, ışıklı masalarımız olsaydı iyi olurdu gözlerimiz görmüyor artık” diyerek aslında kendi branşları için en az dikiş makinesi kadar gerekli başka bir ihtiyaçlarına değindi.

Ek.7. Görüşme İzinleri İçin İzlediğim Adımlar

Belediyeler ile ilgili çalışma yapacak araştırmacılara, görüşme izinlerinin çıkartılabilmesi için yaşadığım süreçten de bahsetmenin yol gösterici olacağını düşündüm. Öncelikle çalışma alanınızı belirledikten sonra çalışmayı hangi şartlar altında yapacağınızı netleştirin. Belediyenin hangi müdürlüğünün sizin çalışma kapsamınızda çalışmalarını olduğunu saptayın ve o müdürlüğe ithafen dilekçenizi yazın. Bu bazen çok karışık olabiliyor. Dilekçe yanlış yere gidebiliyor ya da bizim yetkimiz kapsamında değil bu konu diye geri dönebiliyor. Bu konuda belediye personelinden gerekli bilgiyi alın. Ben gerekli izinlerin çıkabilmesi için çalıştığım belediyelere sadece görüşme yapmak istediğime dair dilekçe vermenin yetersiz olduğunu gördüm. Belediyeler, benden öğrenci olduğuma ve bu tez konusu hakkında çalışma yapacağıma dair resmi evraklar istediler. Bende bağlı olduğum Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nden tez kurul kararımı ve belediyelerle çalışmama izin verilmesine dair dilekçe yazılmasını rica ettim. Dilekçe de istediklerinizi mutlaka kısaca ve net olarak bildirin bu cevap verilmesini kolaylaştırıyor. Ayrıca dilekçe eklerime görüşme sorularımı da ekledim. Böylece belediyelere yapacağım çalışmanın profilini çizmiş oldum. Dilekçeleri verdikten sonra gelen evraktan dilekçe numaranızı almayı unutmanızı tavsiye ederim. Dilekçe cevabınızı daha kolay kontrol edebilmemiz açısından oldukça önemli. İzinlerin çıkması, çalışma yaptığım bazı belediyelerde hızlıca olurken bazılarında zaman aldı. Yeni insanlar tanımak da çalışmanın bana kattığı artılardan oldu. Ayrıca çalışma yaptığım tüm belediyelerin çalışmamla ilgili görüştüğüm personellerine, meslek edindirme kursunun müdürlerine, ders eğitmenlerine ve elbette çalışmaya katılmayı kabul eden kursiyer hanımefendilere zaman ayırdıkları ve ilgilendikleri için teşekkür ederim.